

Tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler

En kvalitativ studie med fokus på et lite utvalg store norske banker

JONAS SEVERINSEN
ASLE ANDRÉ LINDØE TVEIDA

VEILEDER
Terje Heskestad

Universitetet i Agder, 2023
Handelshøyskolen ved UiA
Institutt for økonomi

Forord

Denne masteroppgaven symboliserer slutten på masterstudiet i økonomisk styring ved Handelshøyskolen, Universitetet i Agder. Oppgaven er en integrert del av studieprogrammet og representerer 30 studiepoeng.

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en berikende, krevende og lærerik prosess som har gitt oss verdifulle erfaringer vi vil bære med oss videre. Gjennom arbeidet med denne oppgaven har vi prøvd å svare på om en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler kan øke regnskapets relevans. Vi har fått et innblikk i hvordan en tilleggsrapport mulig kan øke nytteverdien både for banker i Norge, men også generelt. Den tilegnede kunnskapen vil uten tvil være til stor nytte for oss i vårt fremtidige karrierevalg innen revisjon og regnskap.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder, Terje Heskestad for hans betydningsfulle akademiske bidrag og faglige veiledning gjennom hele arbeidsprosessen med denne masteroppgaven.

Videre vil vi også benytte anledningen til å takke alle informantene som generøst bidro til oppgaven ved å stille opp til intervjuer. Uten deres bidrag ville det ikke vært mulig å fullføre denne oppgaven.

Til slutt ønsker vi å rette en stor takk til familie, venner, samboere og medstudenter for deres urokkelige støtte og oppmuntrende ord gjennom hele dette arbeidet.

Kristiansand, 1. juni 2023

Asle André L. Tveida

Jonas Severinsen

Sammendrag

I 2015 publiserte Federation of European Accountants rapporten «The future of corporate reporting – Creating dynamics for change». Hvor det ble utforsket om den nåværende formen for regnskapsrapportering er i ferd med å miste sin relevans. Rapporten foreslo bruk av tilleggsrapporter som et mulig virkemiddel for å øke relevansen av den tradisjonelle rapporteringen.

Denne studien undersøker om en tilleggsrapport som tar for seg immaterielle eiendeler, kan bidra til å øke regnskapets relevans. Hovedmålet med studien er å besvare problemstillingen *Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke regnskapets relevans og i tilfelle hvordan?*

Vår forskning er basert på en kvalitativ metode, med et hovedmål om å skape innsikt og forståelse for både temaet og problemstillingen som blir diskutert. Vi har utført semi-strukturerte intervjuer med representanter fra fire store norske banker, og intervjuene har blitt gjennomført både digitalt og via personlige møter.

Hovedfunnene våre viser at immaterielle eiendeler stadig blir viktigere og representerer en større andel av selskapenes verdier. En stor andel av de immaterielle verdiene er ikke representert i finansregnskapet i dag. Dette skyldes i stor grad de strenge rapporteringsreglene, IAS 38 og NRS 19. En tilleggsrapport som presenterer de immaterielle verdiene, kan være en effektiv løsning. Rapporten kan forklare forskjellen mellom regnskapsmessigverdi og markedsverdi, samt forklare verdiskapningen og dermed gjøre det lettere å estimere fremtidige kontantstrømmer.

Våre funn viser at bankene i liten grad hensyntar immaterielle verdier i finansregnskapet og ofte setter disse lik null. På den andre siden viste bankene i utvalget interesse for intellektuell kapital og hva som lå bak verdiskapningen i foretakene. Bankene gjorde i dag både bransje og markedsanalyser selv, og de var i tillegg opptatt av eierne og lederne hos foretakene. En rapport som gir mulighet for bedre estimater på fremtidige kontantstrømmer samtidig som den gir informasjon om marked og bransje vil kunne øke nytteverdien for bankene.

Tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler uten de strenge kravene som stilles i dag vil kunne øke risikoen for regnskapsmanipulering. Alle bankene i vårt utvalg mente at revisor måtte «gå god» for innholdet i rapporten. Det er mye som tyder på at rapporten også bør

reguleres til en viss grad, for eksempel ved å følge kvalitetskravene etter IFRS eller slik som det ble foreslått av Norske Finansanalytikerens Forening 2002.

Abstract

In 2015, the Federation of European Accountants published a report titled "The Future of Corporate Reporting - Creating Dynamics for Change", exploring whether the current form of financial reporting is on the verge of losing its relevance. The report proposed the use of supplementary reports as a potential mechanism to enhance the relevance of traditional reporting.

This study investigates whether a supplementary report that addresses intangible assets can enhance the relevance of financial reporting. The primary objective of the study is to answer the research question, "Can supplementary reporting of intangible assets enhance the relevance of financial reporting, and if so, how?". With a particular focus on large banks in Norway

Our research employs a qualitative methodology, with the primary objective of generating insight and understanding of both the topic and the issue under discussion. We conducted semi-structured interviews with representatives from four major Norwegian banks, and these interviews were carried out both digitally and through personal meetings.

Our primary findings suggest that intangible assets are becoming increasingly significant, representing a larger portion of a company's value. A large proportion of intangible values are not currently represented in the financial statements, largely due to the stringent reporting rules, IAS 38 and NRS 19. A supplementary report presenting the intangible values could be an effective solution. The report could explain the disparity between accounting value and market value, elucidate the value creation process, and thereby facilitate the estimation of future cash flows.

Our findings show that banks largely disregard intangible values in financial statements and often equate these to zero. On the other hand, the banks showed interest in intellectual capital and the underlying factors of a company's value creation. The banks currently undertake both industry and market analyses and are attentive to the owners and managers of their clients. A report providing better estimates of future cash flows while offering information on the market and industry could increase the utility for the banks.

Supplementary reporting of intangible assets without the stringent requirements currently in place could increase the risk of accounting manipulation. All the banks in our sample believed that an auditor must endorse the content of the report. Evidence suggests that the report should be regulated to some extent, for example, by adhering to the quality requirements after IFRS or similar requirements such as those proposed by the Norske Finansanalytikeres Forening in 2002.

KAPITTEL 1 – INTRODUKSJON	1
1.1 Bakgrunn.....	1
1.2 Problemstilling.....	1
1.3 Oppgavens oppbygning.....	2
1.4 Avgrensning	3
KAPITTEL 2 TEORETISK RAMMEVERK	4
2.1 Finansiell Rapportering	4
2.1.1 Regnskapets formål	5
2.1.2 Resultatkvalitet	6
2.1.3 IFRS og GRS	8
2.1.4 God regnskapsskikk.....	8
2.1.5 De grunnleggende prinsippene i regnskapsloven	8
2.1.6 IFRS	10
2.1.7 Kvalitetskrav etter IFRS	11
2.1.8 Forskjeller og likheter mellom IFRS og GRS	13
2.2 Balanseføring av immaterielle eiendeler	14
2.2.1 Balanseføring av immaterielle eiendeler med utgangspunkt i IAS 38	14
2.2.2 Etterfølgende måling	16
2.2.3 Differansen mellom reell verdi og regnskapsmessigverdi	17
2.3 Regnskapsmanipulering.	18
2.3.1 Mislighetstriangelet	18
2.4 Intellektuell kapital	20
2.4.1 Balanseføring av intellektuell kapital	21
2.4.2 Måling av intellektuell kapital	22
2.4.4 Rapportering av intellektuell kapital	24
2.4.5 Markeds- og bransjens lønnsomhet	26
2.4.6 Ressursbasert strategi	30
2.5 Regnskapets relevans	31

2.5.1 Bakgrunn for Core & More	31
2.5.2 Konseptet Core & More	34
KAPITTEL 3 METODE	36
3.1 Forskningsdesign	36
3.2 Utvalg	36
3.3 Datainnsamlingen	37
3.4 Innhenting av respondenter	38
3.5 Analyse av dataene	39
3.6 Validitet og reliabilitet	39
3.6.1 Intern gyldighet.....	40
3.6.2 Ekstern gyldighet.....	40
3.7 Etikk og andre utfordringer	41
KAPITTEL 4 – RESULTATER	42
4.1 Innledende spørsmål om bruk av bedrifters regnskap i banken	42
4.2 Arbeid med immaterielle eiendeler	43
4.3 Tilgang på informasjon om immaterielle eiendeler	45
4.4 Tilleggsrapport om immaterielle eiendeler	47
4.5 Marked, lønnsomhet og eksterne forhold	49
4.6 Oppsummering av funn	52
KAPITTEL 5 – DRØFTING AV PROBLEMSTILLING	53
5.1 Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien på immaterielle eiendeler?	53
5.1.1 Reduserer strenge krav til balanseføring regnskapets relevans?	53

5.1.2 Intellektuell kapital og verdiskapningen i foretak.	56
5.1.3 Er en tilleggsrapport løsningen?	57
5.1.4 Kutte all balanseføring av immaterielle eiendeler.	60
5.1.5 Oppsummering	61
5.2 Er det noe nytteverdi av en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler for norske banker som brukere av regnskapet?	62
5.2.1 Bankene er i liten grad opptatt av immaterielle eiendeler.	62
5.2.2 Hva må en tilleggsrapport inneholde for at den skal øke nytteverdien av regnskapet for Bankene?.....	64
5.2.3 Troverdighet og kredibilitet.....	67
5.2.4 Oppsummering	67
KAPITTEL 6 – AVSLUTNING.....	69
6.1 Konklusjon.....	69
6.2 Feilkilder	71
6.3 Videre forskning.....	71
LITTERATURLISTE.....	73
VEDLEGG	78
1 Intervjuguide bank.....	78
2 Informasjonsskriv	79
3 Refleksjonsnotat – Jonas Severinsen	81
4 Refleksjonsnotat – Asle André Lindøe Tveida	87
OVERSIKT OVER FIGURER OG TABELLER.....	93

Kapittel 1 – Introduksjon

I dette kapittelet skal vi presentere bakgrunnen for problemstillingen vår, vi skal beskrive problemstillingen og forskningsspørsmålene. Vi skal til slutt kort presentere oppgavens oppbygning og avgrensning.

1.1 Bakgrunn

Allerede tilbake på 90-tallet ble det gjort flere empiriske undersøkelser som viste at regnskapet mistet sin relevans (Collins et al., 1997; Francis & Schipper, 1999; Lev & Zarowin, 1999). Lev & Zarowin (1999) mente dette hang sammen med regnskapets manglende evne til å få frem de immaterielle verdiene i regnskapet. De mente også at dette var en av hovedårsaken til den store forskjellen i regnskapsmessig verdi og markedsverdi.

Brukernytten av finansiell rapportering har de siste årene blitt erstattet i mye større grad av andre typer informasjonskilder. Slik vil det trolig også fortsette i årene fremover, og teknologien vil spille en stor rolle i bedriftsrapporteringen (Federation of European Accountants, 2015). Federation of European Accountants la i 2015 frem et forslag kalt «Core & More» som går ut på å komme med relevant tilleggsinformasjon i en rapport sammen med kjerneinformasjonen vi har i dag.

De siste årene har denne debatten kommet i skyggen av FNs bærekraftsmål, ESG og krav om bærekraftsrapportering som en del av årsregnskapene til de store bedriftene. Dette ga oss motivasjon til å undersøke om også en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler kan være med på å øke regnskapets relevans.

Studien ser nærmere på norske bankers bruk av regnskapet i dag, og hvilke andre måter de skaffer informasjon på. Videre blir dette brukt til å sammenligne og sjekke om det samsvarer med teoriene om at regnskapet er i ferd med å miste sin relevans.

1.2 Problemstilling

Hovedmålet med denne oppgaven er å undersøke hvorvidt en tilleggsrapport som tar for seg immaterielle eiendeler kan øke regnskapets relevans, med spesielt søkelys på banknæringen. Oppgaven vil derfor ta for seg dagens rapporteringsregler, samt alternative rapportering muligheter.

Problemstillingen for oppgaven er:

Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke regnskapets relevans og i tilfelle hvordan?

For å besvare denne problemstillingen har vi utarbeidet tre forskningsspørsmål:

Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien på immaterielle eiendeler?

Vi vil undersøke hvordan dagens krav til balanseføring av immaterielle eiendeler får frem verdiene og det underliggende i dag, og eventuelle problemer med denne knyttet til dette. Vi ønsker også å se på hvordan en tilleggsrapport kan være med å på å gi et mer rettviseende bilde av verdiskapningen i bedriftene. Vi vil drøfte dette rundt relevant teori som presenteres i kapittel 2 «Teoretisk rammeverk».

Har en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler noe nytteverdi for banker som brukere av regnskapet?

Banken er en av de største brukerne av regnskapene i dag og långivere blir nevnt spesifikt som en av brukerne regnskapet er spesielt rettet mot i IASB sitt rammeverk. Vi ønsker derfor å undersøke om en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler kan øke regnskapets nytteverdi for bankene. Dette gjøres med bakgrunn i egen forskning samt relevant teori.

Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke risikoen for regnskapsmanipulering?

Ettersom de strenge kravene til balanseføring i dag i stor grad reduserer regnskapsmanipulering er det essensielt å drøfte om en tilleggsrapport uten disse strenge kravene øker risikoen for regnskapsmanipulering. Vi kommer derfor også til å drøfte hvordan en slik rapport må utformes og i hvilken grad en slik rapport må reguleres.

1.3 Oppgavens oppbygning

I det andre kapittelet vil vi presentere relevant teori som brukes i forskningen vår. Det omfatter tidligere masteroppgaver, internettsøk, teori fra artikler, bøker og biblioteket. Kapittel tre tar for seg oppgavens forskningsmetode, datainnsamling og arbeidsbeskrivelse. Funnene i den innsamlede primærdataben presenteres i kapittel fire, og i kapittel fem drøftes og

analyseres resultatene. Til slutt vil vi konkludere og presentere forslag til videre forskning i det sjette og siste kapittelet.

1.4 Avgrensning

I våre undersøkelser er det flere interessent grupper som hadde vært aktuelle å inkludere som for eksempel aksjonærer, investorer og revisorer. Vi har valgt å fokusere hovedsakelig på store banker i Norge som bruker av finansregnskapet. Dette går vi nærmere inn på i kapittel 3 «Metode».

Kapittel 2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil vi ta for oss all relevant teori som brukes til analysering av innsamlet primærdata. Teorien skal danne det teoretiske bakteppet for hele oppgaven. Vi starter med å presentere generell teori om finansiell rapportering og balanseføring av immaterielle eiendeler. Deretter noe om regnskapsmanipulering, og til slutt intellektuell kapital og Core & More.

2.1 Finansiell Rapportering

I følgende delkapittel skal det gis en generell beskrivelse av regnskap, noe som innebærer å se på regnskapets formål og ulike kvalitetskrav. Her skiller vi mellom IFRS og GRS og sammenlikner til slutt de to ulike regnskapsstandardene.

Hovedformålet med et regnskap er å gi et rettviseende bilde av en organisasjons økonomiske stilling, jf. Regnskapsloven §3-2. I §3-2 står det følgende; *«Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.»*

Det finnes både interne og eksterne regnskap. Internregnskapet (driftsregnskap) brukes ofte av ledelsen og har et helt annet detaljnivå enn finansregnskapet. Finansregnskapet gir også informasjon om bedriftens økonomiske resultat, eiendeler, gjeld og egenkapital i regnskapets periode. De er begge kilder til økonomisk informasjon. Det finnes flere ulike interessenter og noen, for eksempel ledelsen, vil sitte med mye mer informasjon enn andre. Et av formålene med finansregnskapet er å redusere informasjonsasymmetrien. Finansregnskapet skal gi informasjon til brukerne slik at de kan ta bedre beslutninger, såkalt beslutningsnyttig informasjon. Et foretak har ofte en lang rekke med interessenter, som for eksempel eiere, långivere, ledelse, ansatte, kunder, leverandører osv. (Baksaas & Stenheim, 2020)

Hvilken type informasjon som er relevant vil variere fra en regnskapsbruker til en annen. Om ledelsen skal bruke regnskapet som styringsverktøy er lønnsomhetsmålinger på både produkt- og avdelingsnivå interessant, mens eierne vil ofte være interessert i resultat etter skatt for å se hvor mye som tilfaller dem. Långiverne er gjerne opptatt av soliditet og dekningsmuligheten til foretaket. Regnskapet må tilpasses formålet. (Baksaas & Stenheim, 2020)

I hvilken grad regnskapet klarer å utjevne informasjonsasymmetrien avhenger av kvaliteten og hvilken informasjon som brukes i regnskapet. Vi skiller mellom to hovedformer for støy som kan påvirke kvaliteten på regnskapet. Måleusikkerhet og regnskapsregulering.

Måleusikkerhet er knyttet til usikkerhet ved måling regnskapsmessige verdier som eiendeler og gjeld hvor det ikke finnes aktive markedspriser. Dette betyr at verdien må estimeres. Det vil derfor alltid finnes noe støy i regnskapet (Baksaas & Stenheim, 2020).

Noen former for regnskapsregulering gjør at regnskapsmessige verdier ikke gir et troverdig bilde av virksomheten. Et mye brukt eksempel er historisk kost, det vil si at det etter GRS innregnes og måles etter anskaffelseskost istedenfor markedspris. I et slikt tilfelle kan markedsprisen være høyere eller lavere enn anskaffelseskosten (Baksaas & Stenheim, 2020).

2.1.1 Regnskapets formål

Regnskapet skal bidra med beslutningsnyttig informasjon. Ofte er det snakk om beslutninger som handler om å fordele knappe ressurser på best mulig vis. Vi trenger derfor både informasjon som kan predikere fremtiden og informasjon som kan følge opp den historiske ressursallokeringen. Vi skiller mellom beslutningsformål og kontrollformål (Baksaas & Stenheim, 2020).

Beslutningsformålet har som målsetting å predikere fremtiden. Enten gjennom å gi informasjon som direkte predikerer fremtiden, eller som hjelper brukerne med å lage sine egne prediksjoner (Baksaas & Stenheim, 2020). Regnskapet skal altså kunne underbygge regnskapsbrukernes økonomiske beslutninger. Interessenter som långivere og investorer er begge opptatt av risiko og fremtidsutsikter, men med en noe ulik vektning. Ettersom långiverne har en begrenset oppside i form av renteinntekt, er de mest interessert i nedsiden som kan medføre likviditetsproblemer og dermed svekket betalingsevne. Investorene har ikke den samme begrensede oppsiden og er dermed interessert i fremtidsutsikter og å ta risiko i større grad (Kvifte & Johnsen, 2008).

Kontrollformålet gjelder i utgangspunktet for alle brukerne av regnskapet, men spesielt eiere og långivere som kan kontrollere og følge opp ledelsen (Baksaas & Stenheim, 2020).

Regnskapet skal sette eksempelvis eierne i stand til å vurdere om ledelsen forvalter deres investerte midler som forventet (Kvifte & Johnsen, 2008). Dette er et typisk eksempel på

prinsipal-agent prinsippet. Prinsipalen (brukeren) har behov for å følge opp at agenten (ledelsen) opptrår i prinsipalens beste interesse.

2.1.2 Resultatkvalitet

I det foregående delkapittelet presenterte vi beslutningsformålet. Resultatkvalitet er ofte sett i sammenheng med dette formålet. Resultatkvaliteten er høy når resultatet gir god informasjon for å predikere fremtidig resultat (Baksaas & Stenheim, 2020). Denne definisjonen underbygges av blant annet Penman (2013) og Dechow og Schrand (2004).

«Resultatkvaliteten referer til evnen nåværende resultat har til å forutsi fremtidig resultat» (Penman, 2013, s 621). Resultatkvaliteten er høy dersom inntjeningen gjenspeiler nåværende og fremtidig resultat (Dechow & Schrand, 2004). Dette tyder på at det er enighet om at når resultatkvaliteten er høy, er regnskapsmessig resultat tilnærmet likt økonomisk resultat

Regnskapsmessig resultat = Økonomisk resultat (endringen i verdi mellom to perioder) +/- Regnskapsmessig støy

For å tydeliggjøre hva resultatkvalitet virkelig handler om kan Regnskapsmessig resultat (R) deles inn i følgende resultatkomponenter (Dyrnes & Pettersen, 2012).

$$R = GR + TR + ER + VIR$$

R er altså regnskapsmessig resultat.

GR er elementer som gjentas overtid, altså gjentakende resultatelementer. Dette er verdi som er generert av selskapets normale aktiviteter og som det forventes at skal gjenta seg i årene fremover. De gir dermed et godt grunnlag for å estimere fremtidig GR. Dette forutsetter at det er stabilitet i sentrale forhold som inntektsvekst, resultatmarginer og kapitalomløpshastighet. (Dyrnes & Pettersen, 2012)

TR representerer tilfeldige resultatelementer. Dette er gjentakende elementer som har en forventningsverdi lik null, noe som vil si at det er like stor sannsynlighet for at det blir en positiv som en negativ verdiendring. Det betyr at dagens verdi er beste estimat på fremtidens verdi. Noen eksempler er svingninger i valutakurs og kursendringer på børsen. Disse elementene bidrar ikke til verdiskapningen i bedriften annet enn i inneværende periode. (Dyrnes & Pettersen, 2012)

ER betyr elementer knyttet til resultatet som skyldes sjeldne engangshendelser. I denne kategorien finner vi hendelser som; verditap pga. brann, naturkatastrofer, eller nedskrivninger av anleggsmidler som skyldes sviktende markedsforhold (Dyrnes & Pettersen, 2012).

VIR betegnes som verdiirrelevante resultatelementer. Disse elementene har ingen fremtidig kontantstrømeffekt. Dette kan være retting av tidligere feil i regnskapet eller avskrivning av eiendeler som ikke er gjenstand for økonomisk verdifall (Dyrnes & Pettersen, 2012).

Når man skal bedre resultat kvaliteten handler det derfor om å isolere GR og dermed skille ut TR, ER, og VIR. Innenfor verdsetting er det ifølge Dyrnes og Pettersen (2012) dette man forsøker å oppnå når man beregner justerte resultater.

Nedenfor er det satt inn en figur fra Dyrnes og Pettersen (2012) hvor det er blitt forsøkt å sette regnskapsposter inn under de forskjellige regnskapselementene;

Resultat	GR	TR	ER	VIR
Driftsinntekter	Ordinære salgsinntekter	<ul style="list-style-type: none"> • Valutagevinst • Positiv verdiendringer derivater 	<ul style="list-style-type: none"> • Gevinster ved salg av eiendeler • Gevinst ved avhendelse av selskaper • Forsikringsoppgjør • Gevinst ved oppkjøp av virksomhet • Gevinst ved endring pensjonsplan • Reversering av tidligere nedskrivning driftsmidler 	<ul style="list-style-type: none"> • Gevinst ved virkelig verdimåling egen gjeld (som skyldes økt kredittrisiko)
Driftskostnader	Ordinære salgs- og driftskostnader som avskrivninger, varekostnad mv	<ul style="list-style-type: none"> • Valutatap • Negativ verdiendringer derivater 	<ul style="list-style-type: none"> • Tap ved salg av eiendeler • Tap ved avhendelse av selskaper • Nedskrivning driftsmidler • Restruktureringsutgifter • Utgifter tvistesaker • Tap ved oppkjøp av virksomhet 	<ul style="list-style-type: none"> • Avskrivning goodwill
Driftsresultat	Justert driftsresultat/ Underliggende driftsresultat	SUM tilfeldige resultatelementer	SUM resultat av engangshendelser	SUM verdiirrelevante resultatelementer

Tabell 1: Regnskapsposter sortert etter GR, TR, ER OG VIR(Dyrnes & Pettersen, 2012)

Figuren gir en pekepinn på hvordan ulike poster kan fordeles, men i realiteten er ikke dette alltid like enkelt. GR er ikke alltid like enkel å identifisere og det kan for eksempel være vanskelig å avgjøre om en post hører til under TR/ER eller GR. I dag er det flere børsnoterteselskaper som rapporterer justert resultat i sine årsrapporter, og det finnes i dag ingen veiledninger eller standarder. Dette fører dermed til at foretakene ofte fører positive under GR, mens negative hendelser ofte blir satt under ER (Baksaas & Stenheim, 2020).

Mange poster i figuren kunne hørt til under flere av de andre kategoriene avhengig av hva som er det underliggende forholdet og hvem som utfører verdsettelsen.

2.1.3 IFRS og GRS

I Norge er det to regnskapsspråk IFRS (International Financial Reporting Standards) og GRS (God regnskapsskikk). Begge «regnskapsspråkene» følger norsk regnskapslov, men de føres etter to forskjellige standarder. De som fører etter GRS følger de norske regnskapsstandardene definert av Norsk Regnskapsstiftelse, mens de som fører etter IFRS og IAS følger standardene definert av IASB (International Accounting Standards Board). I tillegg finnes forenklede regelverk innenfor både IFRS og GRS som gjelder for små foretak. I Norge kan man etter §3-9 i regnskapsloven avlegge regnskap etter IFRS eller GRS, med unntak av børsnoterte selskaper som må føre etter IFRS. Hensikten med dette er å fremme sammenlignbarhet mellom børsnoterte selskaper (Baksaas & Stenheim, 2020).

2.1.4 God regnskapsskikk

God regnskapsskikk er et begrep som stadig er i endring og følger praksisen i Norge. Det følger av regnskapsloven kapittel 4 «Grunnleggende regnskapsprinsipper og god regnskapsskikk» §4-6 at regnskapsføring i Norge skal følge god regnskapsskikk.

Regnskapsloven er ikke en detaljstyrt lov, men den inneholder en del grunnleggende prinsipper som finnes i kapittel 4 i rskl. At loven ikke er detaljstyrt betyr at man i tillegg må bruke de Norske regnskapsstandardene som blir gitt ut av Norsk regnskapsstiftelse. Attpåtil finnes det flere ulovfestede kvalitetskrav. Disse finnes implisitt i kravet om rettvise bilde og i de grunnleggende regnskapsprinsippene. Kvalitetskravene etter IFRS som vi skal se nærmere på i kapittel 2.1.7 er relevante for også for GRS (Baksaas & Stenheim, 2020).

2.1.5 De grunnleggende prinsippene i regnskapsloven

De grunnleggende prinsippene finnes i regnskapsloven kapittel 4. Disse er helt essensielle for at regnskapet oppnår sitt formål om å være relevant og pålitelig. Nedenfor skal vi redegjøre for en rekke prinsipper som er relevante for vår oppgave.

Det følger av regnskapsloven §4-1 1.punkt at «Transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet», transaksjonsprinsippet. En transaksjon vil her

betegnes som en overføring av risiko og kontroll over ytelse og vederlag fra en part til en annen (Baksaas & Stenheim, 2020).

Dette prinsippet kommer til anvendelse ved førstegangsinnregning av eiendeler og forpliktelser. Et eksempel på dette er bruk av anskaffelseskost ved førstegangsinnregning av eiendeler anskaffet ved kjøp. Tidspunktet for måling er her transaksjonstidspunktet som er tidspunktet for overføring av kontroll og risiko. Dette prinsippet kan høre hjemme i både et resultatorientert og et balanseorientert regnskap (Baksaas & Stenheim, 2020).

Regnskapsloven §4-1 punkt 2 sier at «Inntekt skal resultatføres når den er opptjent», opptjeningsprinsippet. Dette prinsippet åpner opp for at inntekter kan føres før, etter eller der det ikke foreligger en transaksjon i det hele tatt. Ved en transaksjonsbasert inntekt vil tidspunkt for inntektsføringen finne sted ved transaksjonstidspunktet, altså når risiko og kontroll er overført. Ved en verdibasert inntekt derimot, føres inntekten uten at det har skjedd en transaksjon. Dette kan for eksempel være ved en prisstigning på en aksje eller lignende (Baksaas & Stenheim, 2020).

I rskl §4-1 punkt 3 fremkommer følgende «utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt», sammenstillingsprinsippet. Kostnader innregnes i samme periode som tilhørende inntekt. Dersom utgiften knytter seg til en fremtidig inntekt, skal utgiften balanseføres og sammenstilles med inntekten. En utgift i balansen er derfor en kostnad som venter på sammenstilling med den tilhørende inntekten. Dersom den ikke kan knyttes til noen fremtidig inntjening, må den kostnadsføres umiddelbart (Baksaas & Stenheim, 2020).

Forsiktighetsprinsippet som blir omtalt i §4-1 punkt 4 i rskl vil si at «Urealisert tap skal resultatføres». Dette kan ses på som en moderasjon av sammenstillingsprinsippet som sier at innregning av kostnader skal skje sammen med tilhørende inntekt. Forsiktighetsprinsippet er en av de grunnleggende prinsippene for vurdering av omløpsmidler og anleggsmidler. Omløps og anleggsmidler skal føres til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Det finnes en viktig avgrensning som gjelder sikring (gevinst og tap skal resultatføres i samme periode) og prinsippet om beste estimat. For eksempel kan man ikke som regel undervurdere eiendeler overvurdere gjeld, dette vil stride mot beste estimat (Baksaas & Stenheim, 2020).

Beste estimat omtales i rskl §4-2 hvor det står følgende: «Ved usikkerhet skal det brukes beste estimat, på bakgrunn av den informasjon som er tilgjengelig når årsregnskapet avlegges». Dette innebærer at all tilgjengelig informasjon, og alle forhold som var tilgjengelig på balansedagen helt frem til regnskapsavleggelsen skal brukes for å kunne gjøre et best mulig

estimat. Beste estimat kan brukes på flere områder, men som regel anvendes det i situasjoner hvor foretaket må beregne en fremtidig verdi og det foreligger flere usikkerheter (Baksaas & Stenheim, 2020).

En av de viktigste paragrafene i kapittel 4 er §4-4 som handler om prinsippanvendelse.

«Årsregnskapet skal utarbeides etter ensartede prinsipper, som skal anvendes konsistent over tid.» Dette er for å sikre sammenlignbarhet mellom foretak både på samme tid og over lengre tid.

2.1.6 IFRS

Fundamentet for IFRS er det konseptuelle rammeverket og dette er ment som veiledning til regnskapsstandardene fra IASB. Siden dette er veiledende, kan IASB fravike rammeverket. Det konseptuelle rammeverket er deduktivt i tilnærmingen og er utformet slik at det utleder løsninger til regnskapsmessige problemstillinger. Dette gjøres med utgangspunkt i regnskapets formål, regnskapsbrukernes behov for informasjon og regnskapets kvalitetskrav. Det er også balanseorientert ved at definisjoner for innregningskriteriene for eiendeler, gjeld og egenkapitalen er gitt eksplisitt i rammeverket. Nedenfor er IASBs overordnede struktur.

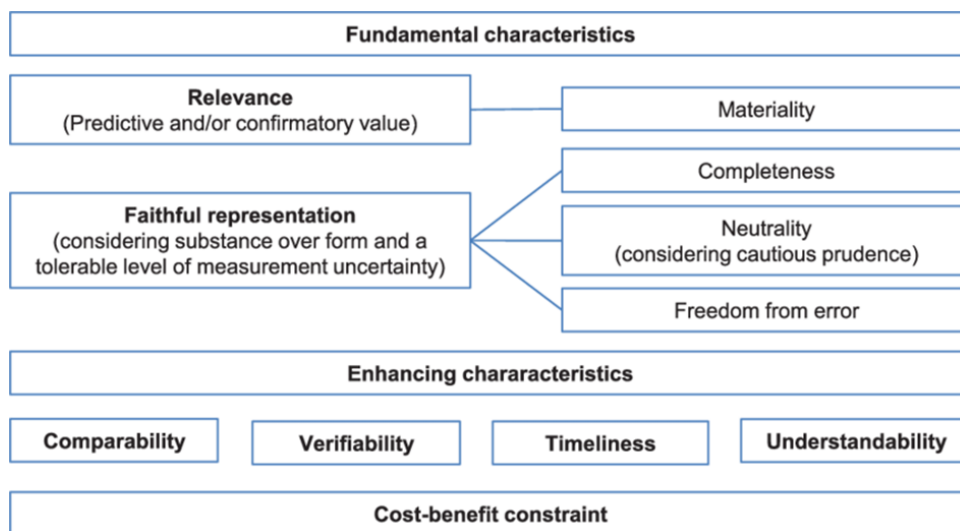

Figur 1: IASB konseptuelle rammeverk overordnet struktur (Baksaas & Stenheim, 2020)

Figuren starter med målsetting, kvalitetskrav, videre kriterier for innregning og måling, og til slutt presentasjon. Dette understreker det faktum at det er deduktivt med utgangspunkt i målsettingen for regnskapet (Baksaas & Stenheim, 2020).

2.1.7 Kvalitetskrav etter IFRS

Kvalitetskravene etter IASBs gjeldende rammeverk er delt opp i følgende hovedkategorier; Grunnleggende og forsterkende kvalitetskrav(IASB, 2018).

Figur 2: Kvalitetskrav i IASB CF 2018 (Pelger, 2020)

Fundamentale krav

De to grunnleggende fundamentale kvalitetskravene i rammeverket er relevans(Relevance) og tro gjengivelse(Faithful representation). Begge disse er essensielle og må være til stede for at informasjonen skal være beslutningsnyttig.

Relevant informasjon er informasjon som er kapabel til å gjøre en forskjell i beslutningen gjort av brukerne av regnskapet (IASB, 2018). For at beslutningen skal være relevant står det i IASB konseptuelle rammeverk at informasjonen må ha prediksjonsverdi(Predictive value), bekreftelsesverdi(Confirmatory value) eller begge (IASB, 2018, avs.2.7). Informasjonen må derfor være egnet til å ta beslutninger om fremtiden og bekrefte eller justere tidligere forventninger (IASB, 2018).

Ser man på punkt 2.8 i IASB (2018) står det at finansiell informasjon har prediksjonsverdi hvis brukerne kan bruke informasjonen til å predikere noe om fremtiden (IASB, 2018,

avs.2.8). Det er dermed ikke et krav om at informasjonen må kunne brukes til å komme med direkte estimater om fremtidige kontantstrømmer, men informasjonen må kunne brukes til å forme disse estimatene. Det er også viktig å påpeke at informasjonen ikke må knyttes opp mot en verdsetting. Prediksjonsverdien er knyttet opp mot beslutningsformålet i regnskapet (Baksaas & Stenheim, 2020).

Bekreftelsesverdien er informasjon som gjør det mulig å bekrefte eller justere tidligere forventinger på bakgrunn av ny informasjon. Dette henger til en viss grad sammen med kontrollformålet, som sier at regnskapet skal bidra med informasjon som kan brukes til å vurdere ledelsen. Bekreftelsesverdien vil også kunne ha relevant informasjon knyttet til beslutningsformålet om den kan bidra med å korrigere forventinger om fremtiden (Baksaas & Stenheim, 2020). Dette kommer nokså tydelig frem i IASB (2018) under punkt 2.10 hvor det står at prediksjonsverdien og bekreftelsesverdien ikke er uavhengige verdier ved informasjonen, men de henger ofte samme. Dersom informasjonen har prediksjonsverdi har den også ofte bekreftelsesverdi og kan dermed føre til korrigering av tidligere prognoser.

Et siste element under relevanskravet er vesentlighet (Materiality). Dersom informasjonen ikke er vesentlig, er den heller ikke relevant (IASB, 2018). I IASBs konseptuelle rammeverk står det at informasjonen er vesentlig hvis utelatelse, feilrepresentasjon eller tilsløring påvirker brukerens beslutninger (IASB, 2018,avs.2.11)

Det andre kravet under de fundamentale kvalitetskravene er tro gjengivelse (Faithful representation). Informasjonen gir en tro gjengivelse dersom den ikke bare sier noe om et fenomen, men også gjenspeiler de underliggende forholdene som informasjonen er ment å representere. Dersom informasjonen perfekt gjenspeiler de underliggende forholdene har den tre kjennetegn; komplett, nøytral og feilfri (IASB, 2018,avs.2.12-2.13).

Forsterkende krav

De forsterkende kravene i rammeverket er sammenlignbarhet (Comparability), verifiserbarhet (Verifiability), aktualitet (Timeliness) og forståelighet (Understandability) (IASB, 2018,avs.2.23).

Informasjonen må være sammenlignbar og understøtte formålet om beslutningsnytte i regnskapet. Den må være egnet til å sammenligne ulike bedrifters regnskap, men også den samme bedriften over flere år (IASB, 2018, avs.2.26).

Informasjonen må være verifiserbar. Enkelt forklart vil dette si at informasjonen kan helt eller delvis bekreftes av forskjellige, kunnskapsrike og uavhengige observatører (IASB, 2018,.2.30). IASB har selv sagt at i en del tilfeller vil ikke dette være mulig, da bør det gir ytterligere informasjon for eksempel i notene (Baksaas & Stenheim, 2020).

Aktualitet betyr naturligvis at informasjonen må være aktuell. Dersom den ikke er aktuell, er den heller ikke relevant. Ser man på punkt 2.33 i IASB (2018) står det at informasjonen må være tilgjengelig for brukeren av regnskapet når han trenger den for å gjøre en beslutning.

Forståelighet vil si at informasjonen skal presenteres klart og konsist (IASB, 2018,.2.34). Slik type informasjon har sannsynligvis høyere beslutningsnytte. I det konseptuelle rammeverket påpekes det at den finansielle informasjonen er forberedt for brukere med rimelig forretnings- og økonomiforståelse, og som bruker tid på å analysere og forstå informasjonen (IASB, 2018,.2.36). Det påpekes at noen forhold som presenteres er så komplekse at det ikke er mulig å presentere på en forståelig måte etter definisjonen ovenfor. Dette betyr ikke at denne informasjonen skal utelukkes fra rapporteringen (Baksaas & Stenheim, 2020).

2.1.8 Forskjeller og likheter mellom IFRS og GRS

En av hovedforskjellene mellom IFRS og GRS er at IFRS er et Balanseorientert regnskapssystem i motsetning til GRS som er resultatorientert. I det balanseorienterte systemet er definisjonene av balansepostene styrende for all innregning. Det vil si at hele systemet er bygd rundt definisjonen av «en eiendel» (Baksaas & Stenheim, 2020).

«En eiendel er en økonomisk ressurs som er kontrollert av foretaket som et resultat av en tidligere hendelse.» (Baksaas & Stenheim, 2020, s.46)

Definisjonen ovenfor er ett av to innregningskriteier. Det andre kriteriet stiller krav om at en innregning av eiendeler og gjeld skal gi relevant og troverdig informasjon (IASB, 2018:5.7). Ettersom det ikke er rom for å innregne poster som ikke oppfyller definisjonene av eiendeler, eller som kan måles pålitelig, samt gjeld og egenkapital i balansen, blir resultatregnskapet en residual av balansen. Dette står i motsetning til det resultatorienterte systemet hvor hovedmålet er at periodens resultat måles pålitelig, noe som blir ivaretatt etter opptjenings- og sammenstillingsprinsippet (Baksaas & Stenheim, 2020).

En annen viktig forskjell mellom IFRS og GRS er bruken av virkelig verdi. I IFRS er bruken av virkelig verdi tillatt i større grad enn under GRS, og er nærmere spesifisert i flere

standarder, blant annet «IFRS 13 Virkelig verdi». I motsetning står historisk kost sterkt i den norske regnskapspraksisen (Baksaas & Stenheim, 2020). Dette finner vi igjen i transaksjonsprinsippet i rskl §4-1 første ledd nr 1. Det vil derimot ikke si at virkelig verdi ikke brukes etter GRS og heller ikke at historisk kost ikke brukes etter IFRS. (Baksaas & Stenheim, 2020)

Selv om det i teorien er klare forskjeller mellom det balanseorienterte systemet og det resultatorienterte, vil man i praksis etter IFRS og GRS ikke få rene regnskapssystemer. Dette skyldes at ved utarbeidelsen av de norske regnskapsstandardene er IFRS flere ganger brukt som en referanse. Dette skal vi se nærmere på når vi skal se på NRS 19 og IAS 38 om immaterielle eiendeler (Baksaas & Stenheim, 2020). Det legges også stor vekt på hvem som er primærbrukeren av regnskapet. Ser man i det konseptuelle rammeverket til IASB fra 2018 har de valgt å vektlegge potensielle eiere og långivere siden dette er grupper som har særlig behov for regnskapsinformasjon (IASB, 2018:1.4).

2.2 Balanseføring av immaterielle eiendeler

Den regnskapsmessige behandlingen av immaterielle eiendeler finnes i IAS 38 og i NRS 19 (International Accounting Standards Board, 2021; Norsk , 2022). Vi skal i påfølgende delkapittel redegjøre for hvordan immaterielle eiendeler balanseføres. Der IAS 38 avviker med NRS 19 skal vi forklare dette.

2.2.1 Balanseføring av immaterielle eiendeler med utgangspunkt i IAS 38

Immaterielle eiendeler defineres som eiendeler som er identifiserbare, ikke monetære og uten fysisk substans (IAS 38, avs. 38.8). Det er ifølge Baksaas & Stenheim (2020) neppe noen forskjell mellom IFRS og GRS på hva som klassifiseres som en immateriell eiendel. For å kunne definere noe som en immateriell eiendel er den nødt til å være både identifiserbar og kontrollerbar.

En eiendel er identifiserbar ifølge IAS 38.12 dersom den oppfyller minst et av de to følgende kravene;

1. Er utskillbar. En eiendel er utskillbar om den kan deles eller skilles ut fra et foretak; selges, overføres, lisensieres, leies ut, eller byttes enten separat eller

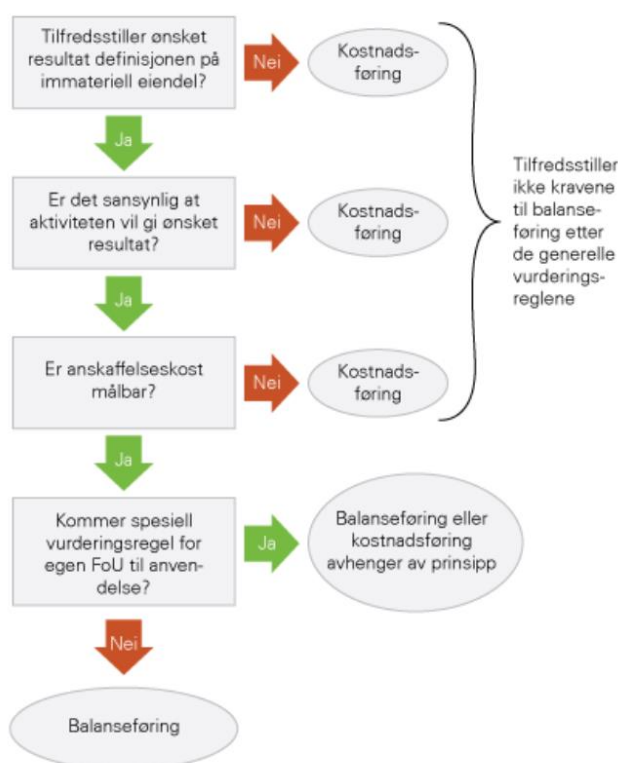
tilknyttet en kontrakt, identifiserbar eiendel eller forpliktelse, uavhengig om foretaket har som hensikt å gjøre dette eller ikke.

2. Oppstår av kontraktmessige eller andre juridiske rettigheter, uansett om disse er overførbare eller separate fra foretaket, andre rettigheter eller forpliktelser.

En eiendel er kontrollerbar ifølge IAS 38.13 dersom den både har makten til å utnytte de fremtidige økonomiske fordelene som komme fra den underliggende ressursen, og til å hindre eller begrense andre i å få tilgang til disse fordelene.

Ofte er evnen til å kontrollere en eiendel knyttet opp mot juridiske rettigheter. En immateriell eiendel som er kontrollerbar er derfor svært ofte også identifiserbar. Det samme er også i de fleste tilfeller sant hvis en immateriell eiendel kan selges separat. Dersom en eiendel oppfyller disse kravene og kan defineres som en immateriell eiendel, må den også oppfylle kriteriet om at anskaffelseskosten skal kunne måles pålitelig (Baksaas & Stenheim, 2020).

Figuren nedenfor kan brukes til å oppsummere innregningskriteriene. Denne er basert på NRS 19, men som nevnt tidligere er hovedpoengene de samme enten man bruker NRS 19 eller IAS 38.

Figur 3: Innregningskrav etter NRS19 (KPMG, 2017)

Immaterielle eiendeler kjøpt separat er som regel greie å balanseføre da de ofte er; identifiserbare, kontrollerbare og anskaffelseskosten kan måles pålitelig. Problemene oppstår i større grad når det er snakk om egenutviklede immaterielle eiendeler. I disse tilfellene er det vanskelig å fastslå om eiendelen er identifiserbar, kontrollerbar og å anslå en pålitelig anskaffelseskost.

I rskl §5-4 defineres anskaffelseskost som «kjøpspris med tillegg for kjøpsutgifter» om det har skjedd et salg. Definisjonen for anskaffelseskost for egenutviklede immaterielle eiendeler finnes i IAS 38 avsnitt 65-67. Her poengteres det at anskaffelseskost er direkte henførbare utgifter som er nødvendige for å skape, produsere og forbedre eiendelen for at den skal fungere slik ledelsen har tenkt. Her gjøres det klart at salgs- og administrasjonsutgifter, kostnadsoverskridelser, driftstap og opplæring av ansatte ikke kan balanseføres.

Når vi omtaler forskning og utvikling (FoU) er greit å poengtere at det går et skille. Forskning er et langt mer generelt begrep som foregår i en tidlig fase av den «immaterielle eiendelen». Etter IFRS er det eksplisitt forbudt å balanseføre disse utgiftene (IAS 38, avs.54.). Dette finnes ikke i NRS 19, men vi kan anta at det i praksis er sjeldent dette er mulig etter NRS også (Baksaas & Stenheim, 2020). Dette henger sammen med at det i både IAS 38 og NRS 19 finnes et forbud mot å reversere tidligere kostnadsførte utgifter som fant sted før man kunne definere en immateriell eiendel etter inntjeningskravene. Det fører dermed til at forskning likevel ikke vil kunne balanseføres etter NRS 19 heller, på grunn av at forskning foregår på et stadige hvor det er svært lite sannsynlig at det kan legges til grunn en identifiserbar og kontrollerbar eiendel. Ifølge Baksaas og Stenheim (2020) er det i dag en praksis hvor selskaper etter både IAS 38 og NRS 19 lar være å innregne egenutviklede immaterielle eiendeler.

2.2.2 Etterfølgende måling

Etter IAS 38 kan immaterielle eiendeler følge to modeller for etterfølgende måling;

1. Anskaffelseskostmodell
2. Verdireguleringsmodell

I henhold til IAS 38.72 kreves det at den immaterielle eiendelen kan verdsettes med utgangspunkt i et aktivt marked. Dette er ofte problematisk da det sjeldent er slike markeder

for immaterielle eiendeler og i praksis så brukes derfor ofte anskaffelseskostmodellen. Under GRS blir immaterielle eiendeler normalt klassifisert som anleggsmidler og følger dermed anskaffelseskostmodellen (Baksaas & Stenheim, 2020). Dette følger av rskl §5-3 2. ledd. Dersom man etter IAS 38 bruker virkelig verdi følger man IFRS 13.

En mastergradavhandling (Stendal & Nordgarden, 2015) viste at ingen av selskapene i deres utvalg brukte virkelig verdi for sine immaterielle eiendeler.

2.2.3 Differansen mellom reell verdi og regnskapsmessigverdi

De siste årene har immaterielle eiendeler blitt en større del av bedrifters totale eiendeler (McKinsey, 2021). Som tidligere nevnt er det svært mange immaterielle verdier som ikke kan balanseføres i regnskapet. Det kan føre til at store og viktige verdier for selskaper utelates og ikke blir vurdert av investorer og långivere i det hele tatt. En måte å illustrere dette er ved å se på markedsverdien av et foretak opp mot den regnskapsmessige verdien. I de fleste slike eksempler vil man se store forskjeller hvor markedsverdien som regel er betydelig høyere (Baksaas & Stenheim, 2020). Figuren nedenfor viser en noe forenklet forklaring på hva som er årsaken.

	Regnskapsmessig nettoverdi på foretaket
+/-	Skjulte reserver/skjulte tap på innregnede eiendeler og forpliktelser
=	Markedsverdi på innregnede eiendeler og forpliktelser
+	Markedsverdi på immaterielle eiendeler som kunne vært innregnet
+	Markedsverdi på immaterielle eiendeler som ikke kan innregnes
+/-	Feilprising/Psykologiske effekter
=	Markedsverdi på foretaket

Tabell 2: Forskjellen mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi (Baksaas & Stenheim, 2020)

Her kan man se at en av de mest sentrale delene som forklarer forskjellen mellom markedsverdi og regnskapsmessig verdi, er immaterielle eiendeler som ikke oppfyller innregningskravene etter IAS 38 OG NRS 19. Dette støttes av Lev & Zarowin (1999), og viser hvordan det finnes begrensninger i rapporteringen av immaterielle eiendeler. Dette er et sentralt punkt som skal drøftes videre i kapittel 5.

2.3 Regnskapsmanipulering.

Det finnes mange definisjoner av regnskapsmanipulering. En av de mest brukte definisjonene er fra Healy og Wahlen (1999);

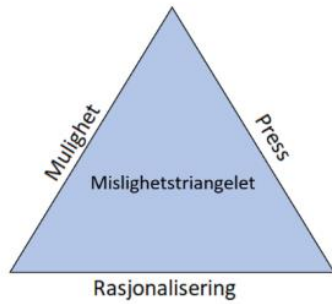
«Earnings management occurs when managers intentionally use judgement in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the firm or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers» (Healy & Wahlen, 1999, s.368)

Regnskapsmanipulasjon er etter denne definisjonen bevisste handlinger fra ledelsen. Ser man på rammeverket til IASB, sier dette at rapporteringen skal være komplett, nøytral og uten vesentlige feil. Bevisste handlinger som unngår dette er brudd på IFRS og oppfyller definisjonen til «Earnings management» (Kinserdal, 2017). Dersom regnskapsmanipuleringen er åpenbart utenfor loven og tydelig gjenstand for straffeforfølgelse kan man bruke begrepet regnskapssvindel. Derimot er det ikke tydelig definert når noe går fra regnskapsmanipulasjon til svindel. Videre i denne oppgaven vil vi derfor bruke begrepet regnskapsmanipulasjon og ikke regnskapssvindel. Regnskapsmanipulasjon i denne oppgaven tar utgangspunkt i definisjonen til Healy og Wahlen om «Earnings management».

2.3.1 Mislighetstriangelet

I revisjonsstandarden ISA finner vi begrepet mislighet. Dette begrepet dekker både regnskapsmanipulering og underslag av eiendeler. Vi bruker i denne oppgaven den oversatte versjonen fra Den Norske Revisorforening (2010). En mislighet defineres her som en bevisst handling begått av ledelsen, personer med overordnet ansvar for styring og kontroll, ansatte, eller andre som innebærer uredelighet for å oppnå en urettmessig eller ulovlig fordel (ISA 240, 12(a)). I ISA 240 A1 står det at også vanlige personer kan begå misligheter, dersom de utsettes for nok press. Det finnes flere ulike modeller som prøver å forklare misligheter, men i denne oppgaven skal vi ta for oss Mislighetstriangelet.

Mislighetstriangelets formål er å forklare omstendighetene rundt hvorfor økonomisk kriminalitet eller misligheter blir begått (Thaysen & Tvedt, 2015). Mislighetstriangelet deles inn i tre sider:

Figur 4: Mislighetstriangelet (Drange & Forsdal, 2021; Thaysen & Tvedt, 2015)

Press eller insentiver handler ofte om interessekonflikter mellom ledelsen og interessentene. Dette er en typisk prinsipal-agent-problemstilling. Hvor prinsipalen (ledelsen) handler i egeninteresse og påfører agenten (interessenten) en kostnad. Man kan for eksempel ta eksempelet om WorldCom. Worldcom gikk konkurs i 2003 og kjernen bak svindelen var store balanseførte verdier som egentlig skulle vært kostnadsførte, eller i alle fall nedskrevet. I ettertid kom det frem at konsernsjefen hadde store aksjeandeler i selskapet og oppmuntret til tvilsomme regnskapsmetoder. Han ble dømt til 25års fengsel (Kinserdal, 2017).

Siden i figuren som er merket «mulighet» kan relateres til punktet om insentiver. En forutsetning som gir mulighet for mislighet, er informasjonsasymmetri. Man kan tenke seg at ledelsen i et foretak ofte innehar mer informasjon enn interessentene. Regnskapet skal i utgangspunktet være et verktøy for å redusere denne asymmetrien, men med opportunistisk rapportering kan denne øke eller i hvert fall opprettholde asymmetrien. Dersom asymmetrien er stor nok, vil denne formen for regnskapsmanipulering være en helt rasjonell form for rapportering for ledelsen (Baksaas & Stenheim, 2020). I flere tilfeller av regnskapsmanipulering er bankene blitt villedet til å gi lån som de ikke ville gjort dersom regnskapet hadde fortalt sannheten. Banken har her måttet ta store tap (Heskestad, 2016). Dette er et eksempel på prinsipal-agent-prinsippet, hvor asymmetrien har blitt opprettholdt eller økt på grunn av regnskapsmanipulering.

Rapporteringsfrihet er et annet punkt som muliggjør og øker sjansen for misligheter. Dersom vi fjerner all rapporteringsfrihet, står den rapporteringspliktige igjen uten noen form for valg. I teorien kan det dermed heller ikke tas bevisste valg som fører til regnskapsmanipulering (Baksaas & Stenheim, 2020). Ettersom denne oppgaven omhandler immaterielle eiendeler, vil vi se på noen eksempler på valgfrihet under GRS og IFRS. Selv om det finnes relativt klare føringer etter både NRS 19 og IAS 38, åpner de opp for skjønsmessige vurderinger for hva

som er forskning og hva som er utvikling (Heskestad, 2016). I tillegg åpner IAS 38 opp for bruken av virkelig verdi ved etterfølgende måling. Dette åpner for skjønnsmessige vurderinger for eiendeler som har få aktive markeder hvor verdisetting er svært vanskelig.

Den siste siden i figuren er rasjonalisering. Dette punktet omhandler ledelsenes verdier. Ikke alle vil begå misligheter selv om muligheten er tilgjengelig, men det vil alltid finnes personer med mangel på etiske verdier som gjør at asymmetrien og friheten utnyttes (Baksaas & Stenheim, 2020). De påpeker også at Norge som samfunn er bygd på tillit og at risikoen for regnskapsmanipulering derfor er liten.

2.4 Intellektuell kapital

Intellektuell kapital er et begrep som har eksistert lenge og det har mange forskjellige definisjoner. Intellektuell kapital kan defineres som verdien av de immaterielle eiendelene en organisasjon har, men som ikke kan ses eller fysisk tas på. Det som de fleste definisjonene har til felles derimot er at den intellektuelle kapitalen er svært viktige og kan både bidra og forklare verdiskapningen i en bedrift (Roos et al., 2005).

En definisjon som gis i både Roos et al. (2005) og er at intellektuell kapital er «Alle IC-ressurser eller omdannelser av slike ressurser som helt eller delvis kontrolleres av bedriften, og som bidrar til verdiskapning i bedriften». All intellektuell kapital bidrar og til at de både skapes og bevarer verdi i et selskap (Roos et al., 2005).

I Sveiby (2001) omtales kunnskapskapital eller intellektuell kapital slik; all kunnskap som finnes i en bedrift og som kan omgjøres til verdi for bedriften. Summen av alt alle i bedriften kan og som i tillegg kan gi bedriften et konkurransefortrinn.

En mindre presis definisjon av intellektuell kapital er at den utgjør differansen mellom en organisasjons markedsverdi og regnskapsmessige verdi. I en stor andel bedrifter er markedsverdien tre til seks ganger høyere enn regnskapsmessig verdi. I noen tilfeller så høy som 20 til 40 ganger bokført egenkapital (Bontis, Dragonetti, Jacobsen & Roos, 1999). Det som gjør denne definisjonen upresis er at det er flere faktorer som spiller inn i prisingen av et selskap, blant annet psykologiske effekter (Baksaas & Stenheim, 2020). En annen interessant bemerkning er at i nedgangstider kan forholdet mellom egenkapital og markedsverdi være lavere enn 1 (Gottschalk, 2003). Denne definisjonen er uansett relevant når vi senere skal se nærmere på Skandia-modellen.

En av de vanligste måtene å kategorisere intellektuell kapital på er i de tre kategoriene: Humankapital, struktur/organisasjons kapital og relasjons/kundekapital (Horibe, 2001).

Humankapital defineres som ressursene i en organisasjon som direkte kan knyttes til de ansatte, ledere, styret, eiere og andre som bidrar til verdiskapningen i en organisasjon. Dette inkluderer individers; kompetanse, kunnskap, holdninger og evne til innovasjon (Roos et al., 2005). I følge Gottschalk (2003) er summen av all kompetanse som enkeltindivider besitter den mest verdifulle ressursen.

Strukturkapital går på infrastrukturen i en bedrift. Denne kapitalen omfatter blant annet rutiner, tekniske løsninger og arbeidsprosesser, men også immaterielle ressurser som patenter, varemerker og forretningshemmeligheter (Horibe, 2001). For å kunne si noe om verdien til strukturkapitalen er bedriften avhengig av å utnytte kunnskapen bedriften besitter. For eksempel vil det være gunstig å transformere så mye som mulig av humankapitalen om til strukturkapital. Dette gjøres gjennom rutiner, prosedyrer og systemer (Nonaka & Takeuchi, 1995).

Relasjonskapital omfatter alle relasjoner bedriften har til utenforstående parter innad i bedriften. Relasjoner til utenforstående parter kalles ofte for kundekapital, og inkluderer leverandører, samarbeidspartnere og andre interessenter. De sosiale relasjonene innad i bedriften kalles for sosialkapital (Gottschalk, 2003).

2.4.1 Balanseføring av intellektuell kapital

I kapittel 2.2.1 presenterte vi de strenge kravene til balanseføring av immaterielle eiendeler. Ser man på den intellektuelle kapitalen presentert i det foregående delkapittelet, er det tydelig at det meste som inngår i definisjonene intellektuell kapital ikke kan balanseføres i dagens regnskap etter IAS38 eller NRS 19. Vi har tidligere nevnt patenter og varemerker. Dersom disse ikke oppfyller kravene til balanseføring, er de ofte allikevel balanseført under posten goodwill.

Intellektuell kapital har for mange bedrifter stor og viktig betydning. Dette gjelder spesielt i kunnskapsintensive bedrifter, og når det gjøres verdivurderinger av selskaper (Roos et al., 2005). Ifølge Roos et al. (2005) kan verdien i selskaper deles inn i fysiske ressurser og bedriftens fortjenestepotensial. Med fysiske ressurser menes finansiell kapital, mens verdien

av fortjenestepotensialet er den intellektuelle kapitalen. Som tidligere nevnt, ser vi store avvik mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi.

I hvilken grad man evner å synliggjøre og utnytte den intellektuelle kapitalen vil være helt avgjørende for suksessen og verdien til kunnskapsintensive bedrifter (Gottschalk, 2003). På grunn av dagens strenge regler for balanseføring er det dermed naturlig å anta at store verdier forsvinner fra rapportene.

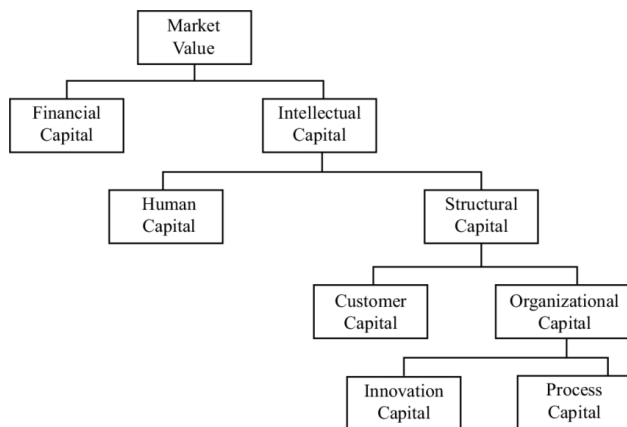
2.4.2 Måling av intellektuell kapital

Det finnes mange ulike modeller for å måle intellektuell kapital. I Andriessen (2004) presenteres det over 25 ulike modeller for måling. I følge Petty & Guthrie (2000) finnes det ingen modell som er allmennakseptert. I denne studien skal vi ikke gå i dybden på målingen av intellektuell kapital, men vi skal presentere Skandia-modellen, som er en modell for måling av dette. Skandia-modellen er en scorecard metode hvor man lager forskjellige indikatorer på ulike komponenter som rapporteres (Roos et al., 2005). Fordelen med en slik metode er at det er raskere og enklere enn et målesystem hvor man direkte estimerer monetær verdi, for eksempel markedsverdi, på de immaterielle eiendelene (Roos et al., 2005).

Skandia-modellen ble utviklet hos det svenske forsikringselskapet Skandia, som regnes som en pioner innen både måling og forvaltning av intellektuell kapital (Roos et al., 2005).

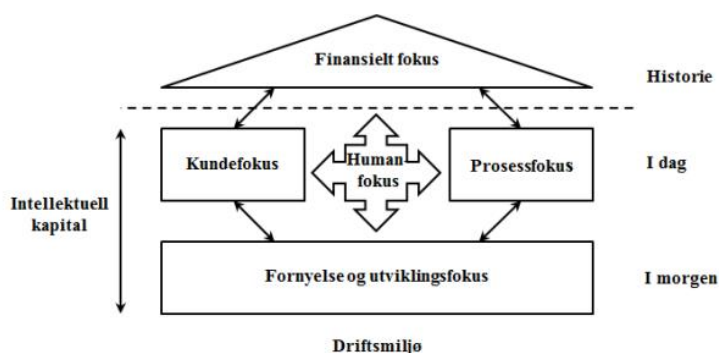
Skandia-modellen er i dag en av de mest kjente modellen for måling av intellektuell kapital (Andriessen, 2004).

Modellen ble utviklet med tanken om å kunne forklare hva bedriftens markedsverdi består av samt å forklare de ulike delene av den intellektuelle kapitalen. Hensikten med modellen var å både forklare å definere forskjellen mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi (Roos et al., 2005). Modellen bygger også på ideen om at den beste målingen av en bedrifts ytelse er dens evne til å skape langvarige verdier gjennom å iverksette og følge sin visjon og strategi (Edvinsson & Malone, 1997).

Figur 5: Skjema for markedsverdi iht. Skandia modellen. (Edvinsson & Malone, 1997)

I innledningen til kapittel 2.4 definerte vi og viste den vanligste inndelingen av intellektuell kapital. I figuren ovenfor ser du hvordan Skandia i sin modell har delt opp den intellektuelle kapitalen. I modellen deles den hovedsakelig inn i humankapital og strukturkapital. Relasjonskapitalen som vi også definerte i innledningen til kapittel 2.4 inngår under strukturkapital, hvor den er delt opp i flere deler. Hva som er viktig å sette søkelys på vil variere fra bedrift til bedrift og avhenger spesielt av visjonen til virksomheten og den tilhørende strategien. Bestanddelene i den intellektuelle kapitalen utgjør grunnlaget for forretningsnavigatoren til Skandia:

Figur 6: Forretningsnavigator, Skandia (Roos et al., 2005)

Figur 6 er bygd som et hus. På «loftet» finner man det finansielle fokuset, balanseregnskapet. Dette er selskapets fortid og et nøyaktig mål hvor bedriften befinner seg på et gitt tidspunkt. På dette området finnes allerede godt innarbeidede nøkkeltall, men det er mulig å komme med nye mål (Edvinsson & Malone, 1997).

I midten av huset ligger det viktigste i Skandias forretningsnavigator, nemlig humankapitalen. Dette er sjelen, intelligensen og hjertet i organisasjonen (Edvinsson & Malone, 1997). Som vi så i figur 5 er dette den ene halvdel av den intellektuelle kapitalen i Skandias modell for markedsverdi.

Veggene i dette metaforiske huset er kundefokus og prosessfokus. Kundefokus er et mål for den intellektuelle kapitalen kundekapital. Prosessfokus representerer prosesskapital og er definert slik vi definerte strukturkapital i innledningen av 2.4. Kort forklart er dette bedriftens rutiner, arbeidsprosesser og andre tiltak for å få mest mulig ut av human kapitalen (Edvinsson & Malone, 1997).

Nederst i figur 6 ligger fundamentet til «huset». Her finner vi fornyelses- og utviklingsfokuset. Dette er den siste formen for intellektuell kapital som vises under strukturkapital i figur 5. Indikatorene i denne kategorien indikerer hvor godt rustet bedriften er for fremtiden. Dette skjer gjennom innovasjon, opplæring av ansatte samt vurderinger av hvilke bransjer og områder som vil fortsette å være effektive (Edvinsson & Malone, 1997).

Med utgangspunkt i Skandias forretningsnavigator defineres ulike indikatorer på bakgrunn av hva som er definert som virksomhetens kritiske suksessfaktorer og overordnede strategier (Roos et al., 2005). Navigatøren fungerer som både en mulighet for måling, men også for å rapportere den intellektuelle kapitalen. I Skandia-modellen ble det opprinnelig laget en liste med 160 indikatorer. Dersom denne kortes ned til 111 universale punkter mener Andriessen (2004) at modellen skal kunne brukes hos alle organisasjoner.

2.4.4 Rapportering av intellektuell kapital

I dag fremkommer ikke de reelle verdiene til et selskap i den finansielle rapporteringen (Lev & Aboody, 2002). Dette mente også Norske Finansanalytikerforening (NFF) da de i 2002 la frem forslag til retningslinjer for en tilleggsrapport om verdiskapning. NFF trekker frem flere fordeler med en slik tilleggsrapport. Ved å ha et konkret og strukturert rammeverk vil dette kunne brukes av alle bedrifter og være til stor hjelp for både ledelse og ansatte. Det viktigste punktet er nok at dette vil gi beslutningsnyttig tilleggsinformasjon til interessentene. Brukerne av regnskapene, for eksempel banker og investorer, vil både få en bedre forståelse, men også et mer riktig bilde av foretakets verdier. Forutsetninger for rapporten er at denne skal presenteres sammen med den tradisjonelle finansielle rapporten. Informasjonen skal være

et supplement til årsrapporten og skal kunne ses i sammenheng med denne (Norske Finansanalytikerens Forening, 2002).

I denne sammenhengen mener NFF at en slik rapport kan bidra til å påvirke prissettingen på to ulike måter;

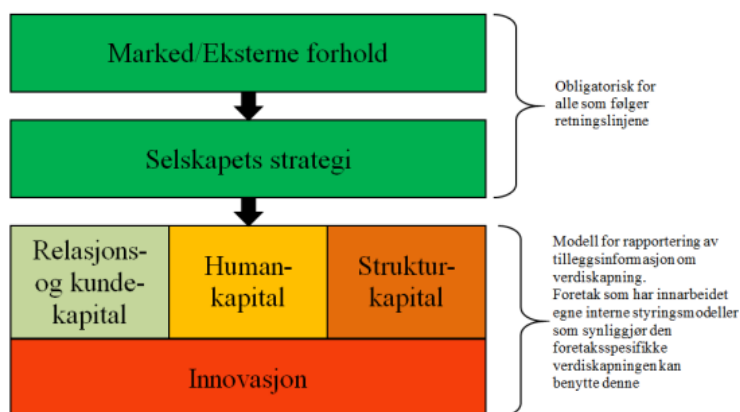
- Ved bedre forståelse av en bedrifts verdiskapning er det mulig å lage bedre estimater på fremtidige kontantstrømmer.
- Man kan på bakgrunn av det første punktet redusere avkastningskravet fordi usikkerheten og risikoen knyttet til fremtidige kontantstrømmer reduseres.

Dette vil igjen bidra til en bedre ressursallokering innad i bedriften og høyere verdi.

Begrunnelsen for dette at både bedriften og de eksterne interessentene får en bedre forståelse av hva som faktisk driver verdiskapningen (Norske Finansanalytikerens Forening, 2002).

I modellen legger NFF til grunn at verdiskapningen er avhengig av følgende; De eksterne rammebetingelsene bedriften samhandler med, dette vil si både muligheter og risiko knyttet til markedet og andre eksterne forhold som internasjonale konjunkturer, rentenivå m.m.

Verdiskapningen avhenger også av hvilken strategi foretaket har valgt og hvilke verdiskapende aktiviteter som utføres.

Figur 7: Rammeverk for rapportering, NFF (Norske Finansanalytikerens Forening, 2002)

Rammeverket som presenteres deler denne informasjonen i to deler. Marked og eksterne forhold samt selskapets strategi er obligatorisk informasjon som alle som benytter seg av retningslinjene må presentere. Minimumskravene for de eksterne forholdene er å rapportere makroøkonomiske forhold, regulatoriske rammebetingelser og konkurransesituasjon. For strategi stilles det minimumskrav om at strategien skal legges frem, hvordan de tilpasser seg

markedet, og hvilke visjoner og målsettinger de har for å skape verdi. Her må både kortsiktige og langsiktige mål presenteres (Norske Finansanalytikerforening, 2002).

Utenom den obligatoriske informasjonen skal rapporten inneholde de faktorene som synliggjør hva som ligger til grunn for verdiskapningen i selskapet. NFF mener at det som best beskriver verdiskapningen er en kombinasjon av verbale beskrivelser sammen med måltall innenfor følgende kategorier; relasjons-, human- og strukturkapital og innovasjon. Selskaper som har egne modeller for verdiskapning for sitt foretak, kan benytte denne (Norske Finansanalytikerforening, 2002). Disse kategoriene er svært like de vi definerte i begynnelsen av kapitlet, og de som blir brukt i Skandia-modellen hvor det også foreligger et eget punkt for innovasjon.

I rapporten fra NFF (2002) gis det et par grunnleggende forutsetninger. Nedenfor er de som er mest relevante for denne oppgaven;

- Retningslinjene er frivillige å bruke, men dersom de tas i bruk skal obligatorisk informasjon være med.
- Rapporteringen skal gi et mest mulig rettvisende bilde av verdiskapningen.
- Informasjonen skal være korrekt, konsistent og etterprøvable.
- Informasjonen skal kunne knyttes til foretakets strategi og verdiskapning
- Informasjon som ikke kan knyttes til foretakets nåværende eller fremtidige verdiskapning er ikke relevant.
- Kvalitet og kvantitet. Det er ingen hensikt i å rapportere bare for å rapportere
- De sentrale måltallene og dataene som presenteres må være konsistente og måles likt over tid. Dersom målemetoden eller måltallene byttes ut skal dette begrunnes.

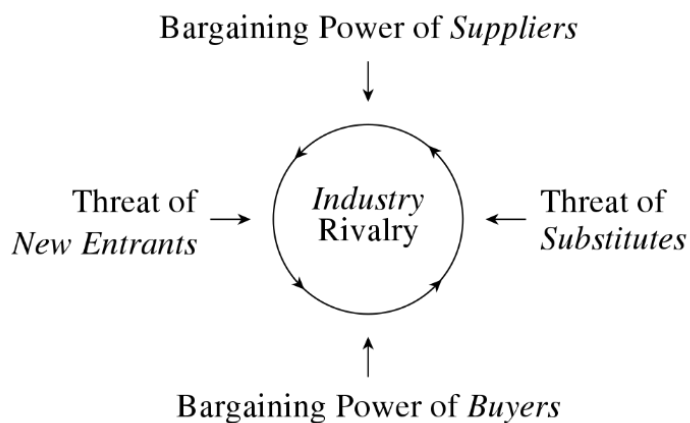
2.4.5 Markeds- og bransjens lønnsomhet

I dette kapitlet vil vi presentere rammeverk som brukes til å analysere konkurranseforhold, bransje og lønnsomhet. De aktuelle rammeverkene vil være Porters Five Forces, lønnsomhetstreet og SWOT-analyse.

Lønnsomhetstreet viser hvordan verdiskaping og verdikaping styrer lønnsomhetsnivået i et marked (Lien et al., 2016). Verdiskaping omhandler all potensiell lønnsomhet som fins i et bestemt marked, mens verdikaping viser hvordan verdiskapningen fordeles mellom leverandører, kunder og bedrifter i markedet. Konkurranseforholdene i markedet avgjør hvor mye verdi en bedrift kan kapre (Lien et al., 2016). Lønnsomhetstreet og Porters Five Forces

går litt inn i hverandre, da de fem kreftene benyttes for å analysere nettopp konkurranseforholdene (Porter, 1985).

Porters (1985) femfaktormodell «five forces» har hatt en dominerende posisjon for å forstå potensialet i lønnsomheten i ulike bransjer (Lien & Jakobsen, 2015). Modellen forklarer hvordan lønnsomhetspotensialet i en bransje påvirkes av graden av markedsfordeling og rivalisering (Bjørnenak, 2019). Se figur under:

Figur 8: Five forces model (Porter, 1985)

For å forstå potensialet i en virksomhet må man ha en forståelse av konkurransekreftene som finnes i det markedet der virksomheten opererer (Bjørnenak, 2019). Som vi ser i midten av figuren til Porter så starter vi med å se på rivalisering mellom aktører som allerede finnes i bransjen. Hvor mange aktører som er i bransjen og hvor stor vekst det er i markedet kan påvirke bransjen. Det er også smart å se på om det er overkapasitet i markedet, og hvor lett det er å gå ut av det (Bjørnenak, 2019).

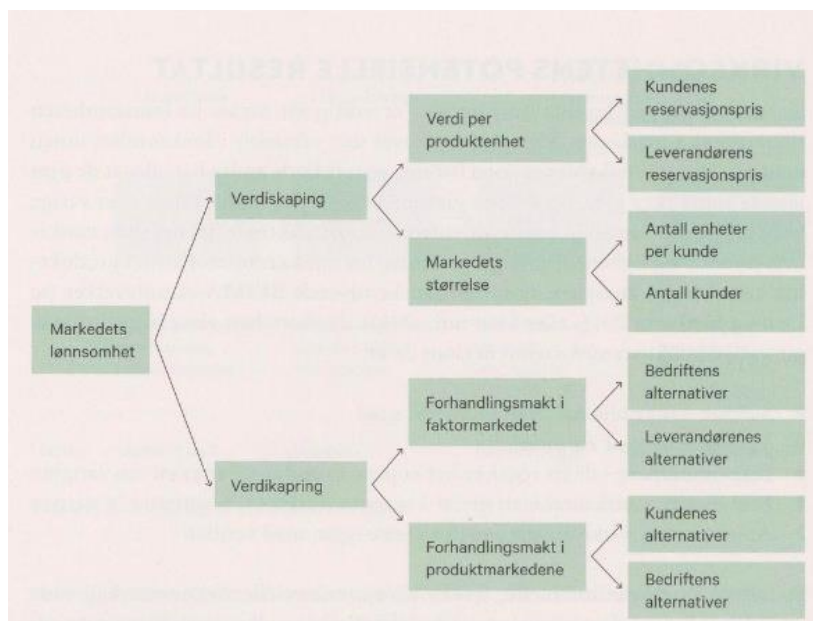
Rivaliseringen vil også påvirkes av nye aktører som prøver å etablere seg i bransjen. Da må vi se på vanskelighetsgraden på det å skulle komme inn i markedet. Hvilke barrierer fins det, og hvor store er disse? Er kundene villige til å bytte ut de etablerte mot noe nytt, eller er merkevarene såpass sterke at det er vanskelig? For eksempel i mobiltelefonmarkedet er det ganske vanskelig å skulle komme inn med noe helt nytt der Apple, Samsung og Huawei dominerer totalt. Kundens muligheter til å erstatte et produkt med et substitutt er også noe som påvirker rivaliseringen, som vist i figuren. Vi ser på i hvilken grad et substitutt kan gi samme ytelse som eksisterende produkt, og om kunder er villige til å erstatte det opprinnelige

produktet med noe nytt for å dekke sine behov. Alt det som er nevnt over, rivalisering, etableringsbarrierer og substitutter, er med på å forklare og sier noe om markedets eller bransjens potensielle verdiskaping (Bjørnenak, 2019).

Det vi er interessert i å se på er bransjens og markedets potensielle lønnsomhet, og for å forstå dette ved hjelp av Porters figur må vi også se på hvordan lønnsomheten i et slikt produktmarked fordeles mellom produsent, leverandører og kunder (Bjørnenak, 2019). Vi omtaler det som leverandør- og kundemakt.

Leverandørmakten påvirkes av flere ting. Hvor enkelt er det for produsenter å velge andre leverandører? Hvor avhengige er de av leverandøren sin, og har de enkel tilgang til andre som kan levere det samme? Hvor viktige en produsent er for leverandøren er et stort poeng. Dersom de er en stor kunde har de mye makt fordi leverandøren potensielt ikke har «råd til å miste» dem. Muligheten for å kunne produsere selv det leverandørene tilbyr er også en faktor (Bjørnenak, 2019). På den andre siden har vi kundemakt. I likhet til at de som produserer kan påvirkes av konkurransen i leverandørmarkedet, så påvirkes kunden av muligheten til å velge andre leverandører som produsent også. Hvilke forskjeller er det mellom konkurrenters og deres egne produkter? Her har kunden mye makt.

Porters fem konkurransekrefter er med på å hjelpe oss å forstå den totale verdiskapingen i bransjer og markeder, og hvordan den blir fordelt mellom aktørene som nevnt i forrige delkapittel. Mange mener likevel at modellen er for snever. Bakgrunnen for dette er at dens fokus i hovedsak er på hvordan verdier kapres, og forteller for lite om hvordan verdier skapes (Lien et al., 2016). Derfor introduserte Lien & Jacobsen (2015) noe de kalte for lønnsomhetstreet. Lønnsomhetstreet vektlegger verdiskaping i mye større grad. Samtidig som den også viser tydelig det som går på verdikaping.

Figur 9: Lønnsomhetstreet (Lien et al., 2016)

Det er hovedsakelig tre viktige trender som har stor betydning for lønnsomheten og hvordan markedets totale størrelse påvirkes (Bjørnenak, 2019). Den første og kanskje viktigste trenden akkurat nå er digitalisering. Digitalisering påvirker oss alle på ulike måter. Vi har sett over mange år at fysiske butikker sliter med den økende netthandelen. Automatikk og maskiner håndterer i større grad produksjonen av varer (Bjørnenak, 2019). Cookies og analyser gjør det mulig for selskapene å skreddersy markedsføring og priser direkte til enkeltkunder.

Globalisering er den andre trenden Bjørnenak (2019) omtaler. Den henger i stor grad sammen med utstrekkingen av digitalisering. For mange betyr dette nye muligheter og et stort potensielt marked, mens for andre så kan det bety flere konkurrenter og hardere konkurranse.

Når bedrifter skal utarbeide en strategi, er det vanlig å ta utgangspunkt i hvilke interne faktorer i bedriften som resulterer i styrker og svakheter, samt hvilke eksterne faktorer i markedet som resulterer i muligheter og trusler. Dette er velkjent og kalles for SWOT-analyse. Det er et strategisk planleggingsverktøy som kan brukes for å oppsummere interne og eksterne faktorer. Ved å danne seg en oversikt over interne styrker og svakheter, samt hvilke muligheter og trusler som finnes i markedet, kan en bedrift bruke sine interne styrker til å utnytte de identifiserte eksterne mulighetene, samtidig som de posisjonerer seg så godt de kan for å nøytralisere eksterne trusler (Lien et al., 2016).

2.4.6 Ressursbasert strategi

I dette kapitlet skal vi forsøke å forklare hvorfor det er forskjeller på hvilke aktiviteter bedrifter utfører og hvor effektivt disse utføres. Hovedforklaringen er hvilke ressurser bedriftene besitter.

Forskning innen strategifeltet viser at en ressurs må være sjelden, ikke-imiterbar, mobilisert og appropriert for å ha potensiale til å danne et konkurransefortrinn (Crook et al., 2008). Dette danner grunnlaget for VRIO rammeverket etter Barney (1991) eller SVIMA rammeverket etter Lien & Jakobsen (2016) som er den norske versjonen. Vi skal videre i denne oppgaven omtale den norske varianten som er tilnærmet lik den originale.

Sjelden – For at en ressurs skal regnes som sjelden og skape et konkurransefortrinn kan ikke ressursen være så utbredt at avkastningen som skapes kan konkurreres ned til gjennomsnittet.

Viktig – For at dette kriteriet skal være oppfylt og danne grunnlaget for et konkurransefortrinn må ressursen være viktig for verdiskapningen. Ressursen kan ha stor påvirkning på kostnad, kunders betalingsvilje eller lignende.

Ikke-imiterbar – Dersom konkurrentene kan imitere den sjeldne og viktige ressursen er konkurransefortrinnet bare foreløpig. Imitasjon vil dermed si at konkurrentene kan skaffe seg de samme ressursene og dermed eliminere fortrinnet, enten gjennom kjøp eller egenutvikling. Det kan også skje ved substitusjon, altså ved at konkurrentene erstatter den viktige ressursen med noe som er like bra eller bedre. Det finnes flere ulike årsaker til at en ressurs er vanskelig å imitere.

Mobilisert – At en ressurs kan mobiliseres betyr at den kan tas i bruk og utnyttes. Dersom en bedrift har en ressurs som oppfyller kravene ovenfor, men ikke vet hvordan denne skal brukes er den ikke egnet til å skape lønnsomhet over gjennomsnittet. Et annet problem er dersom bedriften har andre ressurser som utligner fordelene. Det hjelper lite å være god på forskning og utvikling dersom man er elendig på salg og distribusjon.

Approprierbart – Dette handler om at verdien som skapes må tilfalle bedriften og ikke bli lagt igjen hos leverandører, ansatte, partnere eller ledere. Dette kan skje ved at man har det beste lokalet, men også det dyreste, eller at man bare har en stor kunde som dermed har stor forhandlingskraft og tar hele konkurranse fortrinnet.

Verdifull	Sjelden	Vanskelig å imitere	Effektivt organisert	Implikasjoner
Nei	Ja	Ja	Ja	Triviell
Ja	Nei	Nei	Nei	Ulempe
Ja	Nei	Nei	Ja	Paritet
Ja	Ja	Nei	Ja	Midlertidig konkurransefortrinn
Ja	Ja	Ja	Nei	Potensielt fortrinn
Ja	Ja	Ja	Ja	Varig fortrinn

Tabell 3: SVIMA/VRIO-eksempel (Lien et al., 2016)

Figuren ovenfor gir en slags oppsummering av de 5 kriteriene som er redegjort for ovenfor. Målet med tabellen er å vise potensialet til en ressurs og viser hvordan kriteriene henger sammen. Tabellen bruker ja og nei, men i praksis så burde svarene brukt en mer nyansert skala. Svima-analysen skal gi bedriften innsikt i hva som driver prestasjonen og være en god input når strategiene skal formuleres.

2.5 Regnskapets relevans

I denne delen av rammeverket vil vi belyse noen utfordringer ved den finansielle rapporteringen som praktiseres i dag, og presentere et alternativt rapporteringssystem som i de siste årene er blitt mer aktuelt enn det kanskje har vært før. Dette systemet kalles for «Core & More» og er omtalt i et nokså begrenset omfang enn så lenge. Delkapittelet er basert på to publiseringer; «Core & More – an opportunity for smarter corporate reporting» og «The future of corporate reporting – Creating dynamics for change».

2.5.1 Bakgrunn for Core & More

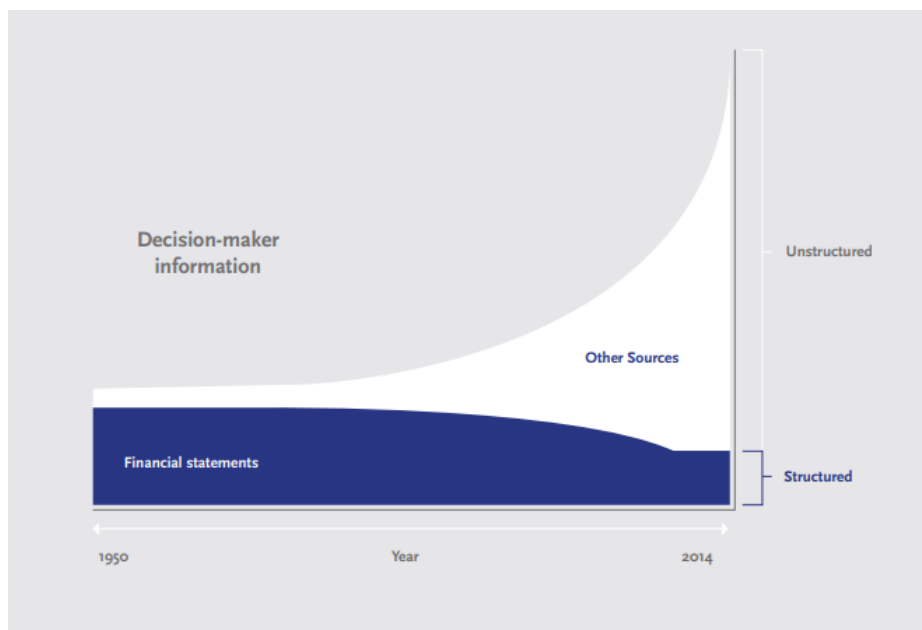
Samfunnet endrer seg, og det forskes mye på hvordan regnskapets relevans skal opprettholdes for å gi et mest mulig korrekt bilde av selskaper. I den teknologiske og utviklende verden vi lever i, ser vi også et mye større omfang av hva som kreves av informasjon for å holde et regnskap så oppdatert som mulig. Teknologien vil også spille en stor rolle i utviklingen av bedriftsrapportering, både som en pådriver for endring, men også noe som gjør fornuftige endringer mulig (Federation of European Accountants, 2015). Hvis ikke regnskapet holder

følge med teknologien i utvikling og det økende omfanget av informasjon som kreves, så vil det miste sin relevans for brukerne.

Betydningen av immaterielle eiendeler ser vi også en økning av hos mange bedrifter (McKinsey, 2021). Det vil si at det ofte viser seg at den tradisjonelle, finansielle rapporteringen ikke er nok i seg selv for å fremstille selskapet så riktig som mulig (Lev & Aboody, 2002). Bedrifter må sette søkelys på å utvikle businessmodellene sine og tilpasse seg endringene som skjer i samfunnet slik at de holder følge til enhver tid. På samme måte bør også rapporteringen utvikle seg i takt for å forbli relevant (Federation of European Accountants, 2015).

Det er flere grunner til at finansiell rapportering ikke er tilstrekkelig. En av dem er at investorer og interessenter ønsker å få så mye info som mulig på et så tidlig tidspunkt som mulig. Problemet med den finansielle rapporteringen er at den alltid gir svar og informasjon på etterskudd. Den er et resultat av det som har skjedd, og ikke nødvendigvis alltid så relevant når det kommer til hva som skal skje. En annen grunn er at det mangler nøkkelinformasjon. Kravene til balanseføring av immaterielle eiendeler er strenge, og det medfører at selskaper kan ha store verdier som ikke kommer frem i balansen. I tillegg så er mye av den finansielle rapporteringen kompleks, omfattende og alt for detaljert til tider. Dette kan medføre at mange viktige detaljer forsvinner. (Federation of European Accountants, 2015).

I 1998 utarbeidet Robert K. Elliott figur 10 for å illustrere hvordan brukernytten av finansiell rapportering har blitt erstattet, og kommer til å bli erstattet i mye større grad, av andre typer informasjonskilder. Figuren viser tidslinjen fra 1950 og forutser forholdene frem til 2014. Dette er riktignok ikke et resultat av empiriske undersøkelser, men med det vi vet den dag i dag i tillegg, så er det rimelig å anta at andre informasjonskilder har gjort at brukernytten av den finansielle rapporteringen er blitt redusert.

Figur 10: Decision-maker information (Elliott, 1998; Federation of European Accountants, 2015)

Sammenlignet med tradisjonell finansiell rapportering, så er ikke de andre kildene til informasjon strukturerte og fastsatte av noen rammeverk. Dette kan være aviser, sosiale medier, bedrifters egne hjemmesider hvor de kan komme med uttalelser, analytikere, eksperter etc. I og med at disse kildene ikke er strengt regulert slik som et regnskap, så kan informasjonen i mange tilfeller være enda mer relevant. Tilgangen på informasjon i dagens samfunn er vanvittig stor. Bare ved å sammenligne tilgang på informasjon i dag med året 1998 da figuren til Elliott ble utarbeidet så ser vi en stor forandring. Dette er med på å styrke troverdigheten av figuren. Det er åpenbart at Elliott hadde et poeng. Likevel er det viktig å stille spørsmål ved påliteligheten til de ulike informasjonskildene. Den enkle tilgangen på informasjon vi har i dag gir også rom for mange feilkilder. Det er også viktig å få frem at finansiell rapportering fortsatt i mange tilfeller vil være den viktigste informasjonskilden, spesielt for å tallfeste og posisjonere bedrifter med de faktiske prestasjonene og tallene. Flere av de alternative informasjonskildene vi snakker om i dag ville heller ikke vært tilgjengelig på samme måte dersom det ikke var for den finansielle rapporteringen som et utgangspunkt i bunn.

Det vil være gunstig å få samlet mulig informasjon på samme sted, og dersom ikke den finansielle rapporteringen lykkes med å fornye seg så vil den fremover bli mindre egnet til å reflektere bedrifters verdier og drivere. Konsekvensen vil være at de alternative informasjonskildene og tilleggsrapportering tar mer over, og regnskapet skyves

bort(Federation of European Accountants, 2015). Accountancy Europe, tidligere FEE, presenterte i 2015 en måte å få organisert alt dette samlet. I neste delkapittel vil vi redegjøre for disse prinsippene de kaller Core & More.

For å få dekket informasjonsbehovet til interessentene har flere store virksomheter skapt egne tilleggsrapporter. Et godt eksempel på dette er ESG-rapporter som viser ikke finansiell informasjon om hvilke hensyn de tar til miljø, etikk osv. Det som kan være noe av problemet med denne rapporteringen er at den kan fort bli vanskelig å relatere til regnskapet og se sammenhengene. Mengden informasjon tar ofte overhånd og gjør nytteverdien liten igjen når brukerne ikke klarer å se koblingen til bedriftens drift, business modell og strategi.

2.5.2 Konseptet Core & More

Core & More ble, som tidligere nevnt, utarbeidet av Federation of European Accountants. Poenget med Core & More er å samle kjerneinformasjonen og tilleggsinformasjonen. Flere undersøkelser viser at interessenter ofte henter informasjon fra andre steder enn den offisielle årsrapporten (Brandsås, 2016). Et av fokusene som trekkes frem er at en slik rapportering vil få frem den mest relevante informasjonen til alle interessenter. Dagens rapportering er kun tilpasset kreditorer og debitorer (Federation of European Accountants, 2015). I tillegg er bedrifter bundet av strenge regler når det gjelder rapportering, som ikke nødvendigvis alltid er med på å skape et riktig bilde av verdier.

Modellen som blir presentert inneholder to rapporter:

- Core-rapport: En overordnet rapport hvor selskapet får frem den mest sentrale informasjonen om de viktigste elementene i aktivitetene selskapet driver med og de viktigste økonomiske resultatene.
- More-rapport: Består av tilleggsinformasjon og opplysninger om forhold som selskapet anser å være relevant. Enten for noen av interessentene, eller for alle. Her kan interessentene enkelt lete seg frem til det de ønsker å vite. Det kan være informasjon om fortiden og forventninger fremover, risiko, klimatiltak, informasjon om strategier, mål og organisering eller annen informasjon som ikke kommer frem i kjernerapporten.

Core-rapporten, blir jo som navnet sier, kjernen av den viktigste informasjonen. Den vil presentere nøkkeltallene, men også være en viktig faktor når det kommer til å forstå

informasjonen fra More-rapporten. Flexibilitet blir viktig, slik at hvert selskap har en viss form for rapporteringsfrihet for å kunne treffe behovene til de ulike interessentene. Tanken er at rapporten skal ha hyperkoblinger til utdypende informasjon som tillater brukerne å navigere seg dit de måtte ønske. Den økte fleksibiliteten vil gjøre rapporteringen mer relevant, rimeligere og raskere (Brandsås, 2016). Hensikten er å opprette en åpen, toveis kommunikasjon mellom selskapet og interessentene.

Kapittel 3 Metode

I dette kapitlet presenteres valgt metode og design, som er blitt brukt for å innhente data i denne oppgaven. Vi skal presentere utvalget og begrunnet dette. Intervjuguiden som ble brukt ligger vedlagt på slutten av oppgaven. I kapitlet blir også reliabiliteten og validiteten diskutert.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesignet for oppgaven er en kvalitativ metode. Designet som blir valgt skal være egnet til å belyse problemstillingen som undersøkes (Jacobsen, 2015). Kvalitativ metode prøver å forstå underliggende sammenhenger som vanskelig kan forstås ved konkrete tallverdier. Denne typen tilnærming kjennetegnes ofte av; mangfoldet av kilder og analytiske tilnærminger som kan besvare en problemstilling (Thagaard, 2013). Vår kvalitative metode har få respondenter som svarer i dybden på en mengde spørsmål.

En utvalgsundersøkelse baserer seg på at det finnes en populasjon, men man kan bare undersøke et utvalg. For å få en fullstendig oversikt over en populasjon burde man i teorien undersøkt alle enhetene i populasjonen. Dette lar seg sjelden gjøre grunnet tid og ressurser (Jacobsen, 2015). Denne oppgaven er tidligere blitt begrenset til å ta for seg banker i Norge og populasjonen i denne studien vil dermed være alle banker som operer i Norge. På grunn av at dette er en masteroppgave, har vi hverken tid eller ressurser til å undersøke alle banker i Norge og vi har dermed gjort et utvalg. Dette utvalget presenteres diskuteres senere i kapittel 3.

Ettersom vårt utvalg bare inneholder 4 enheter, er dette en små n-studie. Siden problemstillingen er begrenset til å svare på problemstillingen innenfor bank næringen i Norge er formålet med utvalget å belyse denne gruppens synspunkter så godt som mulig

3.2 Utvalg

Som det ble redegjort for i kapitlet avgrensning, valgte vi en populasjonen banker i Norge. Dette ble vårt hovedfokus fordi de er en av primærbrukerne av regnskapet. Långivere blir nevnt i IASB sitt rammeverk som en av gruppene som er spesielt i fokus ved utarbeidelsen av den finansielle rapporten. Det at oppgaven bare har en populasjon har bidratt til vinklingen i

oppgaven. Vi hadde også et ønske om å intervju meglerhus, men dette lot seg ikke gjøre og vi begrenset dermed denne oppgaven til å hovedsakelig ta for seg interessant gruppen banker. Metoden og utvalget har flere begrensinger som vi skal gå nærmere inn på i senere i dette kapitlet samt i kapittel 6.2.

Banker i Norge er en relativt stor populasjon. Ifølge Sparebankforeningen var det 94 sparebanker i Norge. Når populasjonen er så stor og vi ikke har hverken ressurser eller tid til å studere hele har vi valgt et oppnåelig utvalg. Vi endte opp med å intervju 4 sparebanker som operer i Norge. Disse ble valgt ut fra størrelse. Alle bankene varierer i størrelse, men alle er store sparebanker. Den minste banken har i underkant av 100mNOK i forvaltningskapital, mens den største har over 3000mNOK. Bankene er blant de 15 største bankene i Norge fordelt på forvaltningskapital(Finans Norge, u.å.).

Intervjuobjektene i bankene ble besluttet til å være ansatte som jobbet med bedriftsrådgivning. Dette for å øke sammenlignbarheten i utvalget samt at disse jobber med bedriftsregnskap. Utvalget av disse var et sannsynlighetsutvalg, noe som betyr at alle som jobbet mot bedriftsmarkedet like stor sannsynlighet for å bli utvalgt.

Erfaringen til respondentene i undersøkelsene var relativt lik, alle hadde jobbet ut mot bedriftsmarkedet i over fem år. Bank 3 og 4 sine respondenter hadde ikke tittelen bedriftsrådgivere, men jobbet allikevel ut mot bedriftsmarkedet og hadde mange av de samme arbeidsoppgavene som respondentene til bank 1 og 2. Respondentene i Bank 3 og 4 hadde stillinger som mer spesifikt jobbet med risiko. Inntrykket av respondentene var at kunnskapsnivået var noe variert, og spesielt respondent 3 som hadde revisjonsbakgrunn skilte seg ut.

3.3 Datainnsamlingen

Datainnsamlingen har både bestått av primærdata og sekundærdata. Primærdataen ble innhentet ved hjelp av semistrukturerte intervjuer av utvalget som ble beskrevet ovenfor. Kapittel 2 er hovedsakelig basert på sekundær data, som tidligere forskning, lære bøker, internett, tidligere mastergradsavhandlinger og universitetsbiblioteket.

Primærdataen ble innhentet via kvalitativ metode ved hjelp av semistrukturerte intervjuer. Det vil si at intervjuet hadde problemstilling, tema og spørsmål som utgangspunkt, men intervjuet er ikke fastlåst til de spørsmålene som er satt opp. Dette fører til at vi har det samme

utgangspunktet for alle intervjuobjektene, men det er mulig å få til en naturlig dialog med oppfølgings spørsmål (Johannessen et al., 2016). I forhold til vår oppgave er fleksibiliteten veldig avgjørende ettersom hverken problemstilling eller temaet var helt fastlåst fra starten. Vi hadde som nevnt tidligere et ønske om å inkludere investorer i tillegg til bankene. En annen viktig fordel med et slik semistrukturert intervju var at vi ikke hadde mye erfaring med denne typen datainnsamling, noe som gjorde det fordelaktig å la respondenten snakke mer fritt og åpent. Vi kunne heller stille oppfølgings spørsmål der dette trengtes.

I praksis ble 50% av intervjuene gjennomført digitalt da respondentene satt i andre landsdeler. Dette gikk knirkefritt uten tekniske problemer. Vår erfaring er derimot at samtaletilnærmingen fungerte bedre der vi møtte respondentene ansikt til ansikt, men vi tror ikke dette hadde noen målbar innvirkning på resultatene.

Vi valgte å ikke forhåndssende spørsmålene til respondentene, men de fikk informasjon om tema og problemstillingen slik at de ikke var helt uforberedt og ikke kunne svare på noe. Ved at respondentene ikke fikk alle spørsmålene på forhånd minimerte vi risikoen for at svarene var svært nøye gjennomtenkt og pyntet på. En annen fordel med denne måten å gjøre det på var at respondentene vi fikk selv mente de hadde nok kunnskap til å takke ja til å delta i et slikt intervju. Dette forhindret igjen at respondenten ikke hadde noe å svare.

3.4 Innhenting av respondenter

For å oppnå kontakt med respondentene tok vi direkte kontakt med bankene. I to av bankene kjente vi personer som videre satte oss i kontakt med respondenter som oppfylte kravene våre. I de to andre bankene tok vi direkte kontakt med bankene via deres kundesenter. Etter litt frem og tilbake ble vi satt i kontakt med respondenter som var i tråd med våre krav.

Hvilke typer respondenter vi ble satt i kontakt med varierte litt fra bank til bank. I den ene banken ble vi satt i kontakt med en som hadde vært respondent på flere mastergradsavhandlinger. Han hadde i tillegg mange års erfaring fra et stort revisjonsselskap. I motsetning hadde respondenten fra en annen bank aldri deltatt i noen masteroppgave og hadde ikke noen revisjonsbakgrunn. Kunnskapsnivået var dermed noe variert. Til felles jobbet alle mot bedriftsmarkedet og alle hadde en økonomiutdanning til grunn.

Å finne respondenter innenfor banknæringen i Norge var relativt greit. Fra vi først tok kontakt og til intervjuet var gjennomført tok det alt fra 3 dager til litt over halvannen uke. Fra start av

ønsket vi også å inkludere en annen interessant gruppe, investorer. Disse viste seg å være vanskeligere å komme i kontakt med å dette ble skrinlagt grunnet tid og ressurser.

I ettertid er det flere problemer med innhenting av respondentene. Stillingstittelen til respondentene varierte. Der respondenten i den ene banken jobbet som bedriftsrådgiver og hadde alle slags kunder, jobbet en annen spesifikt mot risiko knyttet til mellomstore og store bedrifter i bankens portefølje. Her fikk vi inntrykket av at fokuset i deres dagligdagse arbeid var annerledes og at kunnskapsnivået var på forskjellige nivåer. Kunnskapsnivået varierte også med tanke på hvilke andre erfaringer rådgiverne hadde hatt tidligere.

Ulempen med at flere av respondentene hadde ulike stillinger er at de har forskjellige krav de syntes er viktige og kunnskapsnivået var ulikt. Fordelen derimot var at vi fikk noen svar som var litt ulike som kastet et bedre lys over situasjonen og behovet i bankene.

3.5 Analyse av dataene

For å gjøre intervjuene sammenlignbare tok vi utgangspunkt i et antall spørsmål og kategoriserte svarene inn under et av disse. Svarene ble kortet ned slik vi så hensiktsmessig, men vi valgte å beholde det så ordrett som mulig slik at det var mulig å sitere. Under vært av spørsmålene la vi til et avsnitt hvor vi forklarte mer i dybden hva respondentene mente under hvert spørsmål. For å gjøre dette ble først alle intervjuene transkribert. Alle respondentene ble gitt en bokstav og et tall, bokstaven «B» for «Bank» og tallet for å vise til hvilken bank som svarte hva. Dette gjør det mulig å finne et mønster i undersøkelsen som gir oss en oversikt over sammenhenger og forskjeller(Jacobsen, 2015).

3.6 Validitet og reliabilitet

Begrepene Validitet og reliabilitet er svært viktige begreper når vi omtaler kvalitetssikring(Sekaran & Bougie, 2016). Med validitet menes det hvor relevante/representative dataene som innhentes er. Med validitet menes det at dataen som er innsamlet er egnet til å svare på spørsmålene som er stilt. Validitet omtales ofte som gyldighet (Jacobsen, 2015). Reliabilitet betyr at dataene som innhentes er troverdige og pålitelige (Johannessen et al., 2016). Reliabilitet oppnås med å bruke en troverdig fremgangsmåte. Både reliabiliteten og validiteten er blitt vurdert løpende under arbeidet med oppgaven.

Gyldighet kan deles inn i to ulike former; intern og ekstern. Intern gyldighet i kvalitativ metode omhandler om respondentene gir en sann presentasjon av virkeligheten. Ekstern gyldighet skal si noe om funnene er generaliserbare (Jacobsen, 2015).

3.6.1 Intern gyldighet

Dette handler hovedsakelig om våre respondenter er de riktige kildene til å belyse vår problemstilling og forskningsspørsmål. Selv om disse er riktige, kan de gi feilinformasjon. Denne feilinformasjonen kan oppstå som følge av dårlig formulerte spørsmål eller som følge av at respondentene tilbakeholder eller avgir selektive svar for å fremstå bedre (Jacobsen, 2015).

Vårt utvalg jobber dagligdags med emnet vi undersøker. De jobber mot bedriftsmarkedet og jobber mye med regnskap. Det er viktig for oss å påpeke at selv om respondentene jobber med regnskapene er de ikke nødvendigvis oppdatert på alle regnskapsstandardene og hvordan ulike momenter påvirker regnskapene. I tillegg har respondentene som vi tidligere har påpekt ulike kunnskapsnivåer. Dette gjør at vi må være kritiske til om respondentene våre innehar evner som gir riktig informasjon om temaet. I Jacobsen 2015 påpekes det at man må ha en kritisk tilnærming fordi kildene ikke alltid har riktig oppfatning av som er forklaringen bak fenomenet (Jacobsen, 2015).

I vår studie er det innhentet informasjon fra fire uavhengige banker hvor ingen kommer med motstridene svar. Det er summen av flere ulike respondenter som er den riktige beskrivelsen av et fenomen (Lincoln & Guba, 1985). Vi kunne selvsagt spurt enda flere banker og samlet inn enda mer data for å øke den interne gyldigheten, men vi satt igjen med inntrykket etter det siste intervjuet at vektleggingen av immaterielle eiendeler i store banker i Norge relativt lik. Alle våre respondenter svarte overordnet det samme. Dette er uansett en svakhet med vår studie.

3.6.2 Ekstern gyldighet

Ved en kvalitativ undersøkelse med et lite utvalg og en populasjon med et spesifikt formål er det vanskelig å generalisere funnene (Jacobsen, 2015). Vårt utvalg er 4 Banker som er blant de 15 største bankene i Norge basert på forvaltningskapital (Finans Norge, u.å.). Det finnes derimot ca. 94 sparebanker i Norge og fire er ikke spesielt mange med utgangspunkt i denne

populasjonen. Dersom vi begrenser populasjonen ned til de 15 største bankene i Norge er utvalget vårt mer representativt og kan i mye større grad generaliseres. Dette vil si at studien vår i stor grad kan si noe om de store bankene i Norge, mens hva som menes og gjøres i de små bankene i Norge sier studien vår lite om. Studien vår kan sies å være et moderat representativt utvalg for banker over en viss størrelse. Vi sier moderat siden vi ikke kan være helt sikre på at utvalget er representativt, men vi kan sannsynliggjøre dette (Jacobsen 2015). Utvalget vårt er ikke representativt for alle bankene som operer i Norge.

For å kunne undersøke reliabiliteten og om funnene er troverdige må vi undersøke om det finnes feil og mangler. I oppgaven tas det dermed forbehold om at det finnes menneskelige feil spesielt i forbindelse med analyse av dataene. Ved tolkningen av intervjuene er det flere momenter som er krever subjektive vurderinger blant annet hva de ulike bankene legger i høy risiko, og hva som menes med høy andel immaterielle eiendeler. Dataene er gjennomgått av begge to internt og analysen er gjort grundig i fellesskap. Dersom det er gjort antakelser i vurderingene i oppgaven vil det bli bemerket der dette gjelder.

3.7 Etikk og andre utfordringer.

Det finnes en etisk utfordring med dette prosjektet og det er personvern. Prosjektet er levert inn og godkjent av Norsk senter for forskningsdata. Alle respondentene i undersøkelsene har i forkant av intervjuene gitt sitt frivillige samtykke til å delta. Det er samlet inn lite privat informasjon om respondentene, innhenting omhandler hvordan det arbeides med regnskap med hovedvekt på immaterielle eiendeler i bankene. Det eneste i søknaden som defineres som personvernsdata er lydopptakene som ble gjort samt, innhenting av samtykke.

For å sikre ytterligere anonymiteten er retningslinjene angående databehandlingen fulgt. Respondentene omtales i oppgaven som B1-B4, hvor «B» står for bank. Ettersom stillingstittel og antall års erfaring økte faren for identifisering er antall års erfaring og stillingstittelen ikke gjengitt helt presist. Det vil at erfaringen er gjengitt i estimer, som for eksempel 5-10år og stillingstittelen er omformulert ettersom disse av og til er spesifikke for hver enkelt bank.

Det er klart at det kunne ha vært flere populasjoner i denne oppgaven, for eksempel revisorer, investorer og andre interessent grupper. At vi bare valgte banker har gjort at vinklingen i oppgaven har blitt mer snever enn den kunne vært

Kapittel 4 – Resultater

Under dette kapittelet vil vi presentere resultatene våre. Vi har intervjuet bedriftsrådgivere i fire store banker i Norge, og lagt funnene inn i en tabell for å få god oversikt over de ulike svarene. Svarene er forkortet litt i denne delen, men der det er behov vil vi utdype.

Respondentene er anonyme og vi omtaler dem som Bank 1-4 (B1-B4).

4.1 Innledende spørsmål om bruk av bedrifters regnskap i banken

I starten av intervjuet ville vi få et inntrykk av hvordan bedriftsrådgiverne i banken jobbet med kundene sine. Derfor startet vi med å stille spørsmål om hvor mye de vektlegger og bruker regnskapet til en bedrift når de skal foreta en vurdering. Her var det ganske enstemmig blant alle de fire respondentene om at regnskapet vektlegges tungt. Flere av dem svarte at det betyr mye og brukes alltid.

Spørsmål 1	Hvor mye vektlegges regnskapet til en bedrift når dere foretar en vurdering?
Bank 1	Det brukes alltid. Veldig relevant.
Bank 2	Regnskapet vektlegges på mange måter. Først og fremst er det grunnleggende i hvordan vi rater selskap som vi finansierer.
Bank 3	Vi bruker selvsagt regnskapet, men kontantstrøm er jo det som betyr aller mest kan du si.
Bank 4	Regnskapet er en viktig input i ratingen vi gjør av bedriftene.

Tabell 4: Spørsmål 1

Det neste spørsmålet skulle føre oss inn på selve regnskapet og de viktigste tingene bedriftsrådgiverne ser etter i regnskapet. Her fikk vi en del ulike svar. B1, B2 og B4 påpekte at de var opptatt av omsetningen, resultatet, og utviklingen av disse. B1 jobbet systematisk gjennom hele regnskapet, mens B2 og B4 nevnte at egenkapital og eiendeler er viktig for dem. B4 påpekte også at virkelig verdi av eiendelene var viktig for dem, og at de derfor gjorde alle regnskap som ikke fulgte IFRS-standard om til dette. B3 var mest tydelig av alle på at det aller viktigste for dem og banker generelt var kontantstrøm og fremtidig betjeningsevne. Det kom også de andre bankene inn på etter hvert.

Spørsmål 2	Hva er de viktigste tingene du ser på i regnskapet?
Bank 1	Pri 1 er ofte utvikling av omsetning, deretter ser jeg på driftsresultat. Starter stort sett på toppen og jobber meg gjennom.
Bank 2	Vi bruker måleparametere som rapporteres på bakgrunn av regnskapet. Egenkapital og eiendeler blir mye brukt og evnen til å betjene renten.
Bank 3	Jeg ser jo på utviklingen i omsetning og resultat, men som nevnt så er det kontantstrøm og fremtidig inntjening jeg er mest opptatt av.
Bank 4	Det første vi gjør er å gjøre om regnskapene til IFRS-standard og gjøre om til virkelig verdi på eiendeler vi mener har en høyere verdi enn det som er bokført. Så ser vi på prestasjonene deres. Utvikling i omsetning og resultat egentlig.

Tabell 4: Spørsmål 2

4.2 Arbeid med immaterielle eiendeler

I de to neste spørsmålene spurte vi mer konkret om eiendeler og hvordan de jobbet med dette. Først stilte vi spørsmål om eiendeler generelt, deretter om hvordan de ulike respondentene jobbet med de immaterielle eiendelene. B1, B2 og B4 var nokså opptatt av eiendeler, mens B3 fortalte at ikke brukte noe særlig tid på dette. B2 svarte at eiendeler kan være komplekst, og at de derfor var nødt til å bruke en del tid på dette. B4 startet ofte med å kikke på balansen opp mot resultatet for å se hva som eventuelt var gjort der og ikke resultatført. Det kan for eksempel være utbytte, oppkjøp eller lignende.

Spørsmål 3	Hvor mye vektlegger du eiendelene til en bedrift? Bruker du mye tid på dette?
Bank 1	Etter gjennomgang av resultatregnskap så er det å jobbe seg gjennom balansen og eiendeler.
Bank 2	Eiendeler kan være komplekst, så vi bruker en del tid på dette.
Bank 3	Bruker ikke så mye veldig mye tid på eiendelene. Når det kommer til eiendomsselskap og sånn har vi egne modeller.
Bank 4	Som sagt så er jo noe av det første vi gjør å se på virkelig verdi mot balanseført verdi av visse eiendeler. Også ser vi om det er gjort ting på balansesiden som kanskje ikke er resultatført. Det kan være utbytte eller oppkjøp osv.

Tabell 5: Spørsmål 3

Når det gjaldt de immaterielle eiendelene så fikk vi flere forskjellige svar. Alle bankene hadde et forhold til immaterielle eiendeler, men i litt forskjellig grad. B1 nevnte med en gang at de

var interesserte og nysgjerrige dersom postene var betydelig store, og at de da var nødt til å jobbe aktivt med å skaffe nødvendig informasjon. B2 var også enig i at det var essensielt for verdivurderingen deres, men påpekte at dette var vanskelig, spesielt for goodwill. B3 var den som var mest negativ når det kom til de immaterielle eiendelene og sa raskt at de ikke var så veldig interessert i å finansiere oppstartkapital til forskning og utvikling, og generelt ting de hadde vanskeligheter med å se noen verdi i. De kunne i mange tilfeller trekke bort immaterielle eiendeler fra den bokførte egenkapitalen. Dette bekreftet også flere av de andre bankene. B4 var den eneste som nevnte at de gjør egne vurderinger av goodwill for å regne seg frem til ny «enterprise value». Det var også viktig for dem å se at EK var intakt.

Spørsmål 4	Hvordan jobber du med de immaterielle eiendelene ?
Bank 1	Det er oftest interessant dersom de immaterielle eiendelene er betydelig store. Jeg har noen kunder i porteføljen min som har balanseført immaterielle verdier som er høyere enn egenkapitalen Da må jeg begynne å jobbe aktivt med disse og stille spørsmål eller lete etter tilgjengelig informasjon om dette.
Bank 2	Det varierer og kan jo bestå av veldig mange ting. Men vi er nødt til å jobbe med dette da det er essensielt i vår verdivurdering av virksomheter. Men sånn som goodwill er jo veldig vanskelig å vurdere.
Bank 3	Som regel er vi ikke så hissige på å finansiere oppstartskapital til forskning og utvikling og den type saker. Mange banker tar jo bokført EK og trekker bort immaterielle eiendeler og hvis netto EK da er negativ så kan de bare glemme finansiering.
Bank 4	Vi ser ofte på om EK er intakt. Og på samme måte som vi vurderer verdien av vanlige eiendeler så ser vi på goodwill og gjør en test av den for å regne oss frem til ny enterprise value.

Tabell 6: Spørsmål 4

Etter vi hadde kartlagt hvordan de jobbet med eiendelene i banken spurte vi om de så større poster og flere tilfeller av immaterielle eiendeler i dag enn før. Her svarte alle bankene at det var tilfellet. B4 påpekte at spesielt forskning og utvikling var noe de så mer av nå.

Spørsmål 5	Opplever du at immaterielle eiendeler utgjør en større del av verdiene i et regnskap i dag enn det gjorde før?
Bank 1	Ja det gjør det absolutt.
Bank 2	Ja dette ser vi jo mer av nå enn vi gjorde før.
Bank 3	Ja det gjør jeg. Så vi ønsker jo også å være en gründerbank.
Bank 4	Ja det gjør nok det. Forskning og utvikling spesielt kanskje.

Tabell 7: Spørsmål 5

Det var tydelig at bankene så mer til immaterielle eiendeler. Videre spurte vi om hvilke typer eiendeler de kjente til, eller om det var typiske situasjoner der dette var et tema. Her ble det nevnt mye. Blant annet prosjekter, oppkjøp, goodwill, pasientporteføljer, abonnemeter, forskning og utvikling. B3, B4 og til dels B2 var samkjørte i svarene sine og snakket mye om goodwill og forskning og utvikling, mens B1 fortalte om kunder som jobbet med prosjekter der det kom frem immaterielle eiendeler.

Spørsmål 6	Det vil jo variere mye fra bransje til bransje, er det noen spesielle du vil trekke frem, eller typiske situasjoner der det finnes mye immaterielle eiendeler?
Bank 1	Vi ser jo mye immaterielle verdier i bedrifter som holder på med prosjekter
Bank 2	Det er jo ofte i oppkjøpssituasjoner at det er mye immaterielle eiendeler og goodwill. Da har du jo ofte et holdingselskap som består nesten av bare EK og immaterielle eiendeler. Også har du jo tyiske porteføljer. For eksempel pasienter, abonnenter eller lignende. Da kan jo ofte dette være den største verdien i et selskap uten at den egentlig er balanseført. Der trenger vi informasjon for å kunne sette en enterprise value.
Bank 3	Bedrifter som driver med forskning og utvikling. Også har du goodwill i oppkjøpssituasjoner som er veldig vanlig.
Bank 4	Jeg tenker med en gang på forskning og utvikling, også det vi ser klart mest av hos oss er oppkjøp og goodwill.

Tabell 8: Spørsmål 6

4.3 Tilgang på informasjon om immaterielle eiendeler

I spørsmål 7 begynte vi å spisse samtalen og spørsmålene inn mot tilgangen på informasjon om de immaterielle eiendelene. Det som gikk igjen hos respondentene var at tilgangen var begrenset og i tilfeller ikke til stede i det hele tatt. B1, B2 og B3 var tydelige på at notene ikke gav dem noe særlig. B3 la til at notekravene i regnskapsloven i dag gjør at de ender opp med informasjon om små, uvesentlige poster i balansen, mens de store postene finner de ingenting på. Generelt så gikk B3 lengre enn de andre bankene i å si at et regnskap gir lite relevant informasjon. Informasjonen er lite spisset mot kontantstrømmer, som var det viktigste for dem. Til slutt var B4 nokså likegyldig til spørsmålet, da de ikke var noe særlig opptatt av så mye informasjon om de immaterielle eiendelene.

Spørsmål 7	Er det enkelt å få tilgang til relevant informasjon om immaterielle eiendeler hos bedrifter der verdiene er betydelige?
Bank 1	Det er sjeldent du får så mye informasjon fra regnskapet om hva som ligger til grunn for verdiene. Av og til noen korte noter bare
Bank 2	Det varierer veldig. Sånn som i notene får vi stort sett ikke noe informasjon. Så dersom det er store oppkjøp så er det gjort en vurdering av hva enterprise value er. Man vet jo hva de skal betale for dette. Så må vi ta en vurdering av om det er en verdi vi er komfortable med at er riktig. Vi som er en såpass stor bank har jo veldig mange transaksjoner og internhistorikk på ting. Da kan vi gjøre en vurdering av kontantstrømmer og se om vi mener det er tilfreds med balanseført goodwill.
Bank 3	Nei det vil jeg ikke si. Det står jo ingenting i notene.
Bank 4	Njæ, men vi er ikke opptatt av å ha så mye informasjon om det heller.

Tabell 9: Spørsmål 7

Videre i spørsmål 8 ville vi finne ut av hva de gjorde for å skaffe seg relevant informasjon som de ikke kunne finne i regnskapet. Det som kom tydeligst frem av alle bankene var at de hadde gode samtaler og dialoger med selskapene. Det var de nødt til å ha uansett. B2, B3 og B4 svarte at de stilte spørsmål der postene var vesentlige. B2 gjorde i tillegg søk i transaksjonshistorikk og lette etter lignende tilfeller av verdiene. B4 fortalte at de var spesielt opptatt av å grave i eiendelene når en bedrift gikk dårlig. Da kunne banken bli litt verre å ha med å gjøre. B1 var også enig i at dialog var viktig, men sa at dersom en bedrift balansefører store verdier av immaterielle eiendeler så kunne de ofte se dette i media og på bedriftenes hjemmeside. Der kom det informasjon om prosjekter som var på gang.

Spørsmål 8	Hva gjør du for å skaffe informasjon om det som du ikke finner i regnskapet?
Bank 1	Dersom en bedrift balansefører store verdier på immaterielle eiendeler så fremkommer det ofte hva dette er enten på egne hjemmesider eller med at de er ute i media og snakker om prosjekter etc.
Bank 2	Da må vi grave litt mer og spørre bedriften om informasjon. I tillegg til å gjøre egen research i transaksjonshistorikk og sjekke andre lignende saker.
Bank 3	Man har jo alltid samtaler med kunden, så det blir å spørre om de tingene som du ikke finner.
Bank 4	Vi stiller spørsmål dersom postene er betydelige eller det er ting vi ikke forstår. Spesielt når det går dårlig med en bedrift, da ønsker vi å forstå mye mer av balansen enn det vi får frem av regnskapet kan du si.

Tabell 10: Spørsmål 8

4.4 Tilleggsrapport om immaterielle eiendeler

I de tre neste spørsmålene ønsket vi å presentere forslaget om en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler. Vi ville finne ut av om det kunne ha en nytteverdi for bankene. Det som kom frem i de første spørsmålene var at informasjonen var knapp, og det var nokså lite interesse for immaterielle eiendeler hos de fleste bankene. Da vi stilte spørsmålet om de ville vært interessert i en slik tilleggsrapport var alle bankene samstemte om at mer informasjon på dette området var bra.

Spørsmål 9	Dersom bedriftene hadde tilbudt en tilleggsrapport med informasjon om de immaterielle eiendelene, ville dette vært nyttig for dere?
Bank 1	Ja det ville jo det.
Bank 2	Ja det syns jeg. Mer informasjon gjør det jo enklere for oss og vi vil slippe å måtte stille så mye spørsmål og bruke tid på det.
Bank 3	Ja det vil jeg si.
Bank 4	Ja til en viss grad, det vil jeg si. Mer informasjon er jo bra på visse ting.

Tabell 11: Spørsmål 9

Etter å ha fått positive svar på nytteverdien av en tilleggsrapport, utfordret vi dem til å komme med noen eksempler på hva en slik rapport burde inneholde. Her fikk vi forskjellige svar. B1 svarte at det viktigste var at det ikke ble en lang rapport. Det var viktig at bedriften i en slik rapport kunne forklare med få ord hva som lå til grunn i de immaterielle eiendelene, ellers ville nytteverdien forsvunnet. B3 var også inne på at rapporten ikke måtte være for lang, og la til at den burde si noe om fremtidig inntjening. Dette var viktig og kom tydelig frem hos alle bankene. Videre utdypet B3 at de fikk lite informasjon om hvordan de immaterielle verdiene i balansen bidro til verdiskapningen i bedriften. Gode prognoser og kvalifisert grunnlag for å kunne si noe om fremtidig inntjening og kontantstrømmer var nøkkelen hos bankene. Dersom man også kunne få vist kostnader i regnskapet direkte knyttet til de immaterielle eiendelene ville det vært nyttig. Flere av bankene var tidligere i intervjuet tydelig på at de ofte kunne sette de immaterielle eiendelene lik null fordi at de ikke klarte å knytte dem opp mot fremtidig inntjening og at de hadde vanskeligheter med å se verdien. Derfor kom det frem at tydeliggjøringen av verdien, og denne knyttet opp mot fremtidig inntjening var spesielt viktig og interessant i en tilleggsrapport. Dersom de hadde kunder med store FoU-poster, måtte disse blitt knyttet opp mot spesifikke kostnads- eller inntektsposter.

I tillegg til å påpeke fremtidig inntjening og prognoser fortalte B2 at utfordringen ofte var at noe var balanseført, mens andre merverdier ikke kom frem. Det var litt tilfeldig fra selskap til selskap, og noen hadde ikke et forhold til immaterielle eiendeler i det hele tatt selv om de ofte ville hatt god nytte av å vise til den informasjonen og verdien de sitter på. B4 la også til et eksempel om konsernregnskap og oppkjøp. Dersom morselskapet i konsernet ikke var pliktig til å levere konsernregnskap så ville det vært nyttig å vite verdien av goodwill på et konsolidert nivå, slik at de kunne se hvor goodwillen var henført til. Tanken var at da kunne de skille innad i konsernet med den tanken om at selv om et morselskap går dårlig så betyr det ikke nødvendigvis at det oppkjøpte datterselskapet går dårlig. I et slikt eksempel ville det ikke vært riktig å skrive ned goodwillen for konsernet hvis den var knyttet til et datterselskap som fortsatt gikk godt.

Spørsmål 10	Hva burde en slik rapport inneholde?
Bank 1	Det viktigste er at den ikke må være for lang. Få frem i løpet av de første setningene hva dette er og dreier seg om i hovedtrekk.
Bank 2	Den bør ha utgangspunkt i enterprise value. Det kan ofte være litt uoversiktlig å finne ut av immaterielle eiendeler fordi noe er balanseført, mens andre merverdier som er der ikke fremkommer. Så det å ha noe litt mer konkret og tallfestet knyttet til hva som ligger der ville vært fint å ha, selvom vi uansett vil vurdere litt selv. Det hender jo vi ber revisor redegjør for hva som ligger i slike balanseførte poster. Så tenker jeg kanskje det skal være litt mer markedsrettet og ikke nødvendigvis sånn at man bare tar på seg revisorbrillene. Jeg tenker det bør være litt investor-rettet og til brukere av regnskapet.
Bank 3	Den burde si noe om fremtidig inntjening, men ikke vært for lang. Gjøre en viss verdimåling av immaterielle eiendeler eller goodwill hvis mulig. Så syns jeg det hadde vært interessant å se sammenheng i påførte kostnader i forbindelse med de immaterielle eiendelene.
Bank 4	Jeg tenker at dersom det er et morselskap i et konsern som ikke er pliktig til å levere konsernregnskap, så kunne det vært nyttig å vite verdien av goodwill på konsolidert nivå. Det hadde gjort det enklere for vår del. Vi gjør jo som sagt ofte en nedskrivning av goodwill der vi mener det er riktig, og i en oppkjøpssituasjon så er det ikke sikkert at det nye selskapet som er kjøpt går dårlig selvom morselskapet har et dårlig år. Så det hadde vært interessant å se hvor goodwillen er henført til.

Tabell 12: Spørsmål 10

Videre kom vi naturlig inn på troverdighet som en viktig faktor knyttet til fremtidig inntjening og resultat kvalitet. Vi spurte om hva som kunne gjøres for å sikre troverdighet og kredibilitet i

en mulig tilleggsrapport. En fellesnevner for alle bankene var at en ekstern kilde måtte gå god for informasjonen for å øke verdien av det som kom frem. Revisor ble nevnt av alle, og i tillegg sa B1 at eventuelle samarbeidspartnere i et prosjekt kunne være med på å styrke troverdigheten. B2 kom litt inn på reguleringer for sammenlignbarhetens skyld, men at dette var utfordrende på grunn av det brede spekteret av immaterielle eiendeler. Det hadde vært vanskelig å lage noen generelle retningslinjer. Til slutt påpekte B4 at i tilfeller hvor selskaper går dårlig hender det at kunder gjør bevisste valg i regnskapet for å påvirke det til det positive. Spesielt da er den eksterne parten, som en revisor, en viktig brikke når det kommer til kredibilitet.

Spørsmål 11	Kan man gjøre noe for å styrke troverdigheten i en slik rapport?
Bank 1	Få frem om det er andre aktører involvert i et eventuelt prosjekt som er balanseført. Ellers noe form for eksterne troverdighetskilder.
Bank 2	Ikke ha med for mye informasjon. Det er bare forvirrende. Det bør kanskje være noen føringer.
Bank 3	Det viktigste av alt er jo om det fins noe fremtidig verdi i de immaterielle eiendelene. Så tenker jeg revisor eller noen eksterne må gå god for informasjonen i en slik rapport.
Bank 4	Det må helt klart være en annen part inne i bildet. Helst kanskje revisor, og spesielt der eiendelene er høye. Når firmaer går dårlig så ser vi jo at enkelte kunder bevisst gjør ting for at det skal se bedre ut, og det er jo da den eksterne parten spiller en viktig rolle i forhold til kredibilitet.

Tabell 13: Spørsmål 11

4.5 Marked, lønnsomhet og eksterne forhold

Gjennom de første elleve spørsmålene kom det frem at kontantstrøm og fremtidig inntjening var grunnsteinene i det bankene drev med mot bedriftene. I siste delen av intervjuet ville vi få et innblikk i hvilke modeller og verktøy bankene benyttet seg av for å forstå fremtidig inntjening og gjøre analyser av ulike markeder og bransjer kundene deres opererer i.

Vi startet med å spørre om representantene var kjent med diverse lønnsomhets-, bransje- og markedsanalyser og kom med eksempler på kjente modeller. Deretter spurte vi om dette var noe de benyttet seg av. Alle bankene svarte raskt at de var kjent med de aller fleste, og at de benyttet seg av veldig mange av de nevnte modellene. B4 utdypet at de faktisk hadde en bransjeanalysemodell som var basert på Porters Five Forces. Ellers var alle bankene tydelige på at de var nødt til å ha formeninger om dette til et visst nivå. B2 nevnte at bedriftsrådgiverne

i banken hadde ansvar for kunder i forskjellige bransjer og størrelser, og ikke bare innenfor ett spesifikt område. Derfor kunne de ikke ha dyp kunnskap innenfor alle bransjer, men de var nødt til å gjøre seg opp en del overordnede meninger om dette og tilegne seg den viktigste kunnskapen.

Videre spurte vi om de gjorde slike analyser selv og om det var aktuelt å skaffe dem eksternt. Alle bankene svarte at de gjør analyser selv. Respondentene fra de største bankene fortalte at de hadde egne folk internt som jobbet utelukkende med disse analysene. B4 la også til at de gjennom samtaler med kundene fikk en bedre forståelse av markedet de opererer i.

Når det gjaldt eksterne analyser svarte B1 at det handlet om kost/nytte og at det ikke var så ofte de kjøpte dette. De tre andre uttrykte at de benyttet seg av analyser utarbeidet av eksterne firmaer. B2 svarte blant annet at deres egne analyser ikke dekket alt, og det var derfor nyttig å få tak i overordnede rapporter på bransjer. Viktigheten av å følge med i utviklingen av marked og bransje var høy. Videre utdypet B2 at de eksterne analysene var ganske generelle og ikke alltid presentable for bedrifter i lokale markeder. Da hadde de mer nytte av samtaler med bedriften selv og hvordan de så på markedet. Både B3 og B4 bekreftet dette i utdypelsen av besvarelsen. I tillegg ga B4 shipping-segmentet som et eksempel på tilfeller hvor de benyttet seg i større grad av eksterne analyser. Grunnen til dette var at bransjen varierer mye på kort tid, så det var viktig å holde seg oppdatert til enhver tid.

Spørsmål 14	Gjør dere slike analyser selv?
Bank 1	Ja vi gjør dem stort sett på egenhånd.
Bank 2	Ja, vi har jo igjen fordelene av å være en stor bank og har egne folk internt som gjør analysen på dette. Vi ser på bedrifters plassering og hvor gode bedrifter ligger osv.
Bank 3	Ja, spesielt bransjeanalyser gjør vi mye av.
Bank 4	Ja stort sett gjøres disse på egenhånd. Og når vi treffer kundene våre og hører litt på dem får vi også en bredere forståelse av markedet de opererer i.
Spørsmål 15	Kan du få slike analyser eksternt i stedet?
Bank 1	Ja, men det handler om kost/nytte
Bank 2	Ja, våre egne dekker ikke alt og vi følger nøye med på det som skjer rundt. Eiendomskonferansen som er rett rundt hjørnet nå for eksempel.
Bank 3	Ja vi kan også kjøpe ulike rapporter fra eksterne firmaer.
Bank 4	Ja vi kan godt kjøpe noen bransjeanalyser for å få større kunnskap om ulike sektorer som for eksempel retail. I tillegg er det også vanlig at vi bruker eksterne som referansepunkt innenfor shippingsegmentet spesielt, for å se hvilken tro vi har i det kortere bildet fremover.

Tabell 14: Spørsmål 14 og 15

Etter vi ble kjent med bankenes forhold til, og bruk av, markeds- og bransjeanalyser forhørte vi oss om dette var noe som kunne være av nytteverdi i en eventuell tilleggsrapport i forbindelse med immaterielle eiendeler. Her varierte svarene litt blant bankene, men B2 og B3 var samstemte om at det som hadde vært mest interessant var hvis bedriftene kunne presentere informasjon som sa noe om det lokale markedet. Når det gjaldt et overordnet nasjonalt nivå av bransje- og markedsanalyser mente de at de hadde en del informasjon. B1 mente at det var stor forskjell i søknadene de fikk inn, og at det derfor ville variere hvor nyttig dette hadde vært. Likevel påpeker B1 at for noen hadde dette vært nyttig, men at det kommer an på bransje. Det er stor forskjell i verdien av immaterielle eiendeler fra bransje til bransje. B4 var tydelig på at markedsposisjon var viktig for dem, spesielt i høyrisikobransjer. De hadde mange eksempler på kunder i høyrisikobransjer med en god markedsposisjon, og brukte allerede SWOT-analyser i arbeidet. Dette var noe de kunne sett for seg å ha informasjon om i en tilleggsrapport. Til slutt kunne B4 fortelle at eierne bak et selskap veier tungt for dem. De kunne fint gi ut finansiering «kun» basert på god historikk på eierne bak.

Spørsmål 16	Hadde det vært interessant å få dette sammen med en eventuell tilleggsrapport på immaterielle eiendeler?
Bank 1	For noen kunder så hadde det nok det. Det er veldig forskjell på søknadene vi får. Noen har en skreddersydd presentasjon uten rom for spørsmål, mens andre kan levere 2 setninger hvor de spør om penger. Kommer også veldig an på bransjen
Bank 2	Vi er mest interessert i å se hvor kunden er i denne bransjen. Så hvis kunden kunne tatt med seg noe som sier litt om det lokale markedet.
Bank 3	Da måtte det vært mer på det som går på det lokale, som vi snakker med kundene våre om ofte.
Bank 4	På selskapsnivå så tar vi ofte utgangspunktet i en type SWOT-analyse. Vi har mange kunder som er i høyrisikobransjer, men som har posisjonert seg veldig bra. Så det er veldig viktig for oss å ha god informasjon om. Noe av det kunne nok vært med i en eventuell tilleggsrapport. I tillegg betyr eierne bak veldig mye. Vi kan finansiere et et selskap i oppstartsfasen som går dårlig, kun basert på gode eiere.

Tabell 15: Spørsmål 16

Helt til slutt stilte vi et åpent spørsmål om det var noe annet relevant tilknyttet immaterielle eiendeler de ville legge til, som vi enda ikke hadde vært innom. B1 la til at det viktigste er vurderingen de må gjøre rundt troverdigheten og om de har troa på det som blir presentert. Videre påpekte B1 at troa på ledelsen var viktig i vurderingene. Det underbygger det B4 sa i tabell 17 om at gode eiere veier tungt. Noe som gikk igjen hos flere av bankene var nettopp

dette med ledelse og styring av bedriften. Dette var alle veldig opptatt av når vi gikk i dybden i løpet av intervjuene. B1 nevnte også at dersom en kunde hos dem hadde ambisjoner om å gå internasjonalt var de nødt til å innhente informasjon i enda større grad. B2 var positiv til søkelyset på immaterielle eiendeler vi presenterte. Ofte fikk de servert en høy post med immaterielle eiendeler uten noen forklaring på hva det var. De opplevde også å få lange rapporter som i utgangspunktet var rettet mot investormiljøet. Det ble for spesifikt, så for at en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler skulle vært aktuelt for dem måtte den vært spisset mer inn mot bare det viktigste.

Spørsmål 17	Er det andre ting som vi ikke har vært innom enda knyttet til immaterielle eiendeler som du tenker kunne vært relevant?
Bank 1	Det går jo mye på om du har tro på det som blir presentert og lagt frem av immaterielle eiendeler. Troa på ledelsen er viktig. Så handler det mye om ambisjoner. Dersom du skal gå internasjonalt og har en stor greie så vil vi jo trenge mye mer kunnskap om bare det som skjer her lokalt i området.
Bank 2	Totalt sett er jeg positiv til at det skal fokuseres litt mer på denne posten. Vi får den ofte servert uten noen god forklaring eller vurdering av hva som faktisk ligger i den. Det hender jo det kommer 30 siders lange rapporter på ting som er beregnet ut mot investeringsmiljøet, så skulle det vært mer aktuelt for oss måtte det vært kortet ned litt til det viktigste.
Bank 3	Nei
Bank 4	Nei

Tabell 16: Spørsmål 17

4.6 Oppsummering av funn

Totalt sett viste det seg at bankene var lite interesserte i å finansiere kunder som hadde høye andeler av immaterielle eiendeler. Generelt var interessen for å ta i bruk de immaterielle eiendelene i regnskapet lav. B3 var den som tydeliggjorde dette ved å si «immaterielle eiendeler er jo egentlig bare noe luft». Alle bankene var klart mest opptatt av fremtidige kontantstrømmer og inntjening. Dersom en tilleggsrapport kunne si noe om dette ville det vært nyttig. Når det kom til troverdighet og kredibilitet i en slik rapport hadde de vanskelig for å se for seg hva som kunne gjøres i form av konkrete retningslinjer og føringer, selv om de tydelig mente at en eller annen ekstern kilde var nødvendig.

Kapittel 5 – Drøfting av problemstilling

I denne delen av oppgaven skal vi ved hjelp av tre forskningsspørsmål belyse problemstillingen vår «*Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke regnskapets relevans, og i tilfelle hvordan?*».

Som presentert i kapittel 1.3 går det første forskningsspørsmålet ut på om en tilleggsrapport kan være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien av de immaterielle eiendelene. Det andre forskningsspørsmålet har som hensikt å belyse om tilleggsrapporten kan øke nytteverdien av regnskapet for norske banker. I det tredje og siste forskningsspørsmålet skal vi gå nærmere inn på om en slik tilleggsrapport kan øke risikoen for regnskapsmanipulering. Det tredje og siste forskningsspørsmålet skal vi forsøke å besvare parallelt med de to andre i 5.1 og 5.2.

Funnene tilsier at tilgang på informasjon om immaterielle eiendeler er for lav. For å kunne svare på om en tilleggsrapport vil være med på å dekke informasjonsbehovet og øke regnskapets relevans skal vi bruke tidligere presentert teori, samt vår egen primærdata.

5.1 Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien på immaterielle eiendeler?

I dette delkapittelet vil vi forsøke å svare på det første forskningsspørsmålet vårt som handler om et mer rettviseende bilde av immaterielle eiendeler slik som er hovedformålet med regnskapet etter rskl. §3-2 «*Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.*»

5.1.1 Reduserer strenge krav til balanseføring regnskapets relevans?

I dette delkapittelet skal vi drøfte om dagens strenge krav til balanseføring av immaterielle eiendeler reduserer regnskapets relevans. I Core & More påstås det at dette er tilfelle (Accountancy Europe, 2017). I rapporten skriver de at på grunn av strenge krav til den tradisjonelle finansielle rapporteringen mangler det viktig nøkkelinformasjon i regnskapene. Kravene gjør at mange bedrifter blir bundet av disse rammene og det kan føre til at store verdier knyttet til immaterielle eiendeler forsvinner. Det er kravene som styrer den informasjonen som blir rapportert, og det er ikke nødvendigvis alltid den er beslutningsnyttig. Bedrifter ender opp med å rapportere uvesentligheter fordi regelverket tvinger dem til det.

Vi har i kapittel 2 sett nærmere på hva som kreves for å balanseføre immaterielle eiendeler. Vi vil derfor først undersøke om påstandene i Core & More er reelle. I henhold til IAS 38 stilles det en rekke krav som må oppfylles. Blant annet stilles det strenge krav til hva som kan defineres som en immateriell eiendel. For å definere noe som en immateriell eiendel er den nødt til å være både identifiserbar og kontrollerbar. Anskaffelseskosten må også kunne måles pålitelig. Dette er krav som umiddelbart gjør at flere eiendeler aldri kan balanseføres. Som vi presenterte i 2.4.1 er det nærmest umulig å balanseføre intellektuell kapital. Vi vil i dette delkapittelet ta for oss hovedsakelig FoU og Goodwill hvor reglene for balanseføring er noe mindre tydelige.

Dersom man ser på FoU spesifikt er det et par problemer som må løses. Dette handler i all hovedsak om når forskningen/utviklingen når punktet hvor det kan defineres som en immateriell eiendel. Etter IAS 38 er det et forbud mot å balanseføre forskning, men dette åpner igjen for å diskutere hva som er forskning og hva som er utvikling. Det er vanskelig å avgjøre når utgifter knyttet til FoU kan balanseføres. Ifølge Baksaas & Stenheim (2020) er praksisen i dag at selskaper som regel bare kostnadsfører alle sine FoU-utgifter, med argumentet «jo forsiktigere jo bedre». Dette fører til et regnskap som ikke viser det reelle bildet av foretakenes eiendeler. I en masteroppgave fra 2014 ble et utvalg av ni legemiddelbedrifter spurt om deres prinsipper knyttet til immaterielle eiendeler. Her svarte flertallet at alle FoU-utgiftene ble kostnadsført. Et av argumentene var at regnskapet uansett ikke kunne brukes som eneste informasjonskilde når det gjaldt immaterielle eiendeler (Trosten, 2014). Noe som tydet på at selskapene leverte tilleggsm informasjon til sine interessenter.

At bedrifter som har høye FoU utgifter i stor grad blir tvunget til å kostnadsføre, og ofte velger dette selv, gjør at regnskapet ikke alltid viser de reelle verdiene. Det er i dag ikke lov til å balanseføre allerede kostnadsførte utgifter og dette vil dermed påvirke resultat kvaliteten i negativ grad. Man vil få dårligere resultater i perioden hvor den immaterielle eiendelen er under utvikling, og et potensielt høyere resultat når den er ferdig utviklet og oppfyller balansekravene. Dette bryter i tillegg med sammenstillingsprinsippet i regnskapsloven §4-1 punkt 3.

Dersom man ser på goodwillposten, møter man ofte på de samme problemene. Ved f.eks. oppkjøp av et selskap er det noen identifiserbare gjenstander som kan trekkes ut og tallfestes. Dette gjelder ofte eiendeler knyttet til juridiske rettigheter, som f.eks. patenter. Man ender allikevel opp med en samlepost av verdier som ikke oppfyller innregningskravene til

immaterielle eiendeler. Dette fører til at regnskapet ikke gir tilstrekkelig informasjon til interessentene om hva som ligger til grunn for verdiene. Samtlige av bankene mente at regnskapet ikke ga nok informasjon om de immaterielle eiendelene, til tross for at dette er et av de forsterkende kvalitetskravene etter IFRS om verifiserbarhet. I tilfeller det ikke er mulig å identifisere hva som ligger bak skal det gis tilleggsinformasjon, noe respondentene ifølge tabell 11 ikke mener blir gjort i stor nok grad.

I henhold til IAS 38 er det lov å gjøre etterfølgende målinger til virkelig verdi. Vi ser i tabell 8 at B4 hvert år gjorde sine egne vurderinger av goodwill og justerte denne dersom de hadde grunnlag for det. Videre ble det påpekt at nedskrivning av goodwill var noe som sjeldent ble gjort av selskapene selv. Ifølge B4 «kviet revisorer seg for å gjøre dette». I henhold til IAS 38 er det lov å gjøre etterfølgende målinger til virkelig verdi. En mastergradsavhandling fra 2015 om virkelig verdimåling for ikke finansielle eiendeler viste at hele deres utvalg ikke gjorde disse justeringene (Stendal & Nordgarden, 2015). Når regnskapet ikke presenterer denne informasjonen godt nok gjør det at bankene enten må gjøre vurderinger og beregninger selv, eller bare anse verdien på immaterielle eiendeler i regnskapet lik null. Det ser vi i tabell 8 ifølge B3 at hender svært ofte.

I dag er det ikke uvanlig å se store forskjeller mellom markedsverdi og regnskapsmessig verdi, spesielt om vi ser på børsnoterte selskaper (Lev & Aboody, 2002). I modellen vi presenterte tidligere i oppgaven kommer det frem at en av hovedårsakene nettopp er immaterielle eiendeler som ikke oppfyller innregningskravene etter IAS 38 eller NRS 19, dette underbygges av Lev & Zarowin (1999).

Core & More trekker også frem at rapporteringen er svært kompleks og at dette fører til at relevant og beslutningsnyttig informasjon drukner i irrelevant informasjon (Brandsås, 2016). Våre intervjuer underbygger denne påstanden, da samtlige av respondentene mente at det ikke fantes noe særlig informasjon om immaterielle eiendeler i regnskapet. Den lille informasjonen som av og til fantes, blant annet i notene, var ifølge B3 irrelevant og omhandlet små ubetydelige poster. Dermed er det mye som tyder på at bankene på grunn av dårlig informasjon i regnskapene ikke tar seg bryet med å vurdere de immaterielle eiendelene i det hele tatt.

Det er ovenfor presentert flere grunner som kan bidra til å gjøre regnskapet mindre relevant. Kompliserte regler om balanseføring av både FoU og Goodwill gjør at store verdier enten forsvinner helt eller ikke blir godt nok redegjort for. Videre i neste delkapittel skal vi

adressere flere andre immaterielle verdier som ikke kommer frem i regnskapet og bidrar til en økt forskjell mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi.

5.1.2 Intellektuell kapital og verdiskapningen i foretak.

I Core & More er et av argumentene for at regnskapet mister sin relevans at den finansielle rapporteringen gir svar og informasjon på etterskudd, ofte med tilhørende informasjon som ikke er relevant når det kommer til beslutningsformålet (Brandsås, 2016).

Når vi omtaler immaterielle eiendeler, er det vanskelig å komme utenom intellektuell kapital. Intellektuell kapital er definert i kapittel 2.4 som «Alle IC ressurser eller omdannelser av slike ressurser som helt eller delvis kontrolleres av bedriften, og som bidrar til verdiskapning i bedriften» (Roos et al., 2005). Dette er verdier som det er særdeles vanskelig å balanseføre i et regnskap etter dagens rapporteringskrav. Der man i mange tilfeller med både FoU og goodwill ofte kan balanseføre noe, er det nesten umulig å balanseføre intellektuell kapital i det hele tatt. Kravene til hva som kan innregnes i anskaffelseskosten til en immateriell eiendel er begrenset. Utgifter som opplæring av ansatte, markedsaktiviteter og organisasjonsutvikling må kostnadsføres og regnes ikke som utgifter knyttet til FoU.

Tidligere har vi presentert intellektuell kapital, som er de underliggende ressursene i et foretak. Dette er selve drivkraften til verdiskapning i en bedrift. For interessenter anses denne informasjon som høyst relevant. Dette kom frem i tabell 16 og 17 hvor samtlige av bankene opplyste at de var opptatte av faktorer som markedsposisjon, bransjestatus, hvem som var ledere og eiere etc. Bankene kartla dette ved hjelp av egne og eksterne SWOT-analyser eller verktøy bygget på Porters Five Forces.

I kapittel 2.4.2 presenterte vi Skandia-modellen. En modell som ble utarbeidet av Skandia med det utgangspunktet at intellektuell kapital er forskjellen mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi. Her, som i den kjente modellen “The Balance Scorecard”, er hensikten å få frem verdiene som ikke den finansielle rapporteringen viser. Det vil si kapital som blant annet omhandler foretakenes kundefokus, utviklingsfokus og humane kapital. Dette er verdier som potensielt har stor verdi for investorer og långivere når de analyserer fremtidig lønnsomhet. Intellektuell kapital er på mange måter de underliggende faktorene som forklarer bedriftens verdiskapning. I Core & More trekkes det frem at store, viktige verdier i selskapene i dag ikke kommer frem i selskapenes finansielle rapportering (Federation of European Accountants, 2015). Skandiamodellen er en modell som er egnet til å kunne minimere dette gapet. Dette er

verktøy som er godt egnet til å identifisere intellektuell kapital og verdidrivere i selskap. Denne informasjonen kan å si noe om fremtidig lønnsomhet og dermed også besvare kritikken i Core & More.

I rammeverket til IASB kommer det i tillegg frem at det er spesielt søkelys på investorer og långivere. Dermed er det høyst relevant å inkludere de faktorene i foretakene som faktisk sier noe om den fremtidige inntjeningen, nemlig intellektuell kapital. I en rapport utarbeidet for europakommisjonen i 2006 kom det blant annet frem at foretak som kunne vise til denne typen informasjon var ekstra aktuelle for investorer (European Commission, 2006). Dette forteller oss at en rapport som kan komme med en historie om hvordan bedriften skaper verdi, både i nåtid, og i fremtiden er relevant og beslutningsnyttig informasjon for interessentene. Dette støttes av B4 i tabell 17, som sa at de uten problemer kunne finansiere en ulønnsom bedrift så lenge de hadde eiere med god historikk, samt en unik markedsposisjon.

I 5.1.3 skal vi videre drøfte om en tilleggsrapport kunne vært med på å fikse problemene presentert knyttet til både mangelen på balanseføring av FoU og goodwill, men også mangelen på informasjon om intellektuelle verdier. Kan en tilleggsrapport minimere forskjellene mellom markedsverdi og regnskapsmessig verdi, samt gi et mer rettviseende bilde av foretakenes verdier?

5.1.3 Er en tilleggsrapport løsningen?

Hovedformålet med et regnskap er å gi ett rettviseende bilde av en organisasjons økonomiske stilling, jf. Regnskapsloven §3-2. I §3-2 står det følgende; «*Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.*» I dette kapitlet vil vi diskutere om en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler kan være en løsning for å nettopp gi et mer rettviseende bilde av en organisasjons økonomiske stilling.

Ved å tilby en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler, eller verdiskapning, vil det på mange måter være lettere for bedriftene å presentere de reelle verdiene de besitter. Ettersom en slik tilleggsrapport ikke er underlagt de samme strenge kravene som stilles til balanseføring av immaterielle eiendeler, vil det være lettere å få presentert dem på en fornuftig måte. Dette kan gjøres både med verbalt, men også med måltall eller indikatorer.

Den intellektuelle kapitalen, som stort sett i dag ikke er med i regnskapene i det hele tatt, ville også kommet frem på en helt annen måte. Dette er verdier som er underliggende for verdiskapningen til en bedrift og dermed også sier noe om fremtidige kontantstrømmer. I Core & More er et av hovedpunktene at regnskapet i dag gir informasjonen på etterskudd. Ved å presentere intellektuell kapital i en tilleggsrapport ville man på en bedre måte kunne følge opp beslutningsformålet, som sier at informasjonen som presenteres skal ha prediksjonsverdi (IASB, 2018, para.2.7). I NFF(2002) trekkes det frem at en slik rapportering ville påvirket prissettingen på to måter. Den ene er at en bedre forståelse av verdiskapningen i bedriften gjør at estimater på fremtidige kontantstrømmer blir bedre. Dette vil igjen føre til f.eks. et redusert avkastningskrav, da det er mindre usikkerhet knyttet til kontantstrømmene. Etter intervjuene med bankene var det tydelig at fremtidige kontantstrømmer var en av de tingene som interesserte dem mest, og av størst betydning da de skulle gjøre sine vurderinger av bedrifter, kreditt osv. B2 uttalte allerede etter første spørsmål om bruken av regnskapet i tabell 5 at det var kontantstrømmene som betydde mest. Senere i tabell 14 påpekte samme respondent at i en mulig tilleggsrapport burde man kunne knytte de immaterielle verdiene opp mot den fremtidige inntjeningen. Dersom en tilleggsrapport kunne redusert risikoen knyttet til kontantstrømmer, kunne dette vært positivt i finansieringssaker for både bankene og mulige låntakere. Det vil føre til at banken får gjort bedre estimater for den fremtidige inntjeningen og dermed redusert risikoen sin, samtidig som låntaker får muligheten til å presentere sine underliggende verdier som bidrar til den faktiske verdiskapningen i bedriften.

I Core & More trekkes de strenge og kompliserte kravene frem som en av de negative sidene ved dagens finansielle rapportering (Federation of European Accountants, 2015). Dette fører til at store verdier blir utelatt og det gir et mindre rettviseende bilde av regnskapet. De mener også at de strenge og kompliserte kravene fører til at regnskapet mister sin relevans fordi flere bedrifter må rapportere poster og verdier som ikke har noen relevans dem. NFF(2002) presenterer en litt mer balansert løsning hvor en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler eller verdiskapning bør, som den tradisjonelle rapporten, følge noen kvalitetskrav. De påpeker også at det er frivillig å benytte seg av. Det er ikke et mål i seg selv å rapportere bare for å rapportere. Om en slik rapport er relevant for et selskap avhenger av flere faktorer, men bransje spiller en viktig rolle. I en studie fra 2014 ble det konkludert med, at regnskapet ikke er en så relevant informasjonskilde i legemiddel industrien på grunn bransjens særegne art (Trosten, 2014).

I NFF(2002) presenteres en rekke forutsetninger som er veldig like kvalitetskravene i IFRS og den norske regnskapsloven;

Forutsetninger i NFF(2002)	Kvalitetskrav etter IFRS og RSKL
Rettvisende bilde	Rettvisende bilde etter rskl §3-2
Etterprøvbar	Verifiserbar etter IFRS
Sammenlignbar og konsistent	konsistent over tid etter rskl §4-4
Må være relevant for verdiskapningen	Relevans, rettidighet og bekreftelsesverdi
Korrekt	Tro gjengivelse

Tabell 17: Krav til informasjonen i en tilleggsrapport etter Norske Finansanalytikeres Forening (2002) og IASB (2018)

Det er mye som tyder på at dersom en tilleggsrapport skal ha noe hensikt, må det stilles noen kvalitetskrav. Om disse skal ta utgangspunkt i kravene som allerede foreligger i IASB sitt rammeverk er ikke det viktigste, men det ville gitt bedriftene forutsigbarhet og noe de er kjent med. Kravene som stilles etter IFRS er relativt like de som stilles i NFF (2002) sitt forslag. I tabell 15 ble det snakket om troverdigheten til det som vil bli rapportert, og det kom frem at ved å stille noen kvalitetskrav vil kredibiliteten øke. Det gjør at bedriftene ikke står fritt til å rapportere hva som helst av informasjon. Det vil også være vesentlig i forhold til å opprettholde sammenlignbarhet som også trekkes frem både i NFF (2022) og kvalitetskravene etter IFRS og RSKL.

I NFF (2002) er informasjon om marked og eksterne forhold obligatorisk informasjon. I tillegg må informasjonen være relevant til verdiskapningen i foretaket. I en tilleggsrapport som har som mål å rapportere verdiskapning kan informasjonen som presenteres gi svar på hvorfor noen bedrifter gjør det bedre enn andre, slik som vi presenterte i kapittelet om ressursbasert strategi.

Tidligere i oppgaven har vi diskutert hvordan immaterielle eiendeler som ikke kan innregnes, og immaterielle eiendeler som kunne vært innregnet, er en stor del av forskjellen mellom markedsverdi og regnskapsmessig verdi. En tilleggsrapport kunne belyst denne forskjellen, spesielt i kunnskapsbaserte foretak ville dette vært en stor fordel.

Selv om en slik rapport tydelig kunne gitt et mer rettvisende bilde og minimert forskjellen mellom markedsverdi og regnskapsmessigverdi, øker det også faren for regnskapsmanipulering. Det er en grunn til at kravene knyttet til immaterielle eiendeler er strenge i dag. Immaterielle eiendeler er ofte eiendeler som er vanskelige å identifisere, og det er for eksempel vanskelig å si med sikkerhet hvilke FoU-utgifter som hører til hvilke spesifikke eiendeler.

I mislighetstriangelet, som er en modell for å forklare omstendighetene rundt misligheter, er en av sidene “mulighet”. Der finner vi punktet rapporteringsfrihet. En slik tilleggsrapport som vi har foreslått gir mye frihet. Til og med i dag etter IAS 38 og NRS 19 er det mange skjønnsmessige vurderinger som kan gi mulighet for misligheter. Dersom man i en tilleggsrapport reduserer eller fjerner kravene som ligger til grunn i dag, åpner man opp muligheten for misligheter. Et punkt under siden “mulighet” er «insentiv». Regnskapet skal være med på å minimere informasjonsasymmetrien, og i dette tilfellet øke informasjonen om verdiskapning i bedriften. Sammen med rapporteringsfriheten gir rapporten også insentiv til å mislede långivere ved å presentere en tilleggsrapport som gir et misvisende bilde av bedriftens verdiskapning og dermed fremtidige kontantstrømmer. Dette har ifølge Heskestad nr4 (2016) skjedd flere ganger tidligere og det er ingen grunn til at det ikke kan skje igjen dersom muligheten byr seg. Det vil, som modellen sier, alltid finnes personer som ikke har riktige etiske verdier og som vil utnytte en slik frihet og mulighet. Spørsmålet blir om en slik rapport med mye frihet reduserer terskelen for å begå misligheter. Ettersom det ikke finnes de samme strenge kravene, kan mislighetene enklere rettfærdiggjøres.

5.1.4 Kutte all balanseføring av immaterielle eiendeler.

Et moment som blir trukket frem av respondentene i tabell 14, er at det er mye variasjon når det kommer til balanseføringen av immaterielle eiendeler. Noen balansefører mye, mens andre kostnadsfører alt. Den verbale informasjonen i regnskapene varierer også mye og bankene gav uttrykk for at informasjonen som ble presentert i notene stort sett var irrelevant. Ofte var det uvesentlige poster som ble forklart, mens de fikk altfor lite informasjon om verdier de gjerne skulle hatt informasjon om.

En tilleggsrapport slik vi foreslo i forrige delkapittel fører til et vesentlig problem. Det blir muligens enda mer uoversiktlig med noe balanseføring, noe kostnadsføring, og på toppen en tilleggsrapport. En mulig løsning er å kutte all balanseføring av immaterielle eiendeler i regnskapet, og kostnadsføre alt under én post i resultatet. Goodwillposten må beholdes i balansen ettersom den ikke er identifiserbar. Ved å samle alt på en plass blir informasjonen som presenteres i regnskapet enda mer sammenlignbar og foretakene blir friere til å selv rapportere det de mener er relevant informasjon med tanke på immaterielle eiendeler og verdiskapning. Selv om mulighetene for manipulering er der som følge av friheten de får, er det oftest slik at foretakene selv har den største kunnskapen om de fremtidige

kontantstrømmene og inntjeningene. Dette bekreftes av bankene i flere av tabellene hvor de kommer inn på at samtaler med kundene i stor grad er nødvendig.

En slik måte å gjøre det på vil spesielt fremme beslutningsformålet i regnskapet. En tilleggsrapport som tar for seg alle de immaterielle eiendelene vil i praksis bli en verdiskapningsrapport som forteller hvordan bedriftene skaper verdi. Hvis man kostnadsfører immaterielle eiendeler som egentlig skulle vært balanseført etter dagens krav, vil man i utgangspunktet få lavere resultat kvalitet. Dette skyldes at utgiftene som kostnadsføres vil føre til et kunstig dårlig resultat i inneværende periode, mens i fremtidige perioder vil resultatet bli kunstig høyt. På den andre siden vil en slik tilleggsrapport ha spesielt prognosefokus og si mye om fremtidige kontantstrømmer og inntjening og dermed gi bedre prediksjonsverdi. Penman (2013) presiserer at resultater som representerer god prognosekvalitet har høy resultat kvalitet. Resultater med høy prognosekvalitet er essensielt for å beregne et selskaps økonomiske verdi. Dermed kan disse definisjonene betraktes som tilnærmet sammenfallende med definisjonen til Dechow og Schrand (2004), som vektlegger at resultat kvaliteten er høy dersom inntjeningen reflekterer nåværende og fremtidig driftsresultat. Et resultat sett i sammenheng med tilleggsrapporten kan dermed føre til høyere resultat kvalitet. En god tilleggsrapport på immaterielle eiendeler vil også kunne gjøre det lettere å identifisere hva som hører under GR og hva som hører under TR, ER og VIR. Dette kan gjøre det lettere isolere GR og dermed presentere et riktig justert resultat.

5.1.5 Oppsummering

Kort oppsummert er det rimelig å si at både verdier knyttet til FoU og goodwill ikke kommer frem på en god måte i finansregnskapet. Dette gjelder også spesielt for intellektuelle verdier som ofte ikke kommer frem i finansregnskapet. En tilleggsrapport kunne på flere måter økt nytteverdien av de immaterielle eiendelene og økt beslutningsnytt. For eksempel fordi informasjon om verdiskapningen ville gi interessentene informasjon som kan lede til bedre estimater på fremtidige kontantstrømmer. Forslaget om å kutte balanseføring helt vil kunne øke resultat kvaliteten dersom man ser på resultatet i sammenheng med rapporten. Samtidig ville det vært gunstig og samlet all informasjonen på en plass slik at det blir oversiktlig og sammenlignbart. Man skal derimot være forsiktig med å gi for mye frihet, noe som kan føre til økt risiko regnskapsmanipulering.

5.2 Er det noe nytteverdi av en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler for norske banker som brukere av regnskapet?

For å besvare vårt forskningsspørsmål støtter vi oss hovedsakelig på funn fra våre egne intervjuer med banker, samtidig som vi trekker inn relevant teori, tidligere forskning og reflekterer over funnene våre.

Vi startet med å spørre bankene om deres generelle bruk av regnskapet. Som det fremgår av Tabell 5, viste alle bankene at regnskapet var en sentral del av deres arbeid og betraktet det som høyst relevant. Dette til tross for diskusjonene i Core & More (Federation of European Accountants, 2015) som uttrykker bekymring for at regnskapet kan miste sin relevans.

Vi spurte deretter respondentene om deres tilnærming til regnskapet og hvilke poster de spesielt fokuserte på. Svarene varierte, men inkluderte blant annet omsetning, resultat og eiendeler (Tabell 6). Ingen av bankene indikerte at de bruker betydelig tid på å vurdere immaterielle eiendeler. Dette antydte tidlig i intervjuet at bankene vier lite oppmerksomhet rettet mot immaterielle eiendeler.

Da vi stilte spørsmål om tilgjengeligheten av relevant informasjon om immaterielle eiendeler, rapporterte alle respondentene en mangel på slik informasjon (Tabell 11). B4 bemerket også at de ikke var spesielt interessert i denne typen informasjon. Dette styrket inntrykket av en generell mangel på interesse for immaterielle eiendeler. I de påfølgende delkapitlene vil vi utforske årsakene til denne lave interessen, og vurdere om en tilleggsrapport kunne øke nytteverdien av regnskapet og hva rapporten eventuelt må inneholde.

5.2.1 Bankene er i liten grad opptatt av immaterielle eiendeler.

Med det inntrykket vi fikk av bankene etter de første spørsmålene, lurer vi på hvorfor bankene i såpass liten grad er opptatt av de immaterielle eiendelene. En enkel forklaring kan være at bankene ikke har nok informasjon om dem. B3 omtalte mange av de immaterielle eiendelene som luft og trakk i denne sammenhengen frem at det var mye lettere å dermed bare sette dem lik null i balansen. Bankene virket lite interessert i alt som er spekulasjon og ikke tallfestede verdier. Dersom man hadde fjernet all balanseføring i regnskapet og bare beholdt en kostnadspost, ville ikke dette hatt stor betydning for bankene, som ofte setter verdiene til null. Det kan være derfor være rimelig å anta at det vil være hensiktsmessig å samle alt i en tilleggsrapport og fjerne de skjønsmessige vurderingene i finansregnskapet.

Alle respondentene var enige om at de immaterielle eiendelene var vanskelige å forholde seg til på grunn av mangel på informasjon. Problematikken med å se den virkelige verdien av disse er den største årsaken. Både B1, B2 og B3 påpekte at notene i regnskapet stort sett gir lite eller ingen informasjon av noe nytte. Det ble trukket frem hvordan noteinformasjonen er altfor omfattende for bedriftene i dag og at den relevante informasjonen dermed forsvinner grunnet støy. I tillegg gjør dagens notekrav at mange regnskap ofte ender opp med lite, ubetydelig informasjon om små irrelevante ting, mens de store vesentlige immaterielle postene ikke blir gjort rede for.

På grunn av mangel på relevant informasjon i notene vil vi trekke frem noe av bakgrunnen for Core & More-debatten. Figur 12 av Robert K. Elliott, som ble presentert i kapittel 2.5.1 predikerte hvordan brukernytten av den finansielle rapporteringen fra 1950 og frem til 2014 ville bli redusert. I figuren så vi at bruken av den finansielle rapporteringen var synkende, mens informasjonsinnhenting fra andre kilder økte betydelig. Selv om dette ikke er en empirisk studie kan vi med høy sannsynlighet etter våre egne funn si at dette til en viss grad stemmer. I tabell 12 så vi blant annet at B1 sa at informasjon om immaterielle eiendeler ble innhentet via søk på internett. De sjekket både nyhetssaker og bedriftenes egne nettsider for å finne informasjon om hva som faktisk lå i poster som for eksempel FoU i regnskapet. Flere av bankene sa at de i noen tilfeller ba kunden selv om ekstra informasjon når de lurte på dette, men når det gjaldt immaterielle eiendeler var ofte det letteste, og mest hensiktsmessige for dem, å se bort fra disse verdiene i regnskapet. Årsaken til at bankene henvendte seg til andre informasjonskilder var at den finansielle rapporteringen ikke ga nok relevant informasjon.

Dette tyder på at den finansielle rapportering slik den er i dag ikke får frem relevant og beslutningsnyttig informasjonen om de immaterielle eiendelene. Konsekvensen av dette er at bankene i liten grad hensyntar immaterielle eiendeler i det hele tatt. Dersom de trenger informasjon om de immaterielle eiendelene etterspør de dette spesifikt fra kunden, eller bruker offentlig tilgjengelig informasjon. Problemet med å bruke kilder som aviser og nettsteder handler en del om troverdighet. Vi har alle opplevd hvordan media kan vende på ting som blir sagt, og få frem saker på mange ulike måter. Hvis noe av grunnlaget for å gi ut finansiering ligger i informasjon hentet fra aviser og internett mener vi at det kan være rom for en gjennomført, mer pålitelig rapport.

Gjennom våre intervjuer fremkom det at flere av bankene i liten grad finansierte kunder som hadde betydelige balanseførte immaterielle eiendeler. Alle bankene oppga at dersom en bedrift med store verdier knyttet til immaterielle eiendeler skulle være interessant for dem, var

den nødt til å presentere mye av det bakenforliggende. Dette kunne være flere år med driftshistorikk som viste konkrete driftsresultat og kontantstrømmer. Alle bankene sa også at oppstartprosjekter som inneholdt for eksempel mye FoU i liten grad var aktuelle kandidater for finansiering. Dette skyldes at bankene ikke er investorer på samme måte som andre, men en finansinstitusjon uten en veldig stor risikokapital.

Samtidig som bankene antydte at de i liten grad brukte tid på de immaterielle eiendelene, svarte samtlige at de hadde vært interessert i en tilleggsrapport om dette. Det er med på å styrke vår oppfatning om at en av grunnene til at bankene ofte satte verdien i balansen til null var mangel på informasjon. I tabell 9 ser vi at samtlige svarte at de så mer immaterielle eiendeler i regnskapet i dag enn tidligere og B4 trakk frem at FoU var det de så mest av. Dette støttes av McKinsey (2021) som forteller at det har vært en betraktelig økning i investering i immaterielle eiendeler og at dette korrelerer med høy produktivitet og vekst. En annen studie av APCA (2010) antydte at 50 prosent eller mer av selskapsverdien kan tilskrives immaterielle eiendeler. Videre i tabell 9 la B3 til at de ønsket å være en gründerbank.

Dersom vi ser på økningen av immaterielle eiendeler og bankenes manglende interesse av disse under ett, er det mye som tyder på at noe må gjøres med informasjonsflyten. Spesielt interessant synes vi det er at B3 har et sterkt ønske om å være en bank for gründerne, samtidig som de ikke har noen interesse av de immaterielle eiendelene til en bedrift.

5.2.2 Hva må en tilleggsrapport inneholde for at den skal øke nytteverdien av regnskapet for Bankene?

Videre i våre undersøkelser handlet det om å finne ut hva en slik tilleggsrapport måtte inneholde for å øke nytteverdien for Bankene. Vi skal i dette delkapittelet drøfte hva en slik rapport bør inneholde, og dermed også forsøke å svare på andre del av problemstillingen vår; hvordan en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler kan øke relevansen av regnskapet.

På spørsmålet vårt om hva en tilleggsrapport burde inneholde, fikk vi mange interessante svar. Fra å virke nokså uinteressert i de immaterielle postene i starten, var det flere som hadde mer å si etter hvert som vi kom mulighetene for en slik rapport. Det var tydelig hos spesielt B1 og B3 i tabell 14 samt B2 i tabell 18, at den ikke måtte være for lang. Mye informasjon kan fort virke mot sin hensikt, da man mister grepet om hva det egentlig er de prøver å si. Slik dagens regnskap er lagt opp er regnskapet allerede fylt opp av mye informasjon som ikke er like relevant alltid. For eksempel er det omfattende note krav som drukner den relevante

beslutningsnyttige informasjonen. Dersom en tilleggsrapport skulle vært nyttig måtte den vært «kort og presis» som B1 påpeker. Som vi påpekte i kapittel 5.1 ville en tilleggsrapport som stilte diverse kvalitetskrav potensielt øke beslutningsnyttien, ved at informasjonen som presenteres er relevant og gir en tro gjengivelse.

Det kom også frem av alle bankene at problemet med de immaterielle eiendelene er å se hva som ligger bak verdiene. Det som blir trukket frem av B3 er at de ikke får nok informasjon om hvordan de balanseførte verdiene faktisk bidrar til verdiskapningen i bedriften. Samtlige av bankene påpekte at det viktigste for dem var kontantstrømmene til kunden. Bankene mente altså at hvis en slik rapport skulle øke nytteverdien, måtte de bakenforliggende verdiene spesifiseres og knyttes opp mot spesifikke poster i resultat regnskapet. Bank 3 svarte blant annet at for en kunde hos dem med store poster knyttet til FoU måtte disse knyttes opp til spesifikke kostnadsposter eller inntektsposter. Dette gjaldt også bedrifter hvor de f.eks. så abonnements tjenester, pasient journaler og lignende.

Utenom de postene som faktisk blir balanseført svarte samtlige av Bankene at var opptatt av det som vi i denne oppgaven har valgt å betegne som intellektuell kapital. Bankene opplyste om at de gjorde blant annet bransjeanalyser, markedsanalyser og lignende. Bank 4 fortalte at de gjorde analyser som var basert på Porters Five Forces. Kundene ble spurt om det hadde vært nyttig at en slik analyse inneholdt slike typer analyser, samt intellektuelle verdier. Her var alle bankene positive. Som vi har drøftet i kapittel 5.1 er det svært vanskelig for intellektuell kapital og kunne balanseføres etter både NRS 19 og IAS 38. Dette trekke frem i Core & More som et problem med dagens rapportering og som fører til at store verdier utelukkes helt fra regnskapet. Dette er verdier som er helt grunnleggende for å kunne forklare en bedrifts nåværende og fremtidige inntjening, noe som er helt essensielt når banken skal vurdere risikoen ved sine kunder.

En tilleggsrapport som ble presentert i 5.1 har som mål å presentere de immaterielle eiendelene og den faktiske verdiskapningen i bedriften. En slik rapport har potensiale til å knytte opp immaterielle verdier opp mot konkret verdiskapning og kontantstrømmer. Dette ville i tillegg bidratt til å øke beslutningsnyttien og dermed også oppfylle beslutningsformålet samt Relevans kravet som stilles etter IFRS. For banken som långiver er det spesielt viktig å kunne se hva som ligger til grunn for verdiskapningen for å kunne lage presise estimater på fremtidig inntjening, spesielt fordi banken er opptatt av at kundene ikke får svekket betalingsevne i fremtiden. B4(tabell 12) sa blant annet at det først var når bedriften begynte å gjøre det dårlig at de gjorde større innsats med å forstå balansen og det underliggende. En

tilleggsrapport kunne bidratt til at bankene kunne tatt bedre avgjørelser i forkant ettersom informasjonen i rapporten kunne bidratt til å gi bedre estimater på fremtidig inntjening og gitt banken bedre kontroll slik det ikke nødvendigvis bare var ved dårlige tider banken hadde god oversikt over de immaterielle eiendelene. B4 opplyste om at bedrifter som gjorde det dårlig enkelte ganger gjorde regnskapsvalg som skulle «pynte» på regnskapet.

Samtlige av bankene opplyste om at de brukte markeds og bransjeanalyser i sitt arbeid med finansiering til kundene. B2 og B3 syntes det var gunstig at bedriften selv hadde med seg informasjon som omhandlet lokal markedsinformasjon som fortalte noe om hvor de selv befant seg (Tabell 17). B4 påpekte viktigheten av markedsposisjonen og fortalte at selv om bedriften var en «dårlig» kunde kunne de være aktuelle for finansiering på grunn av deres gode og unike markedsposisjon og deres potensiale for fremtidig inntjening (Tabell 17). Bankene var også svært interessert i bransjetall slik at de kunne sammenligne sin egen kunde med resten av bransjen. Flere av bankene oppga at de gjorde dette ved egne avdelinger eller ved eksterne analyser. Her savnet Bankene bransjeanalyser som var mer spesifikt inn mot kundens lokale og relevante markeder. I NFF (2002) var denne typen informasjon obligatorisk. Marked og eksterne forhold måtte presenteres. Noe av informasjonen som måtte presenteres var konkurransesituasjon, hvordan foretaket tilpasset seg markedene samt andre makroøkonomiske forhold. Sammen med informasjonen om hva som er de underliggende faktorene for verdiskapning gjør at det ikke nødvendigvis er nødvendig for bankene å gjøre VRIO, SWOT og lignende. En god tilleggsrapport for immaterielle eiendeler med forutsetningene som stilles i NFF (2002) vil på mange måter presentere denne informasjonen. Denne typen informasjon er helt essensiell når man skal gjøre en vurdering av finansielle og ikke finansiell informasjon, uten bransje og andre eksterne forhold mangler informasjonen kontekst. For eksempel viste Trosten (2014) i en studie med temaet immaterielle eiendeler at regnskapet hadde mindre relevans i legemiddelindustrien.

Generelt sett vil tilleggsrapporten ha større nytteverdi for banken dersom den inneholder detaljert informasjon om de immaterielle eiendelene og deres bidrag til verdiskapningen i bedriften. Dette kan inkludere spesifikke koblinger mellom immaterielle eiendeler og resultater i resultatregnskapet, analyse av intellektuell kapital, lønnsomhetsanalyser og bransjeanalyser. Ved å gi banken en mer inngående forståelse av bedriftens potensial og risikoprofil, kan tilleggsrapporten bidra til bedre beslutninger om lån og kreditt.

5.2.3 Troverdighet og kredibilitet

I intervjuene med bankene var et av temaene som ble diskutert troverdigheten og kredibiliteten til en slik rapport. Vi har allerede presentere NFF (2002) sine forutsetninger og diskutert om kvalitetskravene til IFRS burde være et slags minimumskrav til rapporten. Dette ville bidratt til å øke troverdigheten. Bankene selv syntes det var vanskelig å svare på om dette var løsningen, men var svært tydelige på at Revisor måtte gå god for innholdet i rapporten. Bankene var tydelige på kundene er som selgere, de skal gi best mulig inntrykk av alt ifra regnskap til likviditet og fremtidig inntjening. Dermed var en rapport fremlagt av kundene ikke troverdig uten noen form for regulering eller et kvalitetsstempel av en revisor

I dag bruker alle bankene vi intervjuet alternative kilder til regnskapet for å finne informasjon om immaterielle eiendeler. Eksempler som ble nevnt var hjemmesider, nyhetsartikler, samtaler med kunden og lignende, ofte verbal informasjon. (Tabell 12). Dette er noe paradoksalt da slik informasjon mangler denne kredibiliteten som bankene mener en tilleggsrapport må ha.

Det kan være rimelig å anta at en tilleggsrapport med diverse kvalitetskrav og retningslinjer samt en revisors godkjennelse må gi mer kredibilitet enn disse alternative kildene. En god tilleggsrapport vil også gi mye mer relevant informasjon når det kommer til bedriftens immaterielle eiendeler og verdiskapning, og dermed også om fremtidige kontantstrømmer noe som bankene var svært opptatt av.

5.2.4 Oppsummering

For å oppsummere var ikke bankene spesielt opptatt av de immaterielle eiendelene i balansen. Disse ble ofte satt til null og sett bort ifra. En tilleggsrapport hvor man samtidig bare kuttet all balanseføring i finansregnskapet kan muligens øke regnskapets relevans for dem. Selv om bankene sier at de ikke er spesielt opptatte av de immaterielle postene i regnskapet, viser de stor interesse for intellektuell kapital dersom det kan knyttes opp mot fremtidige kontantstrømmer og inntjening. En tilleggsrapport med fokus på verdiskapning vil på mange måter fremme disse verdiene og gi banken bedre beslutningsnyttig informasjon i finansieringssaker. Bedre estimater for fremtidige kontantstrømmer minimerer risikoen for at kundene deres plutselig skulle oppleve betjeningsproblemer. Med den økningen og viktigheten av immaterielle eiendeler vi ser, bør bankene interessere seg mer på dette området. En tilleggsrapport slik vi har presentert kan være med på å hjelpe dem med det.

Bankene var opptatt av at rapporten ikke var utarbeidet med frie tøylar av bedriftene selv. B4 hadde tidligere sett av enkelte kunder gjorde regnskapsvalg i dårlige tider for å pynte på regnskapet. Samtlige mente at revisor måtte gå god for rapporten. På spørsmål om rapporten burde inneholde konkrete retningslinjer var Bankene usikre, men dette kunne være et alternativ.

Kapittel 6 – Avslutning

Vi vil i dette avsluttende kapittelet forsøke å besvare problemstillingen vår og trekke en konklusjon ved hjelp av forskningsspørsmålene. Videre vil vi gjøre rede for begrensninger ved oppgaven og komme med forslag til videre forskning på temaer vi anser å være relevante og interessante etter å ha gjort denne studien.

6.1 Konklusjon

Formålet med oppgaven var å sette søkelys på problemstillingen «*Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke regnskapets relevans, og i tilfelle hvordan?*». Det er vanskelig å gi et bastant svar på denne problemstillingen, og vi har prøvd å belyse flere sider ved tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler. For å få frem dette på en god måte har vi, som nevnt, delt opp problemstillingen i tre forskningsspørsmål. Med utgangspunkt i disse vil vi gjennomgå funnene og teorien i oppgaven vi har presentert.

Det første forskningsspørsmålet var følger; «*Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettvise bilde av verdien på immaterielle eiendeler?*».

Immaterielle verdier, og spesielt intellektuell kapital, er av voksende betydning i dagens kunnskapsdrevne økonomi. Disse verdiene i det finansielle regnskapet er ofte utilstrekkelig og ikke representative for deres virkelige verdi (Lev & Aboody, 2002). Dette skyldes hovedsakelig de eksisterende regnskapsstandardene som begrenser måten immaterielle verdier blir behandlet på og verdsatt.

Dagens regnskapspraksis kan potensielt føre til at bedriftens sanne økonomiske potensial undervurderes. Dette kan skape en ulempe for bedrifter som investerer tungt i FoU eller som har betydelig immateriell kapital. Det kan også gjøre det vanskeligere for interessenter som banker, investorer og andre beslutningstakere å gjøre nøyaktige vurderinger og prognoser basert på regnskapet.

Å utvikle en tilleggsrapport som fremhever og klargjør verdien av de immaterielle eiendelene, kan være en effektiv løsning på dette problemet. En slik rapport kan gi et mer omfattende bilde av bedriftens virkelige verdi og potensial, og dermed bidra til å øke beslutningsnyttens av regnskapet. Den kan også være med på å si noe om fremtidig inntjening og kontantstrømmer, som vi så i resultatene våre at bankene var spesielt opptatte av.

Det andre forskningsspørsmålet var som følger; «*Har en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler noe nytteverdi for banker som brukere av regnskapet?*».

For banker, som ifølge våre resultater, ikke legger stor vekt på immaterielle verdier i regnskapet i sine vurderinger, kan en tilleggsrapport øke nytteverdien. I 5.4.1 foreslo vi å kutte all balanseføring i regnskapet, og samle alt i en kostnadspost. Fordelene med dette er at all informasjonen blir samlet på en plass. Rapporten gjør det lettere å utarbeide gode estimater på verdiskapningen og resultat kvaliteten vil potensielt øke. Bankene setter allerede i dag ofte immaterielle eiendeler i regnskapet lik null og det er derfor rimelig å anta at en slik tilleggsrapport vil øke regnskapets nytteverdi for bankene.

Bankene viste stor interesse for intellektuell kapital, gitt dens potensielle betydning for å forutsi fremtidige kontantstrømmer. Ved å fremheve disse verdiene i en tilleggsrapport, kan banker få et bedre grunnlag for å gjøre gode finansieringsbeslutninger.

Det tredje og siste forskningsspørsmålet var; «*Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke risikoen for regnskapsmanipulering?*».

Noe av hovedpoenget med en tilleggsrapport er å gi foretakene muligheten til å rapportere sine immaterielle verdier uten de strenge reglene som finnes etter IAS 38 og NRS 19 i dag. Det er derfor mye som tyder på at ingen eller lite regulering vil øke risikoen for regnskapsmanipulering. I Norske Finansanalytikeres Forening (2002) legges det til grunn flere forutsetninger som er svært like kvalitetskravene som i dag stilles etter IFRS. En slik regulering kan redusere risikoen for regnskapsmanipulering i forhold til tilleggsrapporten. Spesielt vil en tilleggsrapport øke risikoen dersom man i tillegg fjerner balanseføring i finansregnskapet og bare har all informasjonen i en lite regulert rapport. Når bankene fikk spørsmål om hva som ville økt troverdigheten og kredibiliteten var alle bankene enige om at revisor måtte «gå god» for det som ble presentert. Om en slik tilleggsrapport skal øke nytteverdien bør det derfor stilles noen krav som gjelder for alle både for å sikre at den gir ett rettviseende bilde, men også får å sikre sammenlignbarhet.

Hensikten med studien vår var å undersøke hvordan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler kunne vært med på å øke regnskapets relevans. Det er flere faktorer som tyder på at en tilleggsrapport kunne bidratt til å øke regnskapets relevans, men dette krever økt fokus og videre forskning. I takt med økende betydning av immaterielle eiendeler i dagens økonomi

(McKinsey, 2021), mener vi uansett det er viktig at banker og andre finansielle institusjoner anerkjenner og inkluderer disse verdiene i sine vurderinger.

6.2 Feilkilder

Oppgaven vår er teoretisk basert ettersom ingen oss hverken har praktisk erfaring med hverken regnskap eller finansieringssaker i bank. Dette gjør at våre analyser av regnskapsstandardene i dag ikke nødvendigvis er helt korrekte i forhold til hvordan dette gjøres i praksis. Her kunne det sett i etterkant vært lurt og intervjuet revisorer i tillegg.

Oppgaven er begrenset både tids og ressursmessig. Studien har et lite utvalg av Banker, noe som gjør at oppgaven ikke kan generaliseres til alle banker i Norge. Utvalget er basert på fire store banker i Norge slik at den i større grad kan generaliseres til andre store banker i Norge. Dette ble også drøftet i utvalget.

Etter hvert som vi har arbeidet med oppgaven, har vi lært mye. Vi har i ettertid sett at vi burde hatt større fokus på intellektuell kapital, bransje forskjeller og mer spissede spørsmål om regnskapsstandardene i intervjuene med bankene.

Til tross for dette syntes vi at svarene fra respondentene gir et godt grunnlag til å belyse problemstillingen og de har gitt oss innsyn i hvorfor de ikke er opptatt av immaterielle verdier i finansregnskapet, samt hva som hadde vært interessant i en slik rapport. Vi har intervjuet erfarne «bedriftsrådgivere» med mange års erfaring fra bedriftsmarkedet, både innen finansiering og risiko.

6.3 Videre forskning

Etter å ha arbeidet med denne oppgaven er det flere interessante temaer for videre forskning. Det første er å forske videre på om man bør forby balanseføring av immaterielle eiendeler. Dette ble presentert i 5.1.4, men det hadde vært interessant og utforsket dette videre og intervjuet for eksempel revisorer om dette.

Vi har tidligere nevnt da vi startet denne oppgaven var en av interessent gruppene vi ville intervjuer investorer. Vi syntes det kunne vært interessant og gjøre videre forskning på temaet med andre typer interessenter, slik som for eksempel meglerhus. Deres perspektiver og behov

kan være forskjellige, og det ville være interessant å undersøke om, og hvordan en tilleggsrapport kunne økt regnskapets relevans for dem.

Videre kunne det være nyttig å undersøke hvordan forskjellige bransjer vurderer og håndterer immaterielle verdier. Det kan være betydelige forskjeller mellom for eksempel legemiddelindustrien, hvor FoU og intellektuell kapital kan være av primær betydning og hvor regnskapet allerede ser ut til å være mindre relevant, sammenlignet med mer tradisjonelle industribransjer (Trosten, 2014). Det hadde vært interessant og sett på om disse leverte tilleggsrapporter til sine interessenter og hvilken effekt dette har.

Litteraturliste

- Accountancy Europe. (2017). *Core & More An opportunity for smarter corporate reporting*.
- Accountancy Europe. <https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/170918-Publication-Core-More-1.pdf>
- Andriessen, D. (2004). *Making Sense of Intellectual Capital*. Elsevier Butterworth Heinemann.
- APCA. (2010). *Hitting the Notes, but What's the Tune? An International Survey of CFO's Views on Narrative Reporting*. Association of Public Certified Accountants.
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2020). *Regnskapsteori* (2. utg.). Cappelen Damm AS.
- Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120. <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
- Bjørnenak, T. (2019). *Strategiske lønnsomhetsanalyse* (1. utg.). Vigmostad & Bjørke AS.
- Bontis, N., Dragonetti, N. C., Jacobsen, K., & Roos, G. (1999). The knowledge toolbox: A review of the tools available to measure and manage intangible resources. *European Management Journal*, 17(4), 391–402.
- Brandsås, H. (2016). Selskapsrapporteringen må fornyes. *Revisjon og regnskap, Nr.2*, 29–30.
- Collins, D. W., Maydew, E., & Weiss, I. S. (1997). Changes in the Value-Relevance of Earnings and Book Values Over the Past Forty Years. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), s. 39-67.
- Crook, T. R., Ketchen Jr., D. J., Combs, J. G., & Todd, S. Y. (2008). Strategic resources and performance: A meta-analysis. *Strategic Management Journal*, 29(11), 1141–1154. <https://doi.org/10.1002/smj.703>
- Dechow, P. M., & Schrand, C. M. (2004). *Earnings Quality*. Research Foundation of CFA Institution.
- Den norske Revisorforening. (2010). *ISA 240 Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper*.
- Drange, S., & Forsdal, M. (2021). *Revisors oppfatning av hvitvaskingsloven En case-studie av revisors oppfatning av rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven sammenlignet med et lite utvalg banker og ØKOKRIM*. Universitet i Agder.

- Dyrnes, S., & Pettersen, L. I. (2012). Justerte resultater: Veien til bedre resultat kvalitet? *Praktisk økonomi og finans*, 28, 52–60.
- Edvinsson, L., & Malone, M. S. (1997). *Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower* (1st ed). HarperBusiness.
- Elliott, R. (1998, november 2). *Accounting in the 21st Century*.
https://academicworks.cuny.edu/bb_pubs/1038
- European Commission. (2006). *Reporting intellectual capital to augment research, development and innovation in SMEs* (EUR 22095). Directorate-General for Research ; Office for Official Publications of the European Communities.
- Federation of European Accountants. (2015). *The Future of Corporate Reporting – creating the dynamics for change*. Federation of European Accountants.
https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/FEECogitoPaper_-_TheFutureofCorporateReporting.pdf
- Finans Norge. (u.å.). *Bankstatistikk*. Hentet 31. mai 2023, fra
<https://www.finansnorge.no/tema/statistikk-og-analyse/bank/>
- Francis, J., & Schipper, K. (1999). Have Financial Statements Lost their Relevance? *Journal of Accounting Research*, 37(2), 319–352.
- Gottschalk, P. (2003). *Ledelse av intellektuell kapital*. Universitetsforlaget.
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383.
<https://doi.org/10.2308/acch.1999.13.4.365>
- Heskestad, T. (2016). Røde flagg i regnskapet: Manipulering av kostnader. *Revisjon og regnskap*, 4, 33–39.
- Horibe, F. (2001). *Intellektuell kapital*. Egmont Hjemmets Bokforlag.

- IASB. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting*. International Accounting Standards Board. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>
- International Accounting Standards Board. (2021). *International Accounting Standard 38: Intangible Assets*. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt.
- Kinserdal, F. (2017). HVA ER REGNSKAPSMANIPULASJON, OG HVORDAN KAN DEN BEST AVDEKKES? *Magma - Tidsskrift for økonomi og ledelse*, 1, 69–78.
- KPMG. (2017, februar 28). *Immaterielle eiendeler*. <https://verdtavite.kpmg.no/immaterielle-eiendeler.aspx>
- Kvifte, S. S., & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg.). DnR forlaget.
- Lev, B., & Aboody, D. (2002). Information Asymmetry, R&D and Insider Gains. *The Journal of Finance*, December Issue.
- Lev, B., & Zarowin, P. (1999). The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend them. *Journal of Accounting Research*, 37(2), s 353-385.
- Lien, L. B., & Jakobsen, E. W. (2015). *Ekspansjon og konsernstrategi—Strategi for forretningsutvikling*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lien, L. B., Knudsen, E. S., & Baardsen, T. Ø. (2016). *Strategiboken*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.

- McKinsey. (2021). *Getting tangible about intangibles: The future of growth and productivity?* | McKinsey. <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/getting-tangible-about-intangibles-the-future-of-growth-and-productivity>
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company*. Oxford University Press.
- Norsk RegnskapsStiftelse. (2022). *Norsk RegnskapsStandard 19: Immaterielle eiendeler*. <https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2023/01/2022-NRS-19-Immaterielle-eiendeler-2022-desember.pdf>
- Norske Finansanalytikeres Forening. (2002). *Anbefalte retningslinjer for tilleggsinformasjon om verdiskapning*.
- Pelger, C. (2020). The Return of Stewardship, Reliability and Prudence – A Commentary on the IASB’s New Conceptual Framework. *Accounting in Europe*, 17(1), 33–51. <https://doi.org/10.1080/17449480.2019.1645960>
- Penman, S. (2013). *Financial Statement Analysis and Security Valuation* (5th international edition). McGraw Hill.
- Petty, R., & Guthrie, J. (2000). Intellectual capital literature review: Measurement, reporting and management. *Journal of Intellectual Capital*, 1(2), 155–176. <https://doi.org/10.1108/14691930010348731>
- Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press, 5.
- Roos, G., Fernström, L., Stephen, P., & Sjøbu, A. (2005). *Den verdiskapende organisasjonen* (1. utg.). Fagbokforlaget.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research Methods for Business* (7. utg.). Wiley.
- Stendal, L. H., & Nordgarden, T. Ø. (2015). *Virkelig verdimåling for ikke-finansielle eiendeler i IFRS En empirisk analyse av regnskapspraksis* [Masteroppgave, Norges Handelshøyskole]. https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/300468/Stendal_Nordgarden.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sveiby, K. E. (2001). Knowledge-based theory of the firm to guide in strategy formulation. *Journal of Intellectual Capital*, 2(4), 344–358.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.).

Fagbokforlaget.

Thaysen, K., & Tvedt, T. (2015). Misligheter og revisors rolle. *Revisjon og Regnskap*, 6, 46–49.

Trosten, A.-I. (2014). *Forskning og utviklings utgiftenes regnskapsmessige reise fra humankapital til immaterielle eiendeler En analyse av regnskapspraksis i legemiddelselskap som driver med egne forskning og utviklingsaktiviteter* [Masteroppgave, Norges Arktiske Universitetet].

<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/6343/thesis.pdf?sequence=2&fbclid=IwAR03>

DjXY4fXjq46kHpG1ZyDO-u2j_05lW5fiejqgZgaEI_95lAgz6CRV4xQ

Vedlegg

1 Intervjuguide bank

Stilling/Tittel:

Antall års erfaring:

Bransje/spesialområde:

Innledende spørsmål

1. Hvor mye vektlegges regnskapet til en bedrift når dere foretar en vurdering?
2. Hva er de viktigste tingene du ser etter i regnskapet?
3. Hvor mye vektlegges eiendelene til selskapet?
4. Hvilken annen info anser du som relevant?

Immaterielle eiendeler - tilleggsrapportering

5. Opplever du at immaterielle eiendeler utgjør en større del av verdiene i regnskapene i dag enn før?
6. Hvilke immaterielle eiendeler ser du på som mest relevante i regnskapet?
7. Får du god nok info/tilgang på den infoen du trenger om disse?
8. Ser du noen problemer knyttet til dagens rapportering av immaterielle eiendeler? I så fall hvilke?
9. Er det noen bransjer der verdi av immaterielle eiendeler har en større betydning enn hos andre? Hvilke?
10. I bedrifter med høy andel immaterielle eiendeler opplever du at verdiene kommer godt nok frem i regnskapet? Hvorfor/hvorfor ikke?
11. Opplever dere at det fremkommer immaterielle eiendeler som ikke er balanseførte som dermed ikke finnes i regnskapet?
11. I en tenkt situasjon hvor man må undersøke immaterielle eiendeler nærmere, i hvilken grad er det lett å finne god informasjon om dette?
12. Hvor finnes eventuelt denne informasjonen?
13. Dersom bedrifter hadde tilbudt en tilleggsrapport om sine immaterielle eiendeler ville du ansett dette som nyttig?
14. Hvilken type informasjon hadde vært viktig i en slik tilleggsrapport?
15. Troverdighet?

16. ESG?

Lønnsomhetsanalyse - konkurranseanalyser – bransjeanalyser

17. Er du/dere kjent med lønnsomhetsanalyser i form av bransje- /konkurranseanalyser? (Porters five forces, SWOT, VRIO/SVIMA, lønnsomhetstreet etc.) Markedsanalyser(lokal?), Organisatoriske og kunnskapsbaserte immaterielle eiendeler. kunnskap? Gode ledere?, kompetanse, ansatte med mer?
18. Benytter dere dere av slike analyser? Hvorfor/Hvorfor ikke?
19. Hvilke av de overnevnte analysene bruker dere?
20. Er det enkelt for dere å gjøre slike analyser? Evt. hva er utfordringene?
21. Dersom bedrifter hadde tilbudt dere slike analyser, ville det vært interessant/nyttig? Hvorfor/Hvorfor ikke?
22. Eksterne? Troverdighet?
23. Er det andre ting knyttet til immaterielle eiendeler som du tenker er relevant og gjerne skulle hatt mer informasjon om?

Avsluttende spørsmål

24. Er det noe du ønsker å legge til, som du tenker er viktig eller relevant som vi har glemt å spørre om?

2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Øke regnskapets relevans ved hjelp av tillegg rapportering av immaterielle eiendeler»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å forstå hva som er viktig og nyttig for banken å vite om immaterielle eiendeler i et regnskap. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi ønsker å se nærmere på de immaterielle eiendelene i regnskapet. Slik utviklingen har vært de siste årene så ser vi mer og mer at en del verdier ligger utenfor de finansielle eiendelene som er enkle å ta ut ifra et regnskap. Prosjektet er en masteroppgave ved Universitetet i Agder.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Terje Heskestad er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget er gjort ut fra de største bankene i Norge.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et intervju. Det vil ta deg ca.40 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om regnskapets utvikling og immaterielle eiendeler. Dine svar fra intervjuet blir registrert med lydopptak.

Frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun skribentene av masteroppgaven som vil ha tilgang til dine opplysninger. Intervjudeltakerne vil anonymiseres med formål å ikke kunne gjenkjennes i publikasjon.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres under prosjektets utarbeidelse, og prosjektet avsluttes når oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 01.06.2023. Ved prosjektslutt blir personopplysninger og opptak slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra UiA har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Asle André Lindøe Tveida (asle.tveida@outlook.com) ved UiA
- Jonas Severinsen (jonas_sev@hotmail.com) ved UiA
- Terje Heskestad (terje.heskestad@uia.no) +47 414 36 110 ved UiA. Prosjektveileder.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Terje Heskestad
(Veileder)

Asle André Lindøe Tveida
og Jonas Severinsen
(forfattere)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Øke regnskapets relevans ved hjelp av tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju
at opplysninger om meg publiseres slik at jeg ikke kan gjenkjennes [yrkestittel vil kunne fremgå]

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signatur, dato)

3 Refleksjonsnotat – Jonas Severinsen

Begrepet Internasjonal

Som avslutning på masterstudiet mitt i økonomi og administrasjon ved UiA har jeg fått i oppgave å diskutere begrepet «internasjonal» og dets betydning for masteroppgaven og studiet generelt. Som fordypningsemne på mastergraden har jeg gått «økonomisk styring» og begrepet internasjonal har vært en sentral del, og kommet opp flere ganger på veien

Som en innledning vil jeg starte med å forklare litt om masteroppgaven. Temaet for min masteroppgave var tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler i et regnskap

Formålet med studien var å undersøke om tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler kunne være med på å øke regnskapets relevans, og i så fall hvordan. Vi valgte å avgrense oppgaven til å omhandle norske banker og potensiell nytteverdi for dem som brukere av regnskapet. For å undersøke dette så vi på problemer med dagens balanseføring av immaterielle eiendeler og hvordan den finansielle rapporteringen i dag ikke alltid strekker helt til.

Bakgrunnen for oppgaven var en debatt som ble startet av Federation of European Accountants i 2015 da de ga ut en rapport der de presenterte et rapporteringssystem kalt «Core & More». Her skriver de om hvordan teknologi og et samfunn i endring påvirker relevansen til regnskapet slik det er i dag. På lik linje med at bedrifter må endre seg for å opprettholde markedsposisjon, lønnsomhet osv. må også den finansielle rapporteringen endres for å henge med (Federation of European Accountants, 2015).

I rapporten viser de til en presentasjon av Robert K. Elliott (1998) der han forteller om hvordan beslutningstakere gjennom årene gradvis benytter seg av andre informasjonskilder enn bare regnskapet. Dette vil bare fortsette videre i de neste årene i takt med teknologi og utvikling, med mindre man gjør endringer i den finansielle rapporteringen (Robert K. Elliott, 1998). Det fører til at interessentene er nødt til å hente informasjon andre plasser.

Et sentralt punkt som vi undersøker i oppgaven vår, er hvordan strenge krav til balanseføring av immaterielle eiendeler i regnskapet kan være med på å utelate viktige verdier. Vi knytter dette opp mot blant annet Hovedformålet med et regnskap, som er å gi et rettviseende bilde av en organisasjons økonomiske stilling, jf. Regnskapsloven §3-2. I §3-2 står det følgende; *«Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat»*.

Videre i rapporten om Core & More trekkes det frem som et hovedpunkt at regnskapet i for stor grad er opptatt av historikk og å presentere historiske tall, enn å faktisk si noe om fremtidig inntjening (Federation of European Accountants, 2015). I studien vår intervjuet vi et utvalg norske banker som påpekte hvor viktig informasjon om fremtidige kontantstrømmer og inntjening var for dem.

For å besvare problemstillingen vår, lagde vi tre forskningsspørsmål:

Forskningsspørsmål 1: *Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien på immaterielle eiendeler?*

Forskningsspørsmål 2: *Har en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler noe nytteverdi for banker som brukere av regnskapet?*

Forskningsspørsmål 3: *Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke risikoen for regnkapsmanipulering?*

Gjennom det første forskningsspørsmålet har vi som nevnt sett på hovedformålet med regnskapet og hvordan de strenge kravene til balanseføring kan være med på å forstyrre det rettvise bildet. Vi har videre drøftet hvordan man kan gi interessentene mest mulig beslutningsnyttig informasjon gjennom en potensiell tilleggsrapport.

I det andre forskningsspørsmålet går vi mer konkret inn på nytteverdi av en tilleggsrapport for bankene. Her intervjuet vi fire store banker i Norge. Vi spurte blant annet hvordan de brukte regnskapet ved vurderinger av kunder og spesifikt om hva slags informasjon de fikk om de immaterielle eiendelene. Videre utfordret vi dem til å komme med noen punkter på hva som eventuelt burde vært med i en slik rapport for å se hva de savnet. Det kom tydelig frem at informasjonen var knapp og de måtte ofte henvende seg til kunden for å spørre eller benytte andre informasjonskilder. I tillegg drøftet vi hvilke reguleringer man kunne gjort for en tilleggsrapport for å gi konkret sammenheng mellom immaterielle eiendeler og fremtidig inntjening.

Det siste forskningsspørsmålet drøftet vi parallelt med de to første, og prøvde å svare på om en tilleggsrapport kunne være med på å øke regnskapsmanipuleringen. Her så vi på problemer med å lette på reguleringen til en rapport. Core & More poengterer nemlig at et av problemene med den finansielle rapporteringen er de strenge reguleringene som gjør at bedrifter rapporterer unødvendig informasjon (Federation of European Accountants, 2015).

Konklusjonen vår ble at en tilleggsrapport kan være med å øke regnskapets relevans dersom den kan være med på å få frem relevant verdi på immaterielle eiendeler som ikke fremkommer. Store andeler av immaterielle eiendeler i dag kommer ikke frem (Lev & Aboody, 2002). En tilleggsrapport kan være med på å forklare forskjellen mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi. Hvis en rapport også kan være med på å gi et tydeligere bilde av verdiskapningen i en bedrift ville dette vært nyttig.

Funnene våre tilsa at bankene i svært liten grad var opptatt av immaterielle eiendeler i dag, og kunne sette verdien til null i regnskapet. I tilfeller hvor det faktisk viser seg at de immaterielle eiendelene er av betydelig verdi, vil det å sette verdien til null være med på å gi et lite

rettvisende bilde av regnskapet. Bankene var imidlertid interessert i intellektuell kapital som en potensielt god kilde til fremtidig inntjening og kontantstrømmer. Derfor mener vi at bankene kunne hatt nytte av en tilleggsrapport.

Til slutt konkluderte vi også med at en tilleggsrapport kan være med på å øke risikoen for regnskapsmanipulering på grunn av intensiver og litt fritt spillerom. Derfor bør tilleggsrapporten ha noen for reguleringer. Eksempelvis som foreslått av Norske Finansanalytikerens forening at ved benyttelse av en tilleggsrapport er det obligatorisk å rapportere om markeds og eksterne forhold, og selskapets strategi (Norske Finansanalytikerens Forening, 2002).

Internasjonal gjennom masteroppgaven og generelt på studiet

Gjennom arbeidet med masteroppgaven denne våren har jeg flere ganger møtt begrepet internasjonal. Først og fremst har vi brukt mye tid på internasjonale regnskapsstandarder som IFRS, IASB og ISA. I Norge i dag benyttes det to forskjellige regnskapspråk GRS (god regnskapsskikk) og IFRS (International Financial Reporting Standards). For de fleste bedrifter er det valgfritt hva man vil bruke, men børsnoterte selskaper er nødt til å rapportere etter IFRS IFRS (Baksaas & Stenheim, 2020).

I oppgaven vår ser vi nærmere på NRS 19 og IAS 38 som omtaler immaterielle eiendeler. Disse er veldig like, og det skyldes at det norske regnskapssystemet bruker det internasjonale som veiledende når det har blitt utarbeidet, så stort sett det aller meste vi har jobbet med av regnskap kan kobles til internasjonal. Det gjelder også på resten av studiet hvor jeg har hatt flere regnskapsfag som er bygget på internasjonale rammeverk.

Videre i masteroppgaven har vi benyttet oss av masse internasjonal forskning. Core & More-debatten som jeg nevnte tidligere er jo en internasjonal debatt som egentlig dannet grunnlaget for oppgaven vi skrev, og vi har brukt annen internasjonal forskning for å se på den store økningen av investering i immaterielle eiendeler i dag (McKinsey, 2021).

Mye av teorien vi hadde med i oppgaven vår er også internasjonal. Blant annet presenterte vi Skandia-modellen for å forklare dette med hvordan intellektuell kapital og hvordan det kan måles og rapporteres. I tillegg hadde vi med sentral teori som Porters Five Forces som er et verdenskjent verktøy for bedrifter og analyse.

Når det gjelder studieløpet generelt, så har masterstudiet bestått av stort sett bare engelske fag, og dette blir da naturligvis en del av hverdagen i studieperioden. Jeg har blitt pålagt å lære meg drøssevis med internasjonale ord og begreper for å forstå ulike fag og kontekster. I tillegg har vi hatt utvekslingsstudenter i alle fag. Disse elevene har kommet fra mange ulike land og jeg har virkelig blitt kjent med andre internasjonale kulturer, språk og lignende. Dette har vært inspirerende og motiverende.

Mye av tematikken har også vært internasjonal, da de fleste innleveringer vi har hatt underveis har inneholdt deler av dette begrepet. Oppgavene har i stor grad vært bygd på internasjonale saker og vi har hatt haugevis med caseoppgaver med internasjonal opprinnelse.

Begrepet har også hatt stor betydning for meg da jeg har hatt flere fag om ESG. ESG står for Environment, Social og Governance og er grunnsteinen i det kanskje mest omtalte temaet i verden akkurat nå som er bærekraft. Jeg har i mange oppgaver måttet forholde meg til FNs bærekraftsmål. I arbeidet med disse fagene har den totale verdensøkonomien vært helt sentral, og jeg har måttet se på problemer fra flere ulike internasjonale vinkler. Jeg har også jobbet med for eksempel store internasjonale skandalesaker knyttet til bærekraft og miljø. ESG-rapportering er noe som er blitt et internasjonalt fenomen. Dette er en tilleggsrapport på lik linje med tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler som vi presenterer i vår oppgave. Rapportering av ESG var faktisk med på å få oss til å skrive oppgaven. Debatten om bærekraft er blitt såpass stor på et internasjonalt nivå at vi følte det kunne vært interessant å dra frem «Core & More»-debatten igjen.

For å oppsummere til slutt kan jeg med trygghet si at temaet «internasjonal» vært relevant i stor grad gjennom masterprogrammet. Dette har kommet frem i oppgaver i løpet av studieløpet og også masteroppgaven.

Litteraturliste

Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2020). Regnskapsteori (2. utg.). Cappelen Damm AS.

Elliott, R. (1998, november 2). Accounting in the 21st Century.

https://academicworks.cuny.edu/bb_pubs/1038

Federation of European Accountants. (2015). The Future of Corporate Reporting – creating the dynamics for change. Federation of European Accountants.

https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/FEECCogitoPaper_-_TheFutureofCorporateReporting.pdf

International Accounting Standards Board. (2021). International Accounting Standard 38: Intangible Assets. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>

Lev, B., & Aboody, D. (2002). Information Asymmetry, R&D and Insider Gains. The Journal of Finance, December Issue.

McKinsey. (2021). Getting tangible about intangibles: The future of growth and productivity? | McKinsey. <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/getting-tangible-about-intangibles-the-future-of-growth-and-productivity>

Norsk RegnskapsStiftelse. (2022). Norsk RegnskapsStandard 19: Immaterielle eiendeler. <https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2023/01/2022-NRS-19-Immaterielle-eiendeler-2022-desember.pdf>

Norske Finansanalytikers Forening. (2002). anbefalte retningslinjer for tilleggsinformasjon om verdiskapning.

4 Refleksjonsnotat – Asle André Lindøe Tveida

Temaet internasjonal

Innledning

Temaet for oppgaven min er immaterielle eiendeler.

Formålet med oppgaven er å undersøke om en tilleggsrapport på immaterielle eiendeler kan øke regnskapets relevans. Oppgaven er avgrenset til å undersøke om tilleggsrapporteringen kan øke nytteverdien for norske banker. For å gjøre dette har vi først drøftet problemer og løsninger på dagens finansielle rapportering av immaterielle eiendeler. Vi så deretter på om dette kunne vært nyttig for bankene.

Problemstillingen i oppgaven vår er «*Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke regnskapets relevans og i tilfelle hvordan?*»

Bakgrunn for oppgaven

Bakgrunnen for oppgaven vår er en debatt som på mange måter ble startet av Federation of European Accountants da de i 2015 ga ut rapporten «The future of corporate reporting – Creating dynamics for change».

Rapporten ble utgitt for å starte en større diskusjon angående den fallende relevansen av regnskapet. I core and more rapporten skrives det om hvordan en verden i stadig endring spesielt med henhold til teknologi gjør at den finansielle rapporteringen må følge etter for å ikke bli irrelevant. Den peker på at akkurat som bedrifter i dag må utvikle seg stadig vekk må den finansielle rapporteringen gjøre det samme (Federation of European Accountants, 2015).

Det trekkes frem flere faktorer som de mener gjør at regnskapet blir mindre relevant. En av faktorene som trekkes frem er at informasjonen ikke kommer frem tidsnok. Investorer og andre interessenter ønsker så mye informasjon som mulig så tidlig som mulig. Informasjonen som kommer i dag, er informasjon på etterskudd. Et annet sentralt punkt som vi undersøker i vår oppgave er at kravene til balanseføring av immaterielle eiendeler er strenge og dette medfører at bedrifter har store verdier som ikke fremkommer i regnskapene. Andre sentrale punkter som blir nevnt er tilgang på flere ulike informasjons kilder, noe som fører til at interessenter henter informasjonen de trenger fra andre plasser enn i den finansielle rapporteringen.

I vår oppgave har vi dermed vært interesserte i å undersøke disse påstandene nærmere og har dermed knyttet disse opp mot immaterielle eiendeler. Oppgaven er avgrenset til banker i Norge. Vi har laget tre forskningsspørsmål som skal svare på problemstillingen.

FS1: Kan en tilleggsrapport være med på å gi et mer rettviseende bilde av verdien på immaterielle eiendeler?

FS2: Har en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler noe nytteverdi for banker som brukere av regnskapet?

FS3: Kan tilleggsrapportering av immaterielle eiendeler øke risikoen for regnskapsmanipulering?

I forskningsspørsmål 1 har vi prøvd å bekrefte og avkrefte flere av punktene som nevnes i core and more, samtidig har vi sett konkret på hvordan dagens rapportering foregår og drøftet problemer rundt dette. Videre har vi drøftet hvordan en tilleggsrapport muligens kunne være en bedre løsning en dagens rapportering.

I forskningsspørsmål 2 tok vi drøftingen i forskningsspørsmål 1 og knyttet dette direkte opp mot banker i Norge og så om en tilleggsrapport kunne være med å øke nytteverdien av regnskapene spesifikt for banker i Norge.

Forskningsspørsmål 3 drøftet vi parallelt med forskningsspørsmål 1 og 2 og forsøkte å besvare om en tilleggsrapport kunne øke risikoen for regnskapsmanipulering.

Kort om balanseføring av immaterielle eiendeler etter IAS 38 og NRS 19

Følger man dagens regler for balanseføring av immaterielle eiendeler stilles det strenge krav. For å definere noe som en immateriell eiendel må den være både identifiserbar og kontrollerbar (Baksaas & Stenheim, 2020).

For at en eiendel er skal være identifiserbar må den være enten utskillbar; den kan skilles ut, leies ut, selges separat eller lignende eller den kan være tilknyttet en juridiskrettighet og kan overføres. (IAS 38.12)

For å oppfylle definisjonskravene er eiendelen også nødt til å være kontrollerbar, noe som vil si at man kan utnytte økonomiske fordeler som kommer fra den underliggende ressursen. Samt at man har makten til å hindre andre i å få tilgang til den samme fordelen (IAS 38.13).

Dersom disse kravene er oppfylt må anskaffelseskosten kunne måles pålitelig (Baksaas & Stenheim, 2020).

Kort oppsummert er det flere problemer med dagens strenge krav. FoU utgifter er svært vanskelig å balanseføre, det er dermed i praksis ingen som gjør dette (Trosten, 2014). Intellektuell kapital som forklarer verdiskapningen i svært mange bedrifter i dag, kan ikke balanseføres i det hele tatt. Man ser dermed en stor forskjell i regnskapsmessig verdi og markedsverdi i mange selskaper i dag (Lev & Aboody, 2002).

Innhenting av data

Vi hentet inn data fra 4 store norske banker gjennom semi-strukturerte intervjuer. Dette ble gjort både på grunn av tid og ressurser. Originalt ville vi prøve å intervju meglerhus også, men dette ble vanskelig. Oppgaven vår ble dermed avgrenset til store norske banker.

Konklusjon

Oppgaven vår konkluderer med at en tilleggsrapport om immaterielle eiendeler kan øke regnskapets relevans. En stor andel av de immaterielle verdiene i regnskapet i dag fremkommer ikke (Lev & Aboody, 2002). Dette mener vi i stor grad skyldes de strenge rapporterings reglene etter NRS 19 og IAS 38. En tilleggsrapport kan forklare forskjellen på markedsverdi og regnskapsmessig verdi samt forklare verdiskapningen i foretak.

Bankene viser i dag lite interesse for immaterielle poster i regnskapet og sette disse ofte lik null. Derfor mener vi at en tilleggsrapport kunne økt fokuset, ved at rapporten bidrar til å gi bedre estimer på fremtidig kontantstrømmer, samt gir bankene informasjon om ekstern/markedsinformasjon.

En slik tilleggsrapport ville samtidig økt risikoen for regnskapsmanipulering og den bør derfor reguleres til en viss grad. Enten ved å følge kvalitetskravene etter IFRS eller forutsetningene som Norske Finansanalytikerens Forening foreslo i 2002. Alle bankene i vårt utvalg mente at revisor måtte gå god for informasjonen som ble presentert. Uten revisor var ikke informasjonen aktuell for dem.

Begrepet Internasjonal

Vi lever i dag i en globalisert verden hvor det meste foregår på tvers av landegrense. Internasjonal handel, internasjonale regnskapsstandarder mm. I vår oppgave er det et par ting

som kan knyttes til begrepet internasjonal. IFRS, IASB, og ISA er internasjonale standarder som blir brukt på tvers av landegrenser. Bakgrunnen for oppgaven vår er en internasjonal debatt og ikke noe som spesifikt omhandler det norske regnskapet. I tillegg er jo flere av teoriene og definisjonen vår hentet fra utenlandske kilder. Videre i dette kapitlet skal jeg gå litt videre i dybden på disse.

I Norge i dag er det to regnskapsspråk, GRS(god regnskapsskikk) og IFRS (International Financial Reporting Standards). Det er valgfritt hvilken av disse man velger å bruke, men børsnoterte selskaper må bruke IFRS (Baksaas & Stenheim, 2020). I oppgaven vår fokuserer vi hovedsakelig på NRS 19 og IAS 38. Den ene er utarbeidet av Norsk RegnskapsStiftelse (2022) og den andre av International Accounting Standards Board (2021). NRS 19 er særdeles lik IAS 38. Dette skyldes at NRS de siste årene har brukt IFRS som «mal». Dette vil si at i Norge i dag er de norske regnskapsstandardene mer og mer påvirket av internasjonale regler.

Bakgrunnen for oppgaven har sin opprinnelse fra Core and More, som er en debatt som startet med en rapport utgitt i 2015 av Federation of European Accountants. Debatten er en internasjonal debatt som omhandlet hvordan regnskapet mistet sin relevans. Blant annet fordi det var for strenge krav, informasjonen som ble presentert kom på etterskudd. Vår oppgave forsøkte å besvare om en tilleggsrapport kunne løse noen av disse problemene nasjonalt, spesielt med fokus på banker som bruker av regnskapet. Dette betyr at våre funn ikke kan generaliseres til internasjonale banker.

En annen del som lå til grunn for oppgaven var data som viste en økning av immaterielle verdier og den økte betydningen av disse. Samtidig viste forskning av store deler av disse verdiene ikke fremkom i regnskapet. Dette er basert på internasjonal forskning, fra: (McKinsey, 2021), (Lev & Zarowin, 1999), (Lev & Aboody, 2002).

Teorien som ble presentert i oppgaven tar utgangspunkt i flere modeller som har utalandsk opprinnelse. Blant annet er Skandia modellen brukt som et forslag på hvordan intellektuell kapital kan måles og rapporteres. Selv om dette var en god modell, syntes vi det var greit å i tillegg inkludere en modell utarbeidet med fokus på norske selskap.

Oppgaven vår totalt sett er ikke veldig internasjonal med unntak av det vi når har nevnt. Forskningen vår og fokuset er på norske banker og hvordan en tilleggsrapport kunne fungert her i Norge. Det er mulig å trekke diskusjonen om å kutte all balanseføring i regnskapet også til internasjonale regnskap, men det gjør vi ikke i oppgaven vår.

Selv om oppgaven vår er fokusert inn mot norske banker. Er det tydelig at en avgjørelse tatt internasjonalt om å endre regnskapsstandardene for eksempel IAS 38, mest sannsynlig ville fått de samme endringene her hjemme også. Bærekraftsrapporteringen er en annen lignende sak. Dersom man får en situasjon der alle de store selskapene i verden tilleggs rapporterer immaterielle eiendeler, ville man mest sannsynlig sett denne trenden i Norge og. Dette gjelder både frivillig rapportering, men også endring i reguleringer, slik som nå er i ferd med å skje med bærekrafts rapporteringen.

Litteraturliste

Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2020). *Regnskapsteori* (2. utg.). Cappelen Damm AS.

Federation of European Accountants. (2015). *The Future of Corporate Reporting – creating the dynamics for change*. Federation of European Accountants.

https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/uploads/FEECogitoPaper_-_TheFutureofCorporateReporting.pdf

International Accounting Standards Board. (2021). *International Accounting Standard 38: Intangible Assets*. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>

Lev, B., & Aboody, D. (2002). Information Asymmetry, R&D and Insider Gains. *The Journal of Finance, December Issue*.

Lev, B., & Zarowin, P. (1999). The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend them. *Journal of Accounting Research*, 37(2), s 353-385.

McKinsey. (2021). *Getting tangible about intangibles: The future of growth and productivity?* / McKinsey. <https://www.mckinsey.com/capabilities/growth-marketing-and-sales/our-insights/getting-tangible-about-intangibles-the-future-of-growth-and-productivity>

Norsk RegnskapsStiftelse. (2022). *Norsk RegnskapsStandard 19: Immaterielle eiendeler*. <https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2023/01/2022-NRS-19-Immaterielle-eiendeler-2022-desember.pdf>

Norske Finansanalytikeres Forening. (2002). *Anbefalte retningslinjer for tilleggsinformasjon om verdiskapning.*

Trosten, A.-I. (2014). *Forskning og utviklings utgiftenes regnskapsmessige reise fra humankapital til immaterielle eiendeler En analyse av regnskapspraksis i legemiddelselskap som driver med egne forskning og utviklingsaktiviteter*
[Masteroppgave, Norges Arktiske Universitetet].

https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/6343/thesis.pdf?sequence=2&fbclid=IwAR03DjXY4fXjq46kHpG1ZyDO-u2j_05lW5fiejgqZgaEI_95lAgz6CRV4xQ

Oversikt over figurer og tabeller

Figur 1: IASB konseptuelle rammeverk overordnet struktur (Baksaas & Stenheim, 2020) **Feil! Bokmerke er ikke definert.**

Figur 2: Kvalitetskrav i IASB CF 2018 (Pelger, 2020).....	11
Figur 3: Innregningskrav etter NRS19 (KPMG, 2017).....	15
Figur 4: Mislighetstriangelet (Drange & Forsdal, 2021; Thaysen & Tvedt, 2015)	19
Figur 5: Skjema for markedsverdi iht. Skandi modellen. (Edvinsson & Malone, 1997).....	23
Figur 6: Forretningsnavigator, Skandia (Roos et al., 2005).....	23
Figur 7: Rammeverk for rapportering, NFF (Norske Finansanalytikers Forening, 2002)	25
Figur 8: Five forces model (Porter, 1985).....	27
Figur 9: Lønnsomhetstreet(Lien et al., 2016).....	29
Figur 10: Decision-maker information(Elliott, 1998; Federation of European Accountants, 2015).....	33

Tabell 1: Regnskapsposter sortert etter GR, TR, ER OG VIR(Dyrnes & Pettersen, 2012).....	7
Tabell 2: Forskjellen mellom regnskapsmessig verdi og markedsverdi (Baksaas & Stenheim, 2020) ..	17
Tabell 3: SVIMA/VRIO-eksempel (Lien et al., 2016)	31
Tabell 4: Spørsmål 2	43
Tabell 5: Spørsmål 3	43
Tabell 6: Spørsmål 4	44
Tabell 7: Spørsmål 5	44
Tabell 8: Spørsmål 6	45
Tabell 9: Spørsmål 7	46
Tabell 10: Spørsmål 8	46
Tabell 11: Spørsmål 9	47
Tabell 12: Spørsmål 10	48
Tabell 13: Spørsmål 11	49
Tabell 14: Spørsmål 14 og 15	50
Tabell 15: Spørsmål 16	51
Tabell 16: Spørsmål 17	52
Tabell 17: Krav til informasjonen i en tilleggsrapport etter Norske Finansanalytikers Forening (2002) og IASB (2018)	59